

Wie leest, heeft de wereld binnen handbereik

BEHOEFTEONDERZOEK ONDER VMBO-DOCENTEN NEDERLANDS OVER HET
BEVORDEREN VAN LEZEN

DUO MARKET RESEARCH
drs. Vincent van Grinsven
drs. Liesbeth van der Woud

CED-GROEP
drs. Lenie van den Bulk
drs. Menno Kouveld

Lezen
.....
STICHTING LEZEN

Deze publicatie is uitsluitend te downloaden via www.lezen.nl

Wie leest, heeft de wereld binnen handbereik

BEHOEFTEONDERZOEK ONDER VMBO-DOCENTEN NEDERLANDS OVER HET
BEVORDEREN VAN LEZEN

DUO MARKET RESEARCH
drs. Vincent van Grinsven
drs. Liesbeth van der Woud

CED-GROEP
drs. Lenie van den Bulk
drs. Menno Kouveld

Colofon

Stichting Lezen
Oxford House
Nieuwezijds Voorburgwal 328G
1012 RW Amsterdam
020- 620566
www.lezen.nl
info@lezen.nl

Vormgeving cover

Lijn 1 Haarlem, Ramona Dales

Dit onderzoek is uitgevoerd door DUO Market Research en de CED-Groep in opdracht van Stichting Lezen.

© 2010 Stichting Lezen, Amsterdam

Inhoudsopgave

Voorwoord	5
1 Inleiding	6
1.1 Aanleiding	6
1.2 Onderzoeksdoelstelling	7
1.3 Onderzoeksopzet.....	7
1.4 Rapportage.....	11
2 Lezen in het vmbo – de praktijk	13
2.1 Wijze waarop	15
2.1.1 <i>Non-fictie</i>	17
2.2 Hulpmiddelen.....	18
2.2.1 <i>Websites</i>	19
2.2.2 <i>(School)bibliotheek en -mediatheek</i>	20
2.2.3 <i>Onderwijsondersteunende instellingen</i>	22
3 Lezen in het vmbo – het belang van lezen	23
3.1 Effecten	25
4 Lezen in het vmbo – knelpunten	28
4.1 Leerling.....	29
4.2 Docent.....	29
4.3 Omgeving.....	33
5 Lezen in het vmbo – richting een nieuwe campagne	35
5.1 Behoeften/wensen.....	37
5.2 De rol van Stichting Lezen	38
6 Aanbevelingen en conclusies.....	42
Bijlage A Online vragenlijst uitgezet door DUO Market research ..	47
Bijlage B Antwoorden op open vragen uit het online onderzoek	58
Bijlage C Deelnemers aan de paneldiscussies	105

Wie leest, heeft de wereld binnen handbereik

.....
Stichting Lezen

Voorwoord

‘De hele klas zat in wonderbare stilte te lezen (...) Zo stil en rustig is de klas nog nooit geweest. Toen de bel ging, werd er algemeen gezocht.’ Dit schreef Theo Thijssen in 1926 in *De gelukkige klas*. De kinderen lezen voor het eerst een boek uit de nieuwe klassenbibliotheek waarvoor ze samen met de meester een handgeschreven catalogus hebben samengesteld. De boeken mogen ook mee naar huis. De meester kijkt de kinderen na als ze naar huis gaan met het in kranten ingepakte boek onder de arm: ‘Was het verbeelding van me, dat m’n klas ‘n ietsje verwaander dan anders wegstapte, met de gewichtige bibliotheekboeken gewichtig ingepakt onder de arm?’

In het onderzoeksrapport dat voor u ligt komen eveneens leraren aan het woord. Ook zij spreken over boeken en lezen. Maar de tijden zijn veranderd en daarmee de leerlingen en hun docenten. Van het ontzag voor boeken, van het gewichtig over straat gaan met een boek onder de arm, is weinig over. In het geweld van de snelle media van tv en computer heeft lezen bij scholieren een suf imago gekregen. Zeker bij de doelgroep waar het in dit document om draait, de vmbo-leerlingen. De meesten lezen nog wel, maar de groep die dat van harte doet, slinkt. In het onlangs verschenen PISA-rapport geeft ongeveer de helft van de 15-jarigen aan weinig plezier te beleven aan lezen. Dat is zorgwekkend, omdat lezen een gunstige invloed heeft op de taalontwikkeling en de culturele vorming van jongeren.

Net als in Thijssens tijd is een cruciale rol in leesbevordering weggelegd voor de docent. Te meer, omdat veel leerlingen van huis uit niet gestimuleerd worden om te lezen. Als er thuis niet meer gelezen wordt, moet het in ieder geval op school gebeuren. Waar zijn vmbo’ers bij gebaat? Voornamelijk bij deskundige en bevlogen docenten die vooral ook zelf lol aan lezen beleven en die kinderen met hun enthousiasme over de streep weten te trekken door voor te lezen, door te vertellen, door met leerlingen in gesprek te gaan, door te luisteren naar wat leerlingen willen lezen, door de boekenwereld voor kinderen te ontsluiten.

Gerrit Komrij zei ooit: ‘Van alle redenen om te lezen is plezier wel het meest in ongenade geraakt.’ Laten we daar verandering in brengen.

Gerlien van Dalen,
Directeur Stichting Lezen

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

Stichting Lezen is het landelijk platform voor leesbevordering. Sinds enkele jaren gaat specifieke aandacht uit naar leesbevordering in het vmbo. De invoering van het fictiedossier als onderdeel van de eindtermen Nederlands speelt daarbij een rol. Leerlingen moeten verplicht een aantal boeken lezen en daar een verslag van maken. Lezen is voor veel (vmbo-)leerlingen echter geen vanzelfsprekende bezigheid.

De stelling dat leerlingen niet meer lezen is te kort door de bocht. Een grote groep leerlingen leest wel graag. Ook in het vmbo. Maar binnen dat vmbo zijn er wel verschillen. In de bovenbouw is het met lezen en leesvaardigheid vaak slechter gesteld dan in de onderbouw. Bij de beroepsgerichte leerwegen is het slechter gesteld dan bij de gemengde- of theoretische leerweg. Meisjes lezen vaak meer dan jongens. En met name de techniekleerlingen in de basis- en kaderberoepsgerichte leerwegen blijven achter als het gaat om lezen.

Leerlingen lezen in de eerste plaats vaak niet omdat het hen moeite kost. Hun technische leesvaardigheden zijn onder de maat. ‘Als de leestechiek zwak is belemmert dit de ontwikkeling van begrijpend en studerend lezen’ (o.a. Vernooy, 2000). Voor deze leerlingen is aan lezen weinig plezier te beleven. Veel boeken zijn te moeilijk voor hen, waardoor ze afhaken. Gevolg is dat ze minder ‘leeskilometers’ maken dan sterkere lezers: ‘Is de leestechiek voldoende, dan is de te leveren inspanning voor het decoderen van een tekst gering en komt de inhoud gemakkelijk en snel beschikbaar. Is deze interessant genoeg, dan houdt het leesgedrag zichzelf in stand.’¹

Andere redenen om niet te lezen zijn een slechte aansluiting van boeken bij de belevingswereld van de leerling en het feit dat een grote groep leerlingen lezen niet van thuis uit meekrijgt. Docenten moeten als gevolg hiervan op zoek naar (nieuwe) manieren om het lezen van fictie en non-fictie onder hun leerlingen te stimuleren. Stichting Lezen wil hen daarbij helpen.

Het belang van lezen is groot. Het gaat verder dan technische vaardigheden. Voor Stichting Lezen betekent lezen: aanvullend op het (technisch) leren lezen een klimaat creëren waarin leerlingen zich uitgedaagd voelen om op eigen titel boeken (fictie en non-fictie) te lezen en daar plezier aan te ontlenen. Dit vanuit het idee dat hun persoonlijke leven daarmee verrijkt kan worden, maar ook dat hun (maatschappelijk belangrijke) leesprestaties zullen toenemen.

---

¹ Struiksma, A. J. C., (2003). *Lezen gaat voor*. Amsterdam, Vrije Universiteit Uitgeverij.

1.2 Onderzoeksdoelstelling

In samenwerking met de CED-Groep schreef Stichting Lezen in 2007 een prijsvraag uit voor ‘vmbo-docenten die leesbarrières kunnen slechten’. Inmiddels is het tijd voor een nieuwe campagne. In overleg met de Adviescommissie vmbo besloot Stichting Lezen om eerst een behoefteonderzoek te verrichten onder docenten en sectieleiders Nederlands in het vmbo. Doel van het onderzoek is te weten te komen hoe Stichting Lezen een bijdrage kan leveren aan het stimuleren van het lezen en het leesplezier bij leerlingen in het vmbo. In 2009 deed DUO Market Research in opdracht van Stichting Lezen al onderzoek naar de positie van jeugdliteratuur in het voortgezet onderwijs. Het onderzoek dat nu voor u ligt, zoomt verder in op het vmbo, de rol van docenten en omgeving, knelpunten en kansen. De resultaten van dit onderzoek gebruikt Stichting Lezen bij het opzetten van een nieuwe campagne die aansluit bij de beroepspraktijk in het vmbo.

De centrale vraagstelling van het onderzoek luidt:

Op welke wijze kan Stichting Lezen docenten Nederlands in het vmbo ondersteunen bij het tot enthousiaste lezers maken van leerlingen in het vmbo?

Het onderzoek onderscheidt vijf doelstellingen:

- 1 Inzicht krijgen in de mate waarin en de wijze waarop docenten Nederlands in het vmbo momenteel leerlingen stimuleren om fictie en non-fictie te lezen.
- 2 Inzicht krijgen in het belang dat docenten Nederlands in het vmbo hechten aan het stimuleren van leerlingen om fictie en non-fictie te lezen (gerelateerd aan vaardigheden als – onder meer – technisch en begrijpend lezen).
- 3 Inzicht krijgen in de knelpunten die docenten Nederlands in het vmbo ervaren bij het stimuleren van leerlingen om fictie en non-fictie te lezen (knelpunten die te maken kunnen hebben met de motivatie van leerlingen en met de ruimte/mogelijkheden die de school en het curriculum bieden).
- 4 Inzicht krijgen in de wijze waarop Stichting Lezen kan inspelen op behoeften/wensen van docenten Nederlands in het vmbo bij het stimuleren van leerlingen om fictie en non-fictie te lezen.
- 5 In het verlengde van 3 en 4: inzicht krijgen in de wijze waarop Stichting Lezen de docenten kan helpen bij het oplossen van de knelpunten.

1.3 Onderzoeksopzet

Het onderzoek vond plaats tussen juni en december 2010 en was een samenwerking tussen de CED-Groep en DUO Market Research. De CED-Groep was primair verantwoordelijk voor de beide paneldiscussies en rapportage, DUO Market Research voor de online enquête en analyse van de data die daaruit voortkwam. Hoofdaannemer van de opdracht was de CED-Groep.

Het onderzoek bestond uit drie onderdelen. Ten eerste een kwalitatief deel dat bestond uit een paneldiscussie met ervaringsdeskundigen. Ten tweede een kwantitatief deel dat bestond uit een online enquête onder docenten en sectieleiders Nederlands. Ten derde opnieuw een

kwalitatief deel in de vorm van een paneldiscussie met ervaringsdeskundigen, ditmaal gericht op het formuleren van adviezen en mogelijkheden voor een nieuwe campagne.

Aan de eerste paneldiscussie namen tien docenten Nederlands deel. In een aantal gevallen was een docent ook sectieleider of was de docent, naast de reguliere taken, belast met beleid. Tijdens de discussie is met behulp van enkele stellingen en een opdracht zoveel mogelijk praktijkkennis gemobiliseerd. Uitgangspunt daarbij waren de vijf doelstellingen van het onderzoek.

De uitkomst van de paneldiscussie diende vervolgens als input voor de online vragenlijst met als doel deze toe te spitsen op specifieke uitdagingen in het vmbo omtrent lezen. De uiteindelijke vragenlijst bestond uit circa veertig vragen. Een deel ervan betrof open vragen. De vragenlijst en de antwoorden op de open vragen vindt u respectievelijk in bijlage A en B.

Het kwantitatieve onderzoek is online uitgevoerd. Hierbij maakte DUO Market Research gebruik van drie verschillende bestanden: het onderwijsadressenbestand van DUO Market Research dat de namen en e-mailadressen bevat van sectieleiders Nederlands in het vmbo, een bestand van leden van de vakgroepcommunity Nederlands en een bestand van docenten die de nieuwsbrief van de CED-Groep ontvangen. De sectieleiders Nederlands ontvingen een e-mail met een uitnodiging om deel te nemen aan het onderzoek. Deze e-mail bevatte een persoonlijke weblink waarmee de deelnemer de vragenlijst kon activeren. Sectieleiders die de vragenlijst nog niet hadden ingevuld ontvingen twee digitale reminders. Daarnaast ontvingen leden van de vakgroepcommunity Nederlands en docenten die zich hebben aangemeld voor de nieuwsbrief van de CED-Groep een e-mail met het verzoek de vragenlijst online in te vullen. Zij zijn benaderd door respectievelijk de webmaster van de vakgroepcommunity en de CED-Groep.

Er is een netto steekproef gerealiseerd van $n=172$. De respons is lager dan verwacht, ondanks alle extra inspanningen die zijn verricht om de doelgroep te bewegen de online vragenlijst in te vullen.

Doelgroep	Benaderd	Gerealiseerd	Respons in %
Sectieleiders	821	75	9,1%
Docenten	Ca 1.200 (schatting)	97	8,1%

Tabel 1 Netto steekproef

Om inzicht te geven in de nauwkeurigheidsmarges bij diverse steekproefgroottes is hieronder een tabel opgenomen waarin bij verschillende steekproefgroottes de bijbehorende nauwkeurigheidsmarges zijn vermeld. Hierbij is uitgegaan van een

betrouwbaarheid van de resultaten van 95% (betrouwbaarheid = de mate waarin bij herhaalde meting, dezelfde resultaten worden verkregen).

Steekproefgrootte	Uitkomst 50%-50%	Uitkomst 75%-25%	Uitkomst 90%-10%
100	9,8%	8,5%	5,9%

Tabel 2 Steekproefgroottes en bijbehorende nauwkeurigheidsmarges

Toelichting op tabel 2

Bij een steekproef van 100 docenten dient bij een resultaat ‘75% vindt leesbevordering belangrijk’ en ‘25% vindt leesbevordering niet belangrijk’ rekening te worden gehouden dat de werkelijke percentages zullen liggen tussen:

wel belangrijk: $67\%(75\% - 8,5\%) - 84\%(75\% + 8,5\%)$;

niet belangrijk: $17\%(25\% - 8,5\%) - 34\%(25\% + 8,5\%)$.

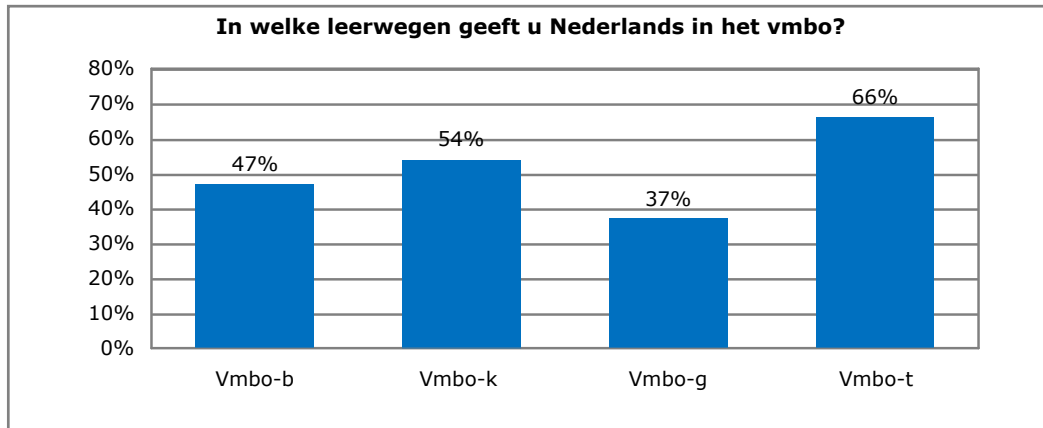
Opvallend is dat een aanzienlijk deel van de respondenten in het begin van de vragenlijst al afhaakt: de vraag over het belang van ‘stimuleren van lezen’ is nog door 237 respondenten beantwoord. Dat was aanleiding om een kort aanvullend non-respons onderzoek uit te voeren. De doelstellingen van het non-respons onderzoek waren:

- 1 Inzicht krijgen in de redenen om geen deel te nemen aan het kwantitatieve onderzoek.
- 2 Achterhalen of de resultaten van het kwantitatieve onderzoek afwijken van de resultaten van het non-respons onderzoek voor wat betreft de antwoorden op vijf relevante vragen uit het kwantitatieve onderzoek.

Het non-respons onderzoek is in week 45 (de week van 8 november 2010) telefonisch uitgevoerd door DUO Market Research. De onderzoeksdoelgroep bestond uit docenten Nederlands die wel een e-mail hebben ontvangen met het verzoek de online vragenlijst in te vullen, maar dat niet hebben gedaan. In totaal voerde DUO aan de hand van een korte vragenlijst, die uit tien vragen bestond, 25 gesprekken met docenten Nederlands die tot deze doelgroep behoren.

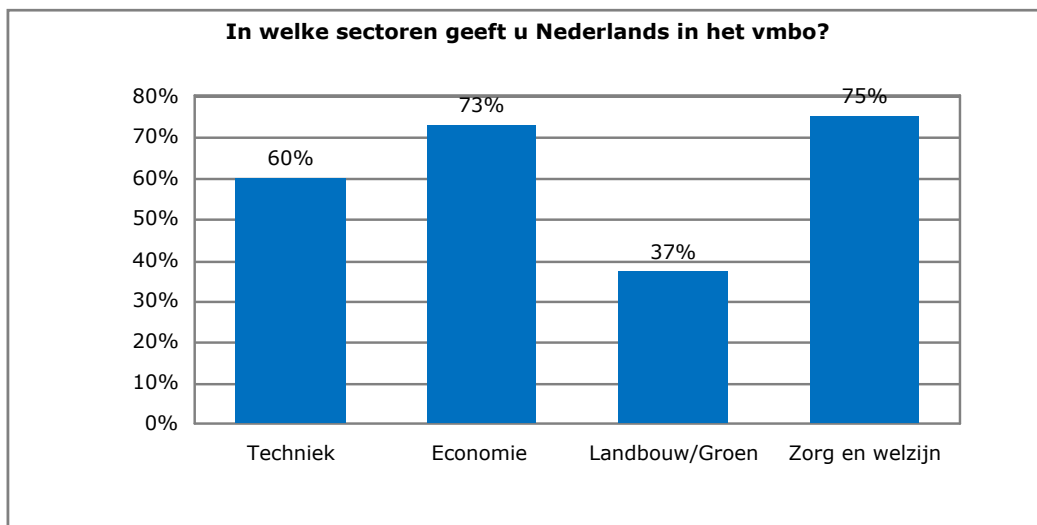
Wat waren de belangrijkste bevindingen van het non-respons onderzoek? Wat betreft de eerste doelstelling was ‘geen tijd’ de meest genoemde reden om de online vragenlijst niet in te vullen. Een andere relatief veelgenoemde reden is ‘vergeten/niet meer aan gedacht’. Voor het onderzoek was echter vooral de vraag van belang in hoeverre de beantwoording van de vragen afwijkt van de resultaten van het kwantitatieve onderzoek. De conclusie op dat punt is dat de antwoorden op vier van de vijf vragen in beide onderzoeken niet wezenlijk van elkaar verschillen. De resultaten zijn daarom in grote lijnen vergelijkbaar en er is geen aanleiding om aan te nemen dat het geen representatieve steekproef is.

De enige uitzondering vormde de beantwoording van de vraag: ‘Raadpleegt u wel eens websites op het gebied van lezen/leesbevordering?’ De docenten die meewerkten aan het kwantitatieve online onderzoek gaven substantieel vaker aan dergelijke websites wel eens te raadplegen. Wellicht is deze groep ‘digitaal’ actiever, wat een mogelijke verklaring kan zijn voor het eerder meewerken aan een online onderzoek.

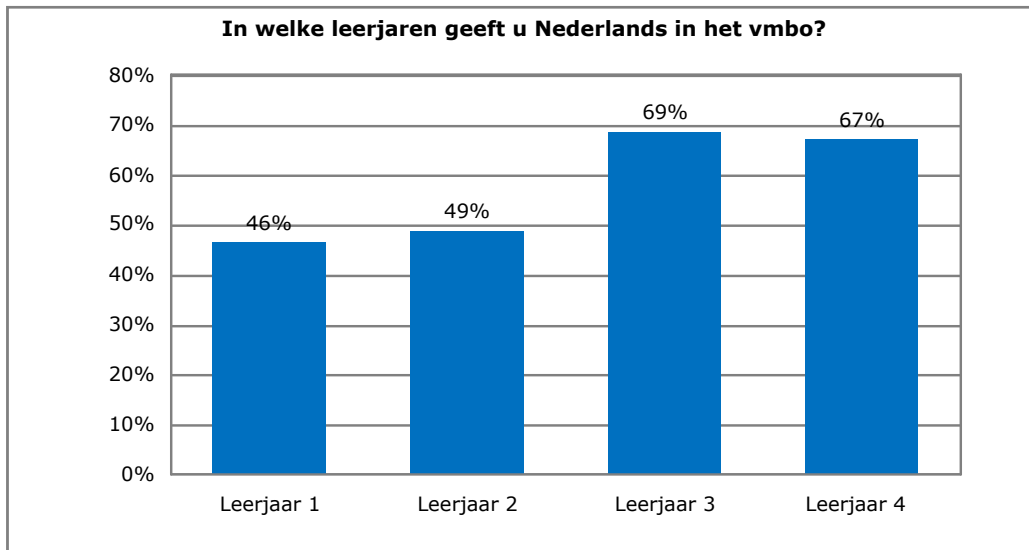
Grafiek 1

De verdeling naar leerwegen waarin men Nederlands geeft, is goed verdeeld. Veel respondenten geven les in meerdere leerwegen.

Grafiek 2

Ook de verdeling naar sectoren waarin men Nederlands geeft, is goed verdeeld. Veel respondenten geven les in meerdere sectoren.

Grafiek 3

De verdeling naar leerjaren waarin men Nederlands geeft, is eveneens goed verdeeld. Veel respondenten geven in meerdere leerjaren les.

Voor het laatste onderdeel van het onderzoek – de tweede paneldiscussie – vormden de resultaten van het kwantitatieve (online) onderzoek de basis voor het gesprek. Aan de paneldiscussie namen 11 docenten Nederlands deel en een medewerker van de CED-Groep met ervaring op het gebied van leesbevorderingsprojecten. Zij bogen zich over de geanalyseerde uitkomsten en bespraken de betekenis hiervan in het kader van de campagnedoelstelling. Doel van dit laatste deel van het onderzoek was de uitkomsten uit de enquête te vertalen naar een bruikbare strategie voor de voorgenomen campagne van Stichting Lezen.

1.4 Rapportage

In de volgende hoofdstukken gaan we in op de resultaten van het onderzoek. We gebruiken de doelstellingen als leidraad. Dat wil zeggen dat we per doelstelling kijken naar de bevindingen uit zowel het kwantitatieve als het kwalitatieve deel van het onderzoek. Waar dat van toepassing is zijn ook de open vragen meegenomen voor aanvullende informatie. Daarnaast leverde bij een aantal vragen een verdere uitsplitsing van de antwoorden relevante aanvullende informatie op. Bijvoorbeeld over verschillen in beantwoording tussen mannen en vrouwen, respondenten uit grote steden of kleine(re) gemeenten en jongere- of oudere respondenten.

We hechten eraan de zaken in het juiste perspectief te zien. Daarom vermelden we in dit rapport steeds of het gaat om antwoorden en beelden van de experts in de paneldiscussies of van de respondenten van het online onderzoek. Het panel is een relatief kleine groep

mensen en bovendien mogelijk niet representatief voor de totale populatie van docenten Nederlands in het vmbo. Immers, een docent die het bevorderen van lezen niet belangrijk vindt, zal minder snel deelnemen aan een panel over dit onderwerp. Desondanks – en ook omdat zij uitspraken doen over collega-docenten – is het een beeld van de praktijk en geeft het ons een waardevol inzicht in die praktijk.

In hoofdstuk twee schetsen we een beeld van de huidige praktijk wat betreft stimulering van het lezen van fictie en non-fictie. Hoofdstuk drie gaat in op het belang dat docenten hechten aan stimulering van lezen. In hoofdstuk vier bekijken we de knelpunten die docenten ervaren bij het stimuleren van lezen. In hoofdstuk vijf behandelen we de laatste twee doelstellingen. Daar gaan we in op de wensen en behoeften van docenten en de manier waarop Stichting Lezen hen kan voorzien in die behoefte én kan ondersteunen bij het wegnemen van knelpunten. Hoofdstuk zes tenslotte bundelt de bevindingen uit het onderzoek tot een aantal aanbevelingen en conclusies.

2 Lezen in het vmbo – de praktijk

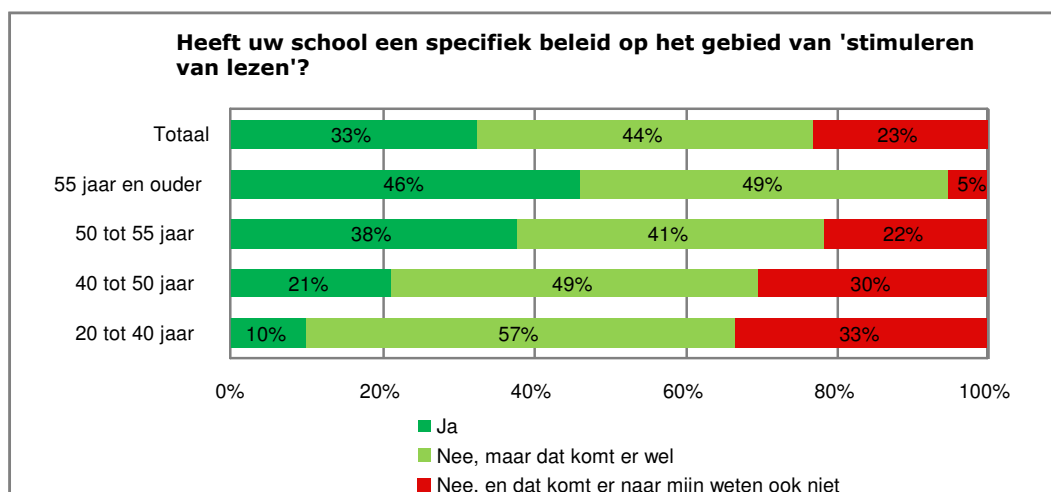
In dit hoofdstuk kijken we naar de mate waarin en de wijze waarop docenten Nederlands in het vmbo momenteel leerlingen stimuleren om fictie en non-fictie te lezen. We kijken naar de ruimte die het curriculum volgens docenten biedt voor leesbevordering. Ook kijken we of stimuleren van lezen onderdeel is van het schoolbeleid. En we kijken op welke manier docenten een sfeer creëren waarin lezen wordt gestimuleerd en welke hulpmiddelen zij daarbij gebruiken.

Het overgrote deel van de respondenten (96%) besteedt in de les aandacht aan het stimuleren van lezen. Hiervan geeft 81% aan dat men per maand per vmbo-klas een aantal uren hieraan besteedt. Gemiddeld is dat 2,9 uur per maand per vmbo-klas (een meerderheid van de respondenten besteedt er tussen de 2 en 4 uur per maand aan). De overige 15% geeft aan dat ook zij aandacht besteden aan het stimuleren van lezen, maar anders dan een gemiddeld aantal uren per maand.

Uit de antwoorden op de open vraag (15% ja, anders) blijkt dat de mate waarin respondenten aandacht besteden aan het stimuleren van lezen uiteen loopt. Sommige respondenten streven ernaar elk lesuur tenminste tien minuten of een kwartier ruimte te geven voor lezen. In andere gevallen is het afhankelijk van de mate waarin de lesmethode aandacht besteedt aan lezen. Ook geeft een aantal respondenten aan dat leesstimulering vooral gebeurt op projectbasis. In sommige gevallen betreft dat meerdere projecten per jaar die bovendien enkele weken duren. De aantallen (n) zijn hier echter te klein om conclusies te kunnen trekken op dit punt.

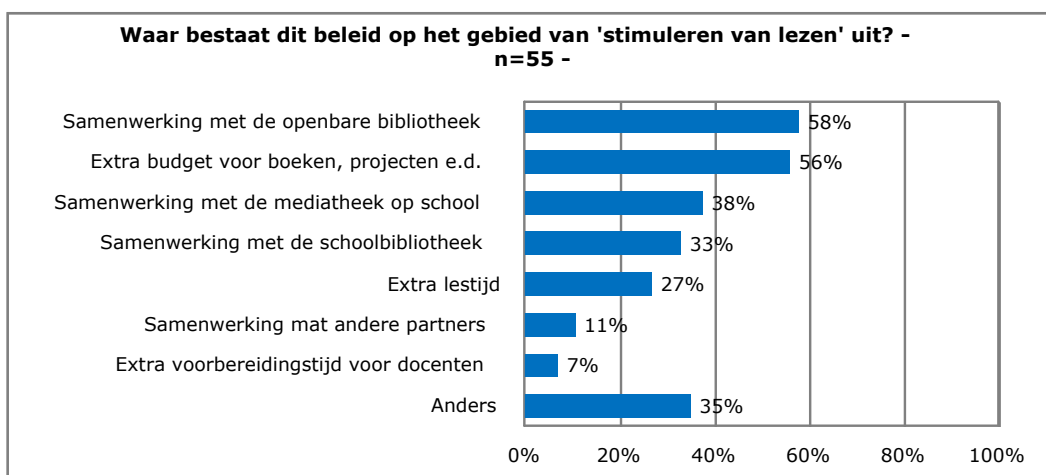
Ook uit de paneldiscussies blijkt dat de mate waarin een docent aandacht kan besteden aan leesstimulering per school verschilt. Dat is onder andere afhankelijk van de prioriteit die leesstimulering vanuit de schoolleiding krijgt. Sommige docenten hebben een uur extra gekregen speciaal voor dit doel. Anderen moeten het binnen hun reguliere lesprogramma een plek zien te geven. Voor leesonderwijs, los van technische aspecten, is te weinig tijd vindt een meerderheid van de panelleden. Dat geldt vooral voor de bovenbouw en voor de beroepsgerichte leerwegen.

Een paar deelnemers aan de paneldiscussie geeft aan dat leesstimulering op hun school onderdeel uitmaakt van het taalbeleid. Anderen geven aan dat er geen specifiek beleid is op dat punt. Op sommige scholen blijkt er zelfs geen eenduidig taalbeleid te bestaan of staat het nog in de kinderschoenen. Dit beeld komt overeen met de resultaten van het online onderzoek.

Grafiek 4

Opvallend is dat hoe ouder de docent is, hoe vaker hij of zij aangeeft dat de school een specifiek beleid heeft. Zij antwoorden veel minder vaak dat dit beleid er niet is en ook niet komt. Vervolgens vroegen we respondenten, die aangaven dat er op hun school specifiek beleid bestaat op het gebied van leesstimulering, waar dat beleid uit bestaat.

Grafiek 5

Samenwerking met de openbare bibliotheek (58%) en extra budget voor boeken, projecten e.d. (56%) scoren het hoogst. Degenen die aangeven dat hun sectie budget krijgt in het kader van leesstimulering, krijgen jaarlijks gemiddeld 914 euro. Op deze vraag kon een groot deel overigens geen antwoord geven; slechts 21 respondenten noemden een bedrag.

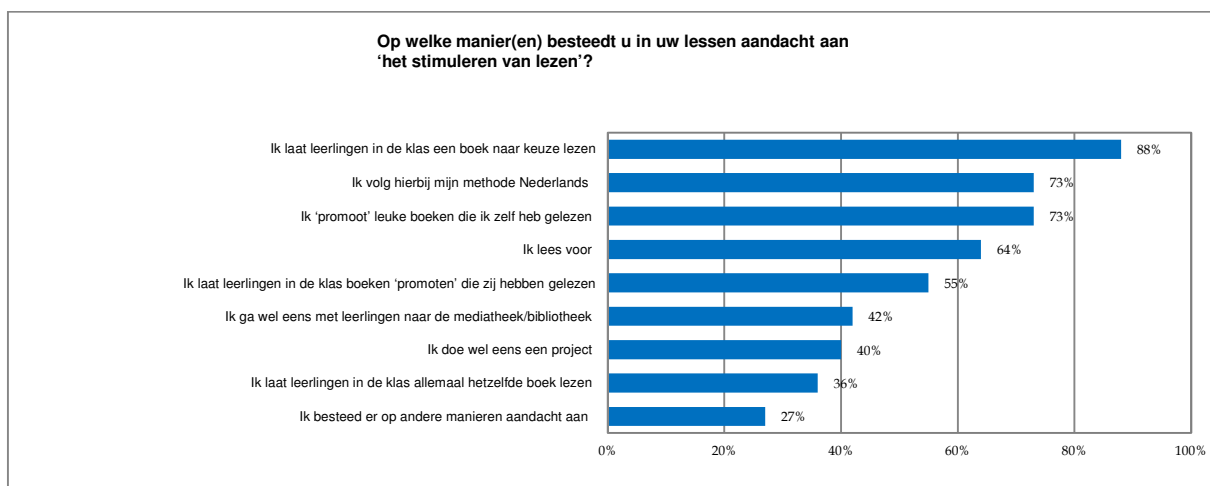
Extra tijd scoort minder, terwijl respondenten wel aangeven daar behoefte aan te hebben. Bovendien geeft bijna tweederde (64%) van de respondenten uit bovengenoemde groep

(n=55) aan dat er factoren zijn die zij als belemmerend ervaren bij het uitvoeren van het beleid. Verderop in dit rapport komen we uitgebreid terug op de knelpunten.

Respondenten die aangeven dat het beleid uit iets ‘anders’ bestaat, noemen zowel afspraken over verplicht lezen in tussenuren en lezen als vast onderdeel van elke les, als het uitnodigen van auteurs in de klas. Ook hier zijn de aantallen echter te klein om van een representatief beeld te kunnen spreken.

2.1 Wijze waarop

Hoe stimuleren docenten lezen in de praktijk? Het beeld dat uit de paneldiscussies en de beantwoording van de open vraag uit het online onderzoek naar voren komt is dat elke docent min of meer zijn eigen vorm van leesstimulering kiest, afhankelijk van doel, populatie, onderwijsvorm, eigen voorkeur en de ruimte die er in de les is. Toch zijn er een paar manieren die eruit springen.

Grafiek 6

Ook onder de deelnemers aan de paneldiscussie is het in de klas laten lezen van een boek naar keuze een veelgebruikte manier om lezen te stimuleren. Belangrijk effect ervan is dat lezen hierdoor een plek krijgt die er buiten het leslokaal vaak niet is en dat leerlingen de gelegenheid krijgen echt in een boek te komen. Dat geeft hen de mogelijk het plezier van lezen te ervaren.

Stimuleren van lezen houdt niet op bij het vrijmaken van tijd. Docenten moeten het lezen van fictieboeken echt ‘verkopen’ aan jongeren. Leerlingen moeten worden verleid. Stimuleren van lezen is een kwestie van verkooptechniek of zelfs van maatwerk: afstemmen op individuele interesse. Een groot deel van de respondenten lijkt deze werkwijze te hanteren. Zij promoten leuke boeken die zij zelf hebben gelezen (73%). Zoals we verderop

in dit rapport zullen zien, denken veel docenten dat het op deze manier overbrengen van enthousiasme een van de beste manieren is om lezen te stimuleren.

Volgens een aantal deelnemers aan de discussie werkt enthousiasme van medeleerlingen over een boek nog beter. Daar nemen leerlingen meer van aan, al is dat misschien afhankelijk van de positie van een leerling in de groep. Op sommige scholen heeft dit de vorm van een boekpromotie, door leerlingen, in de klas. Toch kiest 'slechts' 55% van de respondenten van het online onderzoek voor deze werkwijze. Mogelijk stuit het in de praktijk op praktische problemen als verlegenheid en gebrek aan enthousiasme over gelezen boeken. Wat betreft dat laatste noemen de panelleden het vinden van geschikte titels voor de specifieke doelgroep als belangrijkste knelpunt.

Uit beide paneldiscussies ontstaat het beeld dat er voor vmbo-leerlingen van 14-17 jaar weinig boeken zijn die geschikt zijn wat betreft leesniveau, aansluiting op de belevingswereld en diversiteit van thematiek. Verhalen die wel aansluiten bij de belevingswereld van de jongere zijn het populairst. Bijvoorbeeld verhalen over loverboys, jongeren met drugsproblemen of een biografie van een popartiest. Spannende verhalen doen het, over het algemeen, ook goed.

Voor advies over (geschikte) titels gaan jongeren in de eerste plaats naar de docent. Zelf een catalogus raadplegen, in de bibliotheek zoeken of zoeken in de eigen mediatheek gebeurt minder. Jongeren lijken op gemak ingesteld, iets wat de wereld om hen heen versterkt, volgens een deelnemer aan de discussie. In de keuze van titels is men over het algemeen wel wat soepeler geworden. 'Het maakt niet uit wat ze lezen, als ze maar lezen.' is voor sommigen het credo. Sommige panelleden eisen wel een minimum niveau, anderen stellen aanvullende eisen voor vertaalde (jeugd)literatuur, maar over het algemeen is men soepeler dan tien jaar geleden.

Voorlezen is een andere relatief veelgebruikte manier om lezen te stimuleren (64%). Panelleden zeggen vooral voor te lezen om leerlingen 'lekker te maken' voor een boek en om hen een idee te geven van de soorten verhalen die er zijn. In sommige gevallen probeert men elke les een stukje voor te lezen of leest een mentor voor als dagopening. Dat lijkt goed te werken, want leerlingen worden volgens de panelleden nieuwsgierig, willen het boek zelf lezen of vinden een verhaal op zijn minst 'leuk'. Docenten lezen elke les een stuk voor uit een langer verhaal, lezen elke les een fragment uit een ander boek of behandelen een kort verhaal binnen een les. De mening onder de panelleden is echter dat er te weinig korte verhalen zijn die zich daarvoor lenen.

Veel respondenten maken gebruik van de methode Nederlands om lezen te stimuleren (73%). Enkele panelleden beamen dat: hoofdstukken beginnen met een stuk fictie, gevolgd door de theorie en er is sprake van een literatuurlijst. Mogelijk is deze manier populair

omdat het al onderdeel is van het curriculum. Het vergt geen extra investering wat betreft tijd en geld en er is geen specifiek beleid voor nodig. De vraag is echter of dit een goede manier is om leerlingen enthousiast te krijgen. Zoals we in hoofdstuk vier zullen zien, geeft slechts een klein deel van de respondenten (16%) aan dat dit volgens hen de beste manier is om lezen te stimuleren.

Projecten, themaweken, workshops, speciale avonden, al dan niet in samenwerking met bibliotheek of mediatheek, maken leerlingen ook enthousiast volgens panelleden. Zeker als daarbij audiovisuele middelen worden ingezet. Hetzelfde geldt (dan ook) voor het koppelen van boek en boekverfilming. Auteurs in de klas werkt ook positief. Dat maakt boeken tastbaar. 'De klas uit' werkt volgens sommigen nog beter dan iemand de klas binnen halen. In het online onderzoek geeft 40% aan wel eens een project te doen.

Panelleden noemen ook eigen initiatieven waarover men tevreden is. Bijvoorbeeld de regel dat alle leerlingen altijd een boek bij zich hebben. Zo kan elk vrij moment worden benut om te lezen en dat gebeurt ook. Andere vakgroepen steunen dat initiatief.

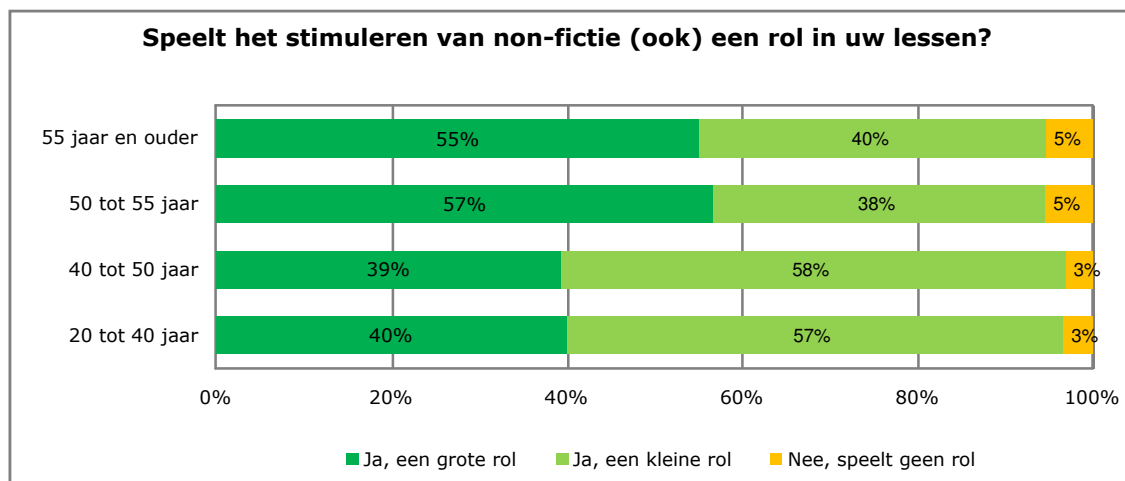
Wat volgens de panelleden minder goed werkt, maar desondanks in de praktijk nog wel gebeurt, is de verplichte boekenlijst. Verplicht lezen is ook het minst populair onder de leerlingen, al lijkt het sterk afhankelijk van populatie, docent en lesvorm. Volgens de panelleden ligt op dit punt een belangrijk spanningsveld: lekker laten lezen of er vragen over stellen. Sommige panelleden hebben verplichte leesverslagen en spreekbeurten daarom afgeschaft. Zij kiezen voor een informele sfeer waarin boeken worden besproken of alternatieve presentatievormen. Een van de panelleden heeft bijvoorbeeld goede ervaringen met een laagdrempelige variant van een boekverslag. Op haar school schrijven leerlingen een kort stukje over het boek dat ze hebben gelezen op de Hyves-pagina van de mediatheek. Dat vinden de leerlingen wel leuk.

Met uittrekselboeken hebben een paar panelleden geen moeite. Het gaat er volgens hen om wat je vervolgens voor opdrachten geeft. Die opdrachten lopen uiteen van het schrijven van recensies en van brieven en e-mails naar aanleiding van een specifiek tekstfragment tot het tekenen van hoofdpersonen en strips. Hoofdzaak is dat je iets verzint wat het onmogelijk maakt voor leerlingen om alleen te knippen en plakken.

2.1.1 Non-fictie

Tot nu toe ging het bij het stimuleren van lezen voornamelijk over 'fictie'. Volgens een ruime meerderheid van de panelleden is dat ook waar het zwaartepunt van leesstimulering moet liggen. Toch is ook de mate waarin en manier waarop docenten Nederlands in het vmbo aandacht besteden aan non-fictie onderdeel van de eerste doelstelling van dit onderzoek. We hebben de docenten daarom ook gevraagd of het stimuleren van lezen van non-fictie (ook) een rol speelt in hun lessen.

Dit blijkt ruimschoots het geval: 44% geeft aan dat dit een grote rol speelt en 51% dat dit een kleine rol speelt. Docenten die werkzaam zijn op een school in een kleine stad of een dorp geven iets vaker dan gemiddeld aan dat dit een grote rol speelt. Vrouwelijke docenten geven vaker dan gemiddeld aan dat stimuleren van non-fictie een grote rol speelt. Ook geven zij vaker dan hun mannelijke collega's aan dat dit een grote rol speelt. Respectievelijk 51% tegenover 35%. Bij oudere docenten (vanaf 50 jaar) blijkt het stimuleren van non-fictie vaker dan gemiddeld een grote rol te spelen in de lessen. Bij jongere docenten (tot 50 jaar) blijkt dit vaker een kleine rol te spelen.

Grafiek 7

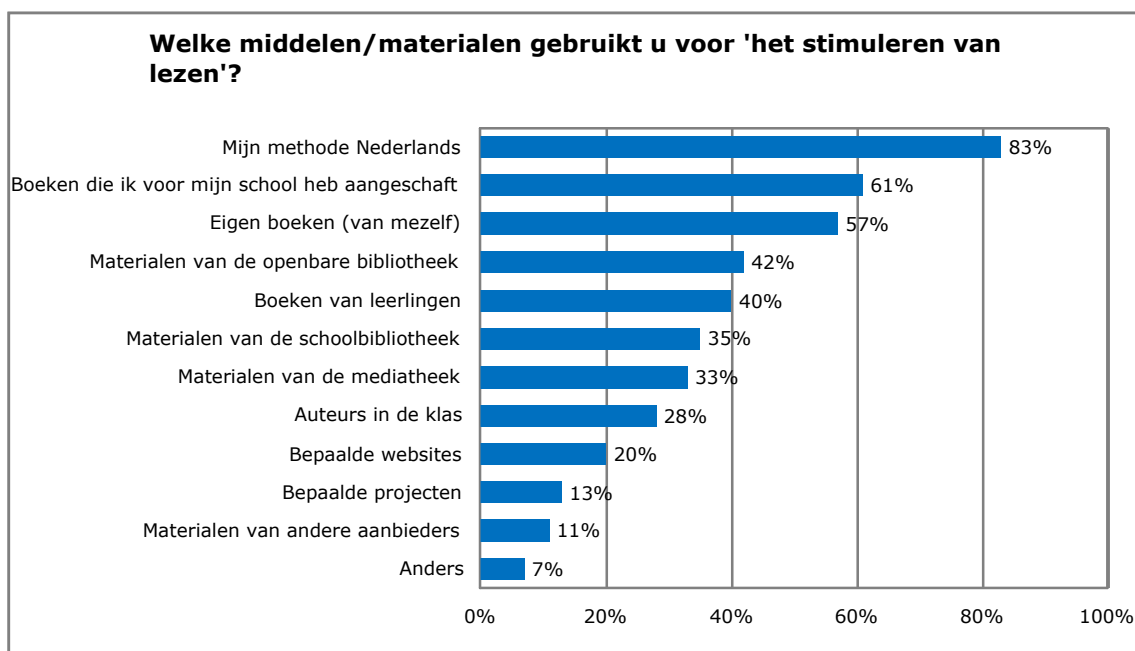
Stimuleren van het lezen van non-fictie lijkt vooral te gebeuren aan de hand van opdrachten. Meerdere panelleden, maar ook respondenten geven aan ‘Nieuwsbegrip’ te gebruiken. Daar is men positief over, ook vanwege de aansluiting met de actualiteit. Een krantenquiz wordt ook genoemd, evenals verplicht een bepaald deel van de les lezen uit Spits! of Metro.

Verder werkt men veelal methodegebonden, zo lijkt het. Een panellid geeft aan dat men op zijn school ook expliciet aandacht besteedt aan het lezen van de vakgerichte theorieboeken. Dat is uit noodzaak geboren omdat leerlingen de stof niet begrijpen vanwege hun zwakke taalvaardigheid. Daarbij komt dat vakdocenten zelf vaak ook niet ‘talig’ zijn.

2.2 Hulpmiddelen

Welke hulpmiddelen gebruiken docenten Nederlands in het vmbo om lezen te stimuleren? Het beeld dat naar voren komt uit de paneldiscussies wijkt op een punt af ten opzichte van de resultaten van het online onderzoek. Slechts enkele panelleden noemen de methode Nederlands als hulpmiddel om lezen te stimuleren, terwijl de respondenten van de online vragenlijst dit hulpmiddel het vaakst noemen (83%). Andere middelen/materialen die een meerderheid van de respondenten noemt, zijn boeken die docenten voor de school hebben

aangeschaft (61%) en boeken van de docenten zelf (57%). Dat klopt in grote lijnen wel met het beeld uit de discussies.

Grafiek 8

2.2.1 Websites

De mate waarin docenten hulpmiddelen kennen en gebruiken lijkt sterk uiteen te lopen. Dat geldt misschien wel het meest voor websites. ‘Slechts’ 20% van de respondenten geeft aan bepaalde websites te gebruiken als hulpmiddel voor het stimuleren van lezen. Mogelijk is dit beeld vertekend door de vraagstelling want tegelijkertijd geeft tweederde van de respondenten (67%) aan wel eens een website op het gebied van lezen/leesbevordering te raadplegen. Respondenten ouder dan 55 jaar geven minder vaak dan gemiddeld aan websites op het gebied van lezen/leesbevordering te raadplegen (51%). Hetzelfde geldt voor mannelijke respondenten (56%).

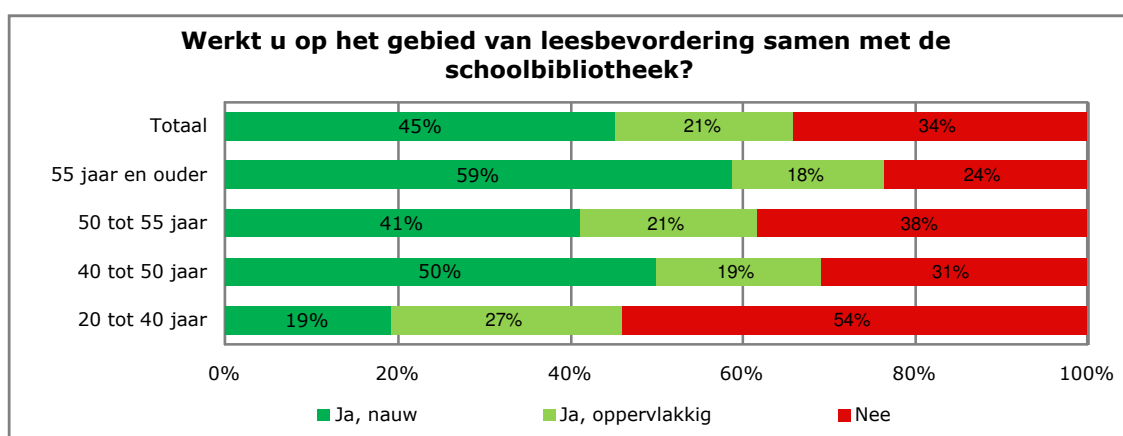
Sites die respondenten het meest noemen zijn: boekenzoeker.org, leesplein.nl, bazarweb.nl, jongejury.nl, digischool.nl, kennisnet.nl, nieuwsbegrip.nl en lezen.nl (Stichting Lezen). Daarnaast noemt men de website van de plaatselijke openbare bibliotheek, bol.com en google.com. Ook in de paneldiscussie werden deze laatste twee sites genoemd als hulpmiddel om geschikte titels te vinden voor de doelgroep.

Aan de groep respondenten die geen website(s) op het gebied van lezen/leesbevordering raadpleegt, vroegen we om welke reden(en) zij dat niet doen. In totaal ging het om 53 respondenten (n=53). Van hen geeft 53% aan niet op de hoogte te zijn van specifieke sites op het gebied van lezen/leesbevordering. 30% zegt er geen tijd voor te hebben en nog eens

6% vindt het teveel moeite. Van de respondenten die aangeven om een andere reden geen website(s) te raadplegen lopen de redenen uiteen van ‘eigenwijsheid’ en ‘eigen ervaring’ tot het signaal dat er voor vmbo leerlingen te weinig geschikte titels zijn. Dat laatste brachten ook deelnemers aan de paneldiscussies herhaaldelijk naar voren.

2.2.2 (School)bibliotheek en -mediatheek

Een ander hulpmiddel bij het stimuleren van lezen kan samenwerking met de schoolbibliotheek, de schoolmediatheek of de openbare bibliotheek zijn. Zeker op scholen met een vaste bibliothecaris of mediathecaris, zijn dat, volgens een panellid de specialisten bij het (helpen) zoeken en aanbieden van geschikte titels voor de doelgroep. Zij zijn vaak het beste op de hoogte van het aanbod. Toch loopt de mate waarin men samenwerkt met (school)bibliotheek en mediatheek uiteen.

Grafiek 9

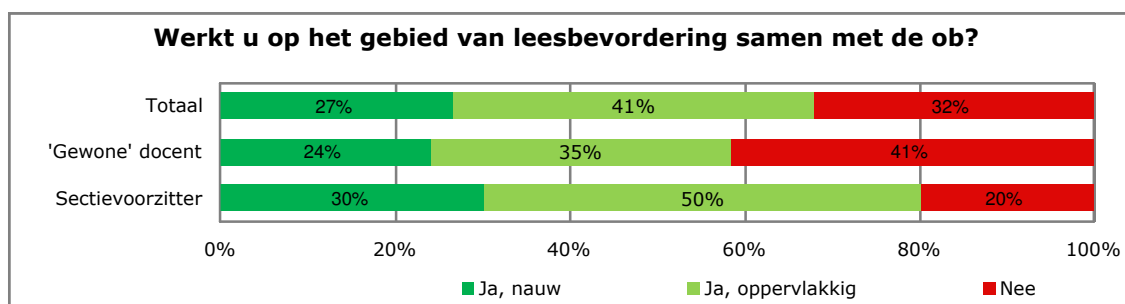
Opvallend is dat meer dan de helft van de jongere respondenten (20 tot 40 jaar) niet samenwerkt met de schoolbibliotheek. Vooral ten opzichte van oudere respondenten (vanaf 55 jaar), waarvan meer dan de helft juist wel nauw samenwerkt met de schoolbibliotheek is dat een groot verschil.

Aan alle respondenten vroegen we waarom men wel of niet samenwerkt met respectievelijk de schoolbibliotheek, de schoolmediatheek en de openbare bibliotheek (ob). Redenen om samen te werken met de schoolbibliotheek zijn te ordenen in laagdrempeligheid voor de leerlingen (onder een dak, dichtbij, iedere dag geopend en gratis), laagdrempeligheid voor de docenten (korte lijnen, mogelijkheid om aanschaf boeken af te stemmen, eigen beheer) en toegevoegde waarde (deskundigheid op het gebied van jeugdliteratuur en websites, enthousiast, goed aanbod).

Voor de schoolmediatheek is het beeld in grote lijnen hetzelfde. Hiermee werkt 41% van de respondenten ‘nauw’ en nog eens 24% ‘oppervlakkig’ samen op het gebied van

leesbevordering. Het is dan ook verleidelijk om mediatheek en bibliotheek als een en hetzelfde te zien. Toch blijkt uit een aantal antwoorden bij de vraag waarom men *niet* samenwerkt met de schoolbibliotheek en ook uit verhalen van panelleden dat de schoolbibliotheek meer dan eens weinig meer is dan een boekenplank in de klas. ‘Hebben we niet’ is met afstand de meest genoemde reden (dertig keer) om niet samen te werken met de schoolbibliotheek.

Ook met de openbare bibliotheek (ob) werkt men samen, zij het dat deze samenwerking minder vaak ‘nauw’ en vaker ‘oppervlakkig’ is dan met schoolbibliotheek of schoolmediatheek.

Grafiek 10

Sectievoorzitters blijken relatief vaker samen te werken met de openbare bibliotheek (ob) dan ‘gewone’ docenten. Dit kan een kwestie zijn van verschil in eigen initiatief maar het kan ook simpelweg een keuze zijn om het contact met de openbare bibliotheek via hen te laten lopen.

De samenwerking met de openbare bibliotheek is over het algemeen goed volgens de deelnemers aan de paneldiscussie. In de (middel)grote steden (i.c. Vlaardingen, Eindhoven, Zoetermeer) en zeker waar de bibliotheek een educatief medewerker heeft, gebeurt veel in samenwerking met de bibliotheek. Dat varieert van meedenken over themaweken en leveren van ‘boekenkisten’ tot het verhuren van goede boeken voor een jaar en het op school bezorgen van boeken die leerlingen online hebben gereserveerd. Ook zijn er lezingen, workshops, quizen en andere evenementen in samenwerking met de bibliotheek. In andere (kleinere) plaatsen komt samenwerking minder goed van de grond of weet men elkaar nog niet te vinden.

De respondenten van het online onderzoek geven als belangrijkste redenen om samen te werken met de openbare bibliotheek: de grote collectie, de deskundigheid van de medewerkers, en in het verlengde daarvan, de mogelijkheid om een voorlichting/instructie te krijgen over de bibliotheek en het wegwijs raken in het aanbod. Daarnaast hebben bibliotheken soms een rol bij ‘auteurs in de klas’ en andere projecten. Verder is het voor

scholen een manier om aan goede en geschikte titels te komen (boekenkist, jonge jury). Soms is de samenwerking echter gewoon noodzaak omdat men niet beschikt over een schoolbibliotheek.

Redenen om niet samen te werken met de openbare bibliotheek zijn: fysieke afstand tot de bibliotheek en dus tijdsintensief om er te komen. Verder het feit dat een school een regioschool is en zodoende op het niveau van de leerlingen te maken heeft met meerdere bibliotheken. Ook geven respondenten aan dat hun plaatselijke openbare bibliotheek niet gericht is op deze doelgroep of dat er vanuit de bibliotheek geen animo is om samen te werken.

2.2.3 Onderwijsondersteunende instellingen

Onderwijsondersteunende instellingen zijn bij de respondenten van het online onderzoek nauwelijks in beeld als mogelijke samenwerkingspartners bij het stimuleren van lezen. Slechts 29% van de respondenten zegt samen te werken met onderwijsondersteunende instellingen. Daarvan noemt 22% de samenwerking ‘oppervlakkig’ en 7% ‘nauw’. Een reden om niet samen te werken zijn de kosten. Ook geven respondenten aan niet bekend te zijn met deze instellingen of hun aanbod of ze hebben er nog nooit over nagedacht.

Tenslotte geeft 13% van de respondenten aan dat er nog andere afdelingen/organisaties zijn met wie zij samenwerken op het gebied van lezen. Een aantal keer noemen zij de Stichting Schrijvers School en Samenleving, maar ook andere afdelingen/vakgroepen binnen de school.

3 Lezen in het vmbo – het belang van lezen

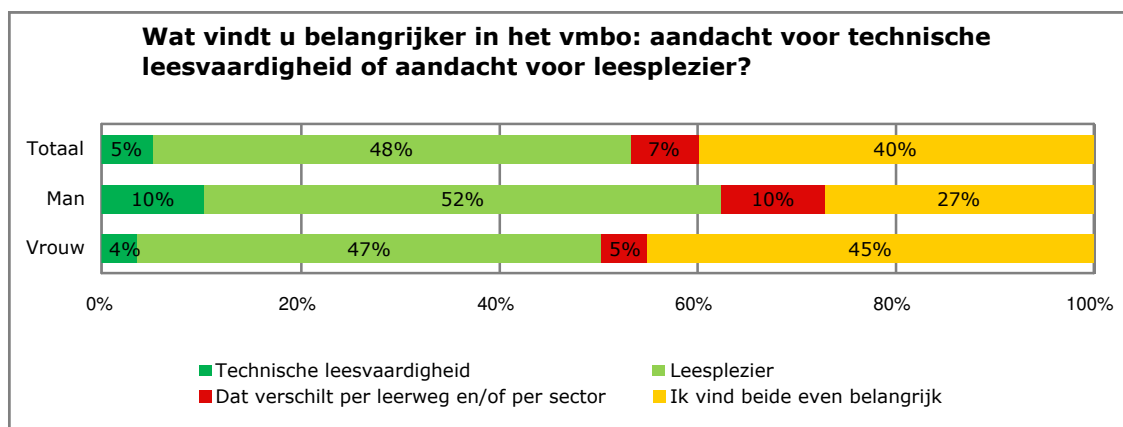
In dit hoofdstuk kijken we naar het belang dat docenten Nederlands in het vmbo hechten aan het stimuleren van leerlingen om fictie en non-fictie te lezen. In het vorige hoofdstuk zagen we dat enthousiasme van de docent een rol speelt bij het stimuleren van lezen. De vraag of een docent het belangrijk vindt om aandacht te besteden aan het stimuleren van lezen is dan ook essentieel. We kijken daarbij ook naar de redenen waarom men stimuleren van lezen al dan niet belangrijk vindt en relateren die aan vaardigheden als – onder meer – technisch en begrijpend lezen. Ten slotte kijken we of het stimuleren van lezen volgens docenten Nederlands in het vmbo effect heeft en hoe dat effect er volgens hen uitziet.

Circa tweederde van de respondenten (70%) van het online onderzoek vindt het zeer belangrijk om in hun lessen aandacht te besteden aan ‘het stimuleren van lezen’ (het lezen van fictie). Nog eens ongeveer een kwart van de respondenten (26%) vindt dit enigszins belangrijk. Slechts 1% vindt het helemaal niet belangrijk.

We vroegen de respondenten ook waarom zij het stimuleren van het lezen van fictie belangrijk vinden. De belangrijkste redenen die men noemt, kunnen we ruwweg onderverdelen in drie categorieën. Ten eerste stimuleert men lezen om de technische vaardigheden (woordenschat, begrijpend lezen, technisch lezen) te verbeteren. Deze reden wordt een kleine honderd keer genoemd door de respondenten. Ten tweede stimuleert men lezen om de algemene ontwikkeling en de eigen meningsvorming te bevorderen, het inlevingsvermogen te vergroten en de fantasie en creativiteit van de leerlingen te prikkelen. Respondenten noemden dit in totaal circa tachtig keer als motivatie. Ten derde stimuleert men lezen om leerlingen het plezier en de rust van lezen te laten ervaren en om leerlingen te enthousiasmeren voor lezen in het algemeen.

Respondenten die aangeven dat zij stimuleren van lezen (het lezen van fictie) enigszins belangrijk vinden, noemen opvallend minder vaak de bevordering van technische vaardigheden (circa tien keer), algemene ontwikkeling (circa tien keer) en leesplezier (circa vijf keer) als reden. ‘Enigszins’ suggereert een prioritering en dat is precies wat de meeste respondenten aangeven: lezen van fictie(!) heeft geen prioriteit bij henzelf, bij de schoolleiding of bij de leerlingen en om die reden besteden ze er soms minder aandacht aan dan ze zelf zouden willen. Anderen geven aan dat zij ‘enigszins’ hebben geantwoord omdat zij zich niet beperken tot fictie, maar juist ook veel aandacht besteden aan non-fictie. In totaal noemden de respondenten circa 25 keer een reden die valt onder prioriteit/motivatie van de leerlingen.

Grafiek 11

Er zijn beduidend meer respondenten die - als het gaat om 'lezen in het vmbo' - aandacht besteden aan leesplezier belangrijker vinden dan aandacht besteden aan technische leesvaardigheid (respectievelijk 48% en 5%). Daarnaast is er een grote groep (40%) die beide even belangrijk vindt. Daarbij geven opvallend veel respondenten – impliciet of expliciet – aan dat plezier in lezen een betere ingang is om ook technische vaardigheden te verbeteren dan andersom. Leeskilometers maken. Daar gaat het veel respondenten om.

De twee zijn niet los te zien van elkaar. Beheersen van de techniek is een voorwaarde voor leesplezier en leesplezier betekent weer verbetering van de technische vaardigheden en de woordenschat. Sommige respondenten die leesplezier en technische leesvaardigheid even belangrijk vinden, zien er een volgorde in: eerst leesplezier en dan aandacht voor techniek. Leerlingen zijn volgens hen op die manier gemotiveerder om met de techniek aan de slag te gaan.

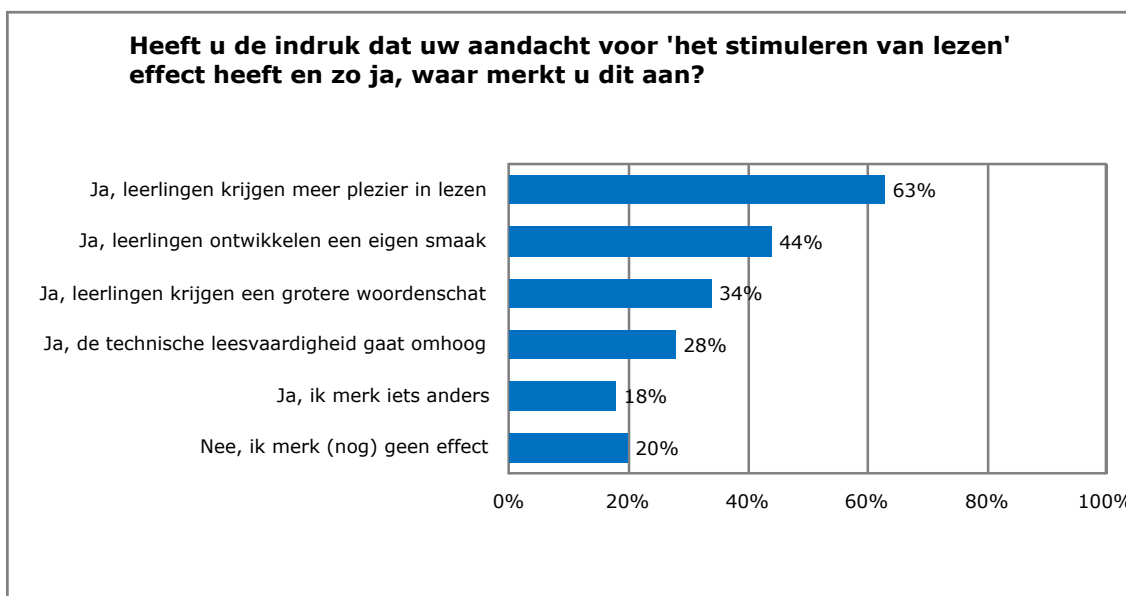
Uit deze antwoorden en ook uit de antwoorden op de open vraag hierboven mag dan ook niet de conclusie worden getrokken dat men technisch lezen 'onbelangrijk' vindt. Bijna driekwart (72%) van de respondenten besteedt in hun lessen aandacht aan de technische leesvaardigheid van leerlingen. 'Slechts' 28% geeft aan hier geen aandacht aan te besteden. Men lijkt er binnen het vmbo echter voor te kiezen om te beginnen bij leesplezier vanuit de overtuiging dat op die manier ook de technische vaardigheden van de leerlingen verbeteren.

Onderzoek lijkt dit te ondersteunen. Onderstaand citaat komt uit de bundel *Lezen in het vmbo: onderzoek – interventie – praktijk* (Schram, D. (red.), 2007): 'het besef dat het lezen van fictie een wezenlijke bijdrage kan leveren aan de taalverwerving, aan de persoonlijke, maatschappelijke en culturele vorming van leerlingen, begint de laatste jaren weer opgeld te doen. Er is een kentering merkbaar in het denken over 'non-utilitair lezen'. In toenemende mate wordt erkend dat dit soort lezen een functie heeft in de taalontwikkeling, bijdraagt aan woordenschatuitbreiding en het gemakkelijker maakt leerboekteksten te lezen en instructies te volgen. Erkend wordt ook dat fictielezen bijdraagt aan de persoonlijke en

maatschappelijke vorming van leerlingen. En dat het een belangrijk voertuig vormt voor cultuuroverdracht.'

3.1 Effecten

Aan de respondenten die aandacht besteden aan 'het stimuleren van lezen' (n=165), vroegen we of zij de indruk hebben dat deze aandacht effect heeft. Een ruime meerderheid van hen (80%) geeft aan een bepaald effect te merken.

Grafiek 12

Verreweg het meest genoemde effect is dat men merkt dat leerlingen meer plezier in lezen krijgen (63%). Het percentage respondenten dat aangeeft effecten te zien op het gebied van woordenschat en de technische leesvaardigheid ligt beduidend lager. Volgen we echter de redenering van de respondenten uit de open vragen, namelijk dat leesplezier in de eerste plaats komt en dat leesplezier vervolgens leidt tot verbetering van de technische vaardigheden, dan zou op langere termijn ook hier in meer gevallen effect moeten kunnen worden gezien.

Tot slot citeren we hierna een aantal veelvoorkomende of opvallende antwoorden op de open vraag uit het online onderzoek om een beeld te geven van het belang dat respondenten hechten aan het stimuleren van lezen.

Een volledig overzicht van de antwoorden vindt u in de bijlage.

De leesvaardigheid en het begrijpend lezen is zeer onder de maat. Er wordt thuis weinig gelezen, terwijl het juist voor de zwakke lezer zo belangrijk is. Door veel te lezen zijn de methoden beter te lezen en wordt de vraagstelling beter begrepen.

Door leeskilometers te maken, wordt het technisch lezen verbeterd, de woordenschat vergroot en daarvan ondervinden leerlingen bij alle vakken voordeel.

Wie leest heeft de wereld binnen handbereik.

Fictie is een gereedschap om met leerlingen over alle mogelijke onderwerpen van gedachten te wisselen. Leerlingen hoeven de dingen niet live te beleven om veel over het leven te weten te komen. Het is heel belangrijk om leerlingen zich te laten verdiepen.

Door het lezen van een boek komen wij ook in gesprek over heel veel verschillende onderwerpen.

Het draagt bij aan een betere woordenschat en taalontwikkeling. Daarnaast krijg je door lezen een beter inlevingsvermogen in de maatschappij en/of eigen omgeving. Je fantasie wordt geprikkeld. Lezen zet je aan tot denken en meningsvorming.

Het is een goede manier om veel vaardigheden te oefenen, zoals lezen, lijn in een verhaal ontdekken, concentratie, inlevingsvermogen, het geheugen en creativiteit. Daarnaast leren leerlingen door het lezen van fictie bijvoorbeeld hoe ze met bepaalde zaken om moeten gaan.

Het is zo belangrijk voor onze leerlingen om hun blik op de wereld te vergroten. Deze is vaak zeer beperkt. Lezen kan hun taalvaardigheid en hun woordenschat bevorderen. Dat is weer belangrijk om goed te leren communiceren.

Het lezen van fictie vergroot je wereld, je leesvaardigheid, je woordenschat, je woordbeeld, je inlevingsvermogen in anderen, waardoor het ook goed is voor je sociale vaardigheden.

Het reikt kinderen kaders aan, vergroot de beleevingswereld en biedt ze een vluchtwereld waar ze ook steun kunnen vinden als er dingen spelen.

Hoe meer kinderen lezen, hoe beter ze leren lezen. En hoe beter ze leren lezen, hoe beter ze kunnen functioneren in alle vakken. Want lezen is niet alleen een onderdeel van het vak Nederlands maar goed kunnen lezen is voor alle vakken belangrijk.

Ik wil graag dat een leerling eens in zijn leven echt gegrepen wordt door een verhaal in een boek. Deze ervaring gun ik iedereen.

Lezen is de basis van het leren.

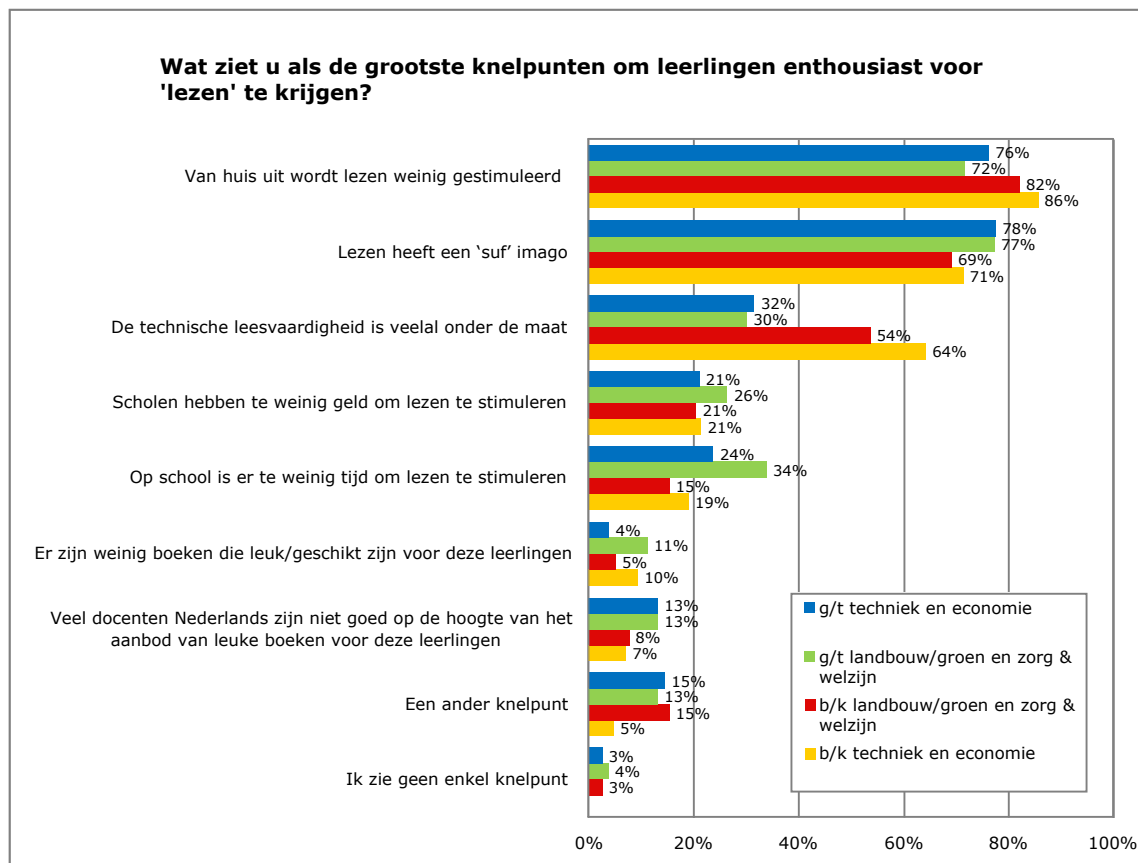
Lezen is reizen in je hoofd. Ik hoop leerlingen die rijkdom te bieden.

Wetenschappelijk is vastgesteld dat lezen de basis legt, de basis uitbreidt, voor verdere taalontwikkeling en algemene ontwikkeling.

4 Lezen in het vmbo – knelpunten

In dit hoofdstuk kijken we naar de knelpunten die docenten Nederlands in het vmbo ervaren bij het stimuleren van leerlingen om fictie en non-fictie te lezen. Allereerst kijken we naar knelpunten die te maken hebben met de motivatie en vaardigheden van de leerlingen. Vervolgens kijken we welke knelpunten docenten Nederlands in het vmbo ervaren in hun eigen functioneren. Vinden ze bijvoorbeeld van zichzelf dat ze voldoende op de hoogte zijn van geschikte titels? Ondernemen ze veel op het gebied van leesstimulering? Tenslotte kijken we naar knelpunten in de omgeving van de docent. Daarbij kijken we specifiek naar schoolleiding (beleid), collega's en ouders.

Hieronder een totaaloverzicht van de belangrijkste knelpunten. Daarbij is een uitsplitsing gemaakt naar de verschillende leerwegen binnen het vmbo.

Grafiek 13

Een aantal zaken springt in het oog. Ten eerste ligt het zwaartepunt van de problematiek volgens de respondenten bij de leerling. Ze krijgen lezen niet van huis uit mee en lezen

heeft een suf imago. Bovendien is de technische leesvaardigheid onvoldoende. Ten tweede het grote verschil in technische leesvaardigheid – volgens de respondenten – tussen leerlingen in de basis- en kaderberoepsgerichte leerwegen en leerlingen in de gemengde of theoretische leerweg. Dit beeld komt overeen met dat van de paneldiscussies. Ook daarin gaven de panelleden aan dat met name leerlingen techniek in de basisberoepsgerichte leerweg moeizaam en weinig lezen.

4.1 Leerling

Bij veel leerlingen is de technische leesvaardigheid ‘onder de maat’, aldus de respondenten. We vroegen hen een schatting te geven van het percentage leerlingen waarvoor dit geldt:

- gemiddeld 47% van de leerlingen vmbo-b
- gemiddeld 37% van de leerlingen vmbo-k
- gemiddeld 32% van de leerlingen vmbo-g
- gemiddeld 32% van de leerlingen vmbo-t
- gemiddeld 48% van de leerlingen vmbo-Techniek
- gemiddeld 37% van de leerlingen vmbo-Economie
- gemiddeld 39% van de leerlingen vmbo-Landbouw/Groen
- gemiddeld 40% van de leerlingen vmbo-Zorg en welzijn

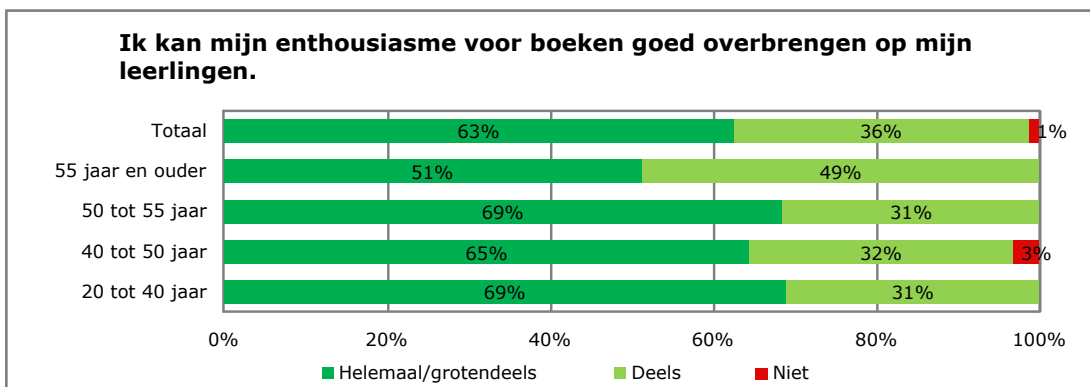
De omvang van de problematiek lijkt de belangrijkste reden voor docenten om (extra) aandacht te besteden aan technische leesvaardigheid. In het vorige hoofdstuk zagen we dat 72% van de respondenten dit doet. De meest gebruikte methode daarbij is leerlingen hardop laten voorlezen. Uit de antwoorden op open vragen blijkt echter ook dat sommige vmbo-scholen het niet als hun taak zien: volgens hen moet het basisonderwijs de leerlingen deze vaardigheden bijbrengen.

Lezen heeft volgens veel respondenten ook een imagoprobleem. Leerlingen vinden het een suffe bezigheid die niet kan concurreren met sport of ‘hangen’ met vrienden. De deelnemers aan de paneldiscussies zijn het daar niet allemaal mee eens, maar men ziet wel dat games, internet, televisie en films in de plaats komen van de literatuurbeleving. Voor een deel lijkt hier te gelden: onbekend maakt onbemind. Veel leerlingen lezen volgens de respondenten immers niet en krijgen lezen ook niet van thuis uit mee. Bovendien speelt het probleem van geschikte titels. Boeken sluiten niet aan bij de belevingswereld, zijn te lang of te moeilijk. Dat geldt vooral voor jongens in de richting Techniek volgens de panelleden. Overigens werd dit probleem in de paneldiscussies meer genoemd dan in het online onderzoek. Daar ziet gemiddeld ‘slechts’ een kleine 8% dit als belangrijkste knelpunt.

4.2 Docent

Hoe beoordelen respondenten hun eigen rol in het stimuleren van lezen? We kijken allereerst naar de mate waarin men in staat is enthousiasme voor boeken over te brengen.

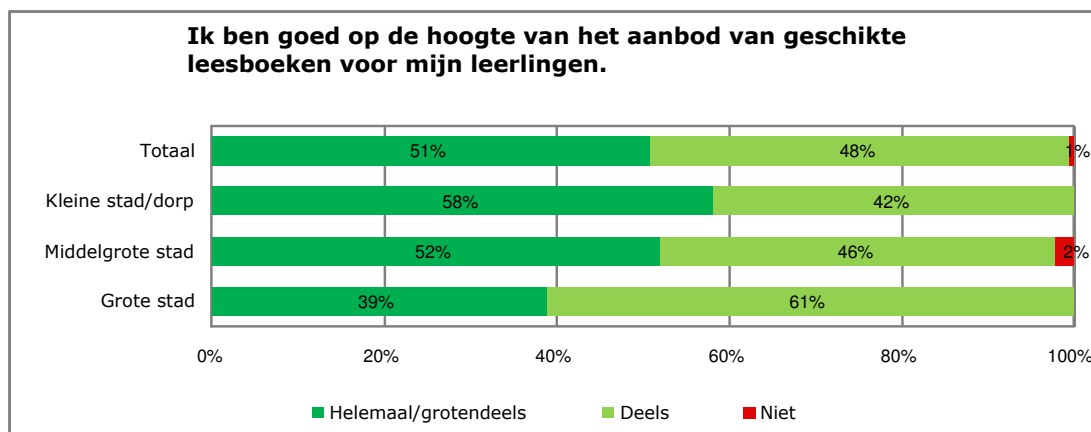
Deelnemers aan de paneldiscussies noemden dit als een van de belangrijkste voorwaarden bij het stimuleren van lezen onder leerlingen. In het volgende hoofdstuk zullen we zien dat ook de respondenten van het online onderzoek dit vaak noemen als factor van belang.

Grafiek 14

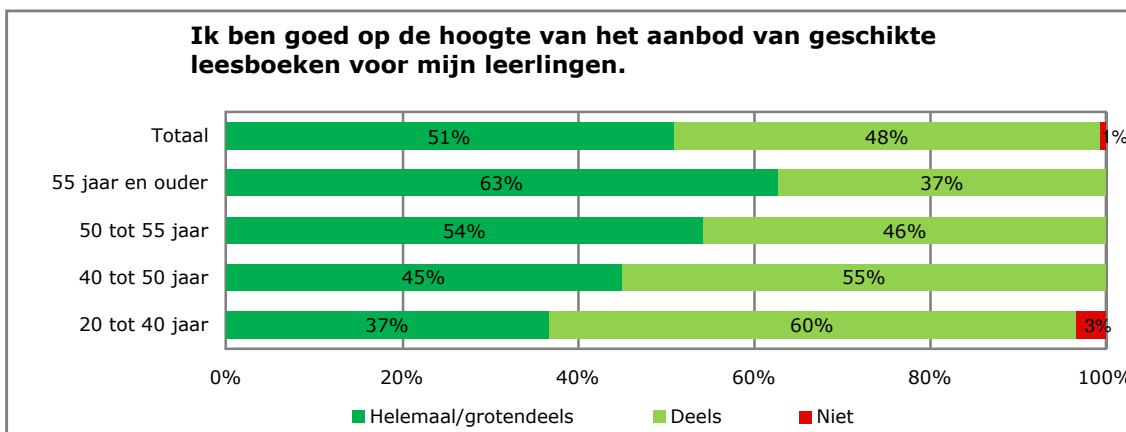
Een ruime meerderheid (63%) vindt dat hij of zij het enthousiasme voor boeken goed kan overbrengen op de leerlingen. Respondenten ouder dan 55 jaar kunnen zich het minst vaak helemaal of grotendeels vinden in bovengenoemde uitspraak. Hierbij is de vraag interessant of het aansluiten bij de belevingswereld van de jongeren voor deze groep respondenten een groter knelpunt is dan voor jongere respondenten. Dit lijkt echter onwaarschijnlijk omdat de groep 50 tot 55-jarigen wel in ruime meerderheid aangeeft zich helemaal of grotendeels te kunnen vinden in de uitspraak.

Niet alleen de belevingswereld van jongeren speelt een rol bij de keuze van boeken. Zoals we hiervoor al zagen, hangt de geschiktheid van een boek voor deze doelgroep volgens de panelleden ook af van het niveau en de lengte van het verhaal. Docenten moeten het aanbod daarop afstemmen.

Grafiek 15

De helft van de respondenten kan zich ‘helemaal of grotendeels’ vinden in de uitspraak ‘Ik ben goed op de hoogte van het aanbod van geschikte leesboeken voor mijn leerlingen’. De andere helft kan zich hier ‘deels’ in vinden. Respondenten die werkzaam zijn op een school in een grote stad kunnen zich relatief minder vaak ‘helemaal of grotendeels’ vinden in deze uitspraak. De vraag is of dat aan de respondent ligt of aan de populatie.

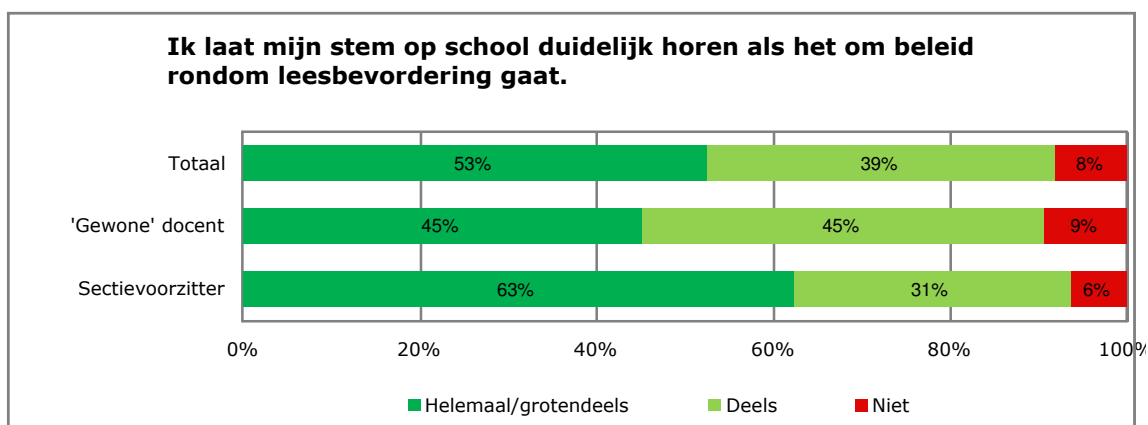
Grafiek 16

De uitsplitsing naar leeftijdsgroep is opvallend bij de vraag of men goed op de hoogte is van het aanbod van geschikte leesboeken. Hoe jonger de respondent is, hoe minder deze zich ‘helemaal of grotendeels’ in de uitspraak kan vinden. Mogelijk speelt de opvatting over wat ‘geschikt’ precies is een rol. Het is denkbaar dat oudere docenten, die misschien vaak jarenlang met verplichte boekenlijsten hebben gewerkt, van mening zijn dat die boeken het meest geschikt zijn, terwijl de jonge docenten misschien meer op zoek zijn naar boeken die aansluiten bij de belevingswereld van de jongeren – en daarbij problemen ondervinden. Dit is echter slechts speculatie.

Toch geven ook diverse panelleden aan niet goed te weten waar ze moeten zoeken naar leuke, geschikte titels. Sommigen gebruiken websites en lijsten van (jongeren)jury’s om aan titels te komen en zoeken daar vervolgens meer informatie bij. Anderen maken gebruik van sites als lezen.nl, boekenzoeker.org, leesplein.nl, enzovoorts. Een deel van de mensen die deze sites gebruiken, is matig tevreden over de informatie die ze daar vinden of over het aanbod van titels.

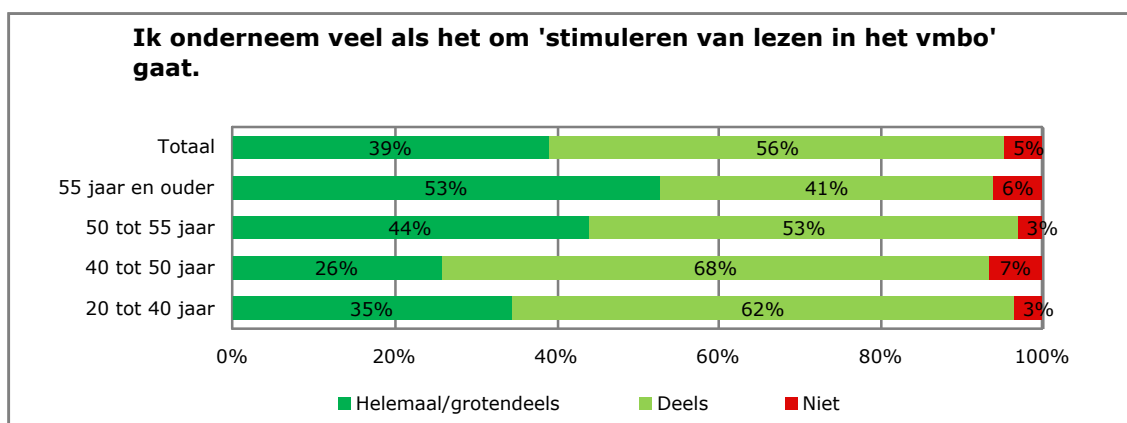
Op scholen met een eigen mediatheek/bibliotheek is de mediathecaris/bibliothecaris vaak het beste op de hoogte van het aanbod. Dat zeggen zowel de panelleden als de respondenten.

Grafiek 17

Ruim de helft van de respondenten (53%) kan zich 'helemaal of grotendeels' vinden in de uitspraak 'Ik laat mijn stem op school duidelijk horen als het om beleid rondom leesbevordering gaat'. Vier op de tien respondenten (39%) kunnen zich hier 'deels' in vinden. Sectievoorzitters kunnen zich vaker 'helemaal of grotendeels' in bovengenoemde uitspraak vinden dan 'gewone' docenten.

Grafiek 18

Vier op de tien respondenten kan zich 'helemaal of grotendeels' vinden in de uitspraak 'Ik onderneem veel als het om 'stimuleren van lezen in het vmbo' gaat'. Ook hier zien we opvallende verschillen in de uitsplitsing naar leeftijdsgroep. Ook opvallend is dat, in vergelijking met de voorgaande vragen, respondenten vaker aangeven zich niet te kunnen vinden in de uitspraak.

4.3 Omgeving

Bij knelpunten in de omgeving onderscheiden we drie factoren: schoolleiding/beleid, collega's en ouders.

Het eerste knelpunt in de omgeving is *beleid*. Leesstimulering vastleggen in beleid is nog geen gemeengoed. Dat komt naar voren uit zowel de paneldiscussies als de grafiek in hoofdstuk een. Op sommige scholen komt het taalbeleid überhaupt moeizaam van de grond. Steun vanuit beleid lijkt primair gericht op verbetering van technische vaardigheden. Vaak lijkt dat ingegeven door examenresultaten en daaraan gekoppeld het oordeel van de Inspectie van het Onderwijs over de school. Bij de vorming van beleid spelen veel belangen mee en dan lijkt leesstimulering lage prioriteit te hebben. Lezen genereert volgens een panellid ook geen PR: 'Je scoort bij leerlingen en ouders niet door bekend te staan als leesschool.'

Direct gevolg is dat er volgens sommigen onvoldoende tijd en geld is voor leesstimulering. Geld om boeken aan te schaffen, hulpmiddelen aan te schaffen en auteurs de klas in te halen is er vaak niet. Tijd is beperkt omdat technische vaardigheden en andere basisvaardigheden prioriteit krijgen. Docenten hebben ook onvoldoende voorbereidingstijd. In beide discussiegroepen was er slechts een panellid die een uur extra heeft gekregen, specifiek voor leesbevordering. Extra tijd voor leesbevordering betekent mensen vrijmaken, betekent geld. Projecten, schrijvers uitnodigen, boeken aanschaffen, het kost allemaal geld. Ook de inzet van de openbare bibliotheek is niet gratis, wat een samenwerking soms in de weg staat.

Het tweede knelpunt in de omgeving vormen *collega's*. Dat geldt zowel voor collega's binnen de vakgroep als daarbuiten. In het kwantitatieve onderzoek geeft 70% van de respondenten aan lezen zeer belangrijk te vinden. In het panel ligt dat percentage nog hoger, maar tegelijkertijd geeft men aan dat veel collega's lezen niet belangrijk vinden en er zelf niet enthousiast over zijn. Ook in de beantwoording van de open vragen zien we dit punt terug.

Alleen een enthousiaste docent kan leerlingen enthousiast maken voor lezen. En die zijn er volgens sommige panelleden te weinig: 'Op onze school zijn er meer dan twintig docenten Nederlands, maar bijna niemand is een bevlogen jeugdboekenpromotor.' De vraag is volgens de panelleden dan ook eerst: hoe krijg je deze collega's enthousiast? De consensus lijkt: 'niet'. Je kunt mensen niet verplichten lezen leuk te vinden. Je kunt hen niet dwingen enthousiast te zijn. Overigens speelt niet alleen een gebrek aan enthousiasme. Ook prioriteitenstelling, tijd en gemakzucht bij het zoeken naar geschikte verhalen speelt een rol.

Met argumenten over verbetering van de woordenschat en de technische leesvaardigheid overtuig je deze groep ook niet volgens een meerderheid van de panelleden. Je kunt

leesbevordering hoogstens in het schoolbeleid vastleggen, misschien meenemen in functioneringsgesprekken en het docenten tegelijkertijd makkelijker maken om leerlingen geschikte boeken aan te reiken. Met een goede website waarmee docenten snel en gemakkelijk een overzicht kunnen krijgen van geschikte boeken bijvoorbeeld.

Ouders vormen het derde knelpunt in de omgeving. Veel ouders stimuleren lezen niet. Ze lezen zelf niet en vinden het ook niet belangrijk. Als ouders lezen al stimuleren, betreft het vaak de moeder. Het is dus meestal een vrouw die een boek of lezen promoot. Met name bij de jongens kan dit mogelijk bijdragen aan het imago probleem. Daarnaast is ouderbetrokkenheid in het algemeen een probleem. Tegelijkertijd ondernemen docenten richting ouders ook weinig. Daarvoor ontbreekt de tijd. De enige uitzondering is de 'leesautobiografie', een opdracht waarbij leerlingen thuis samen met de ouders bespreken welke boeken zij hebben gelezen. Daarover is men positief.

5 Lezen in het vmbo – richting een nieuwe campagne

In het vorige hoofdstuk gingen we in op een aantal knelpunten bij het stimuleren van lezen in het vmbo. In dit hoofdstuk kijken we naar de wijze waarop Stichting Lezen de docenten kan helpen bij het oplossen van die knelpunten en naar de wensen/behoefte van docenten Nederlands in het vmbo bij het stimuleren van leerlingen om fictie en non-fictie te lezen. Wat hebben docenten nodig? En hoe kan Stichting Lezen hen daarin het beste ondersteunen? Waar moet Stichting Lezen op inzetten? Om daar een idee van te krijgen kijken we allereerst naar de mening van de respondenten over effectieve manieren van leesstimulering. Vervolgens gaan we in op de wensen/behoefte die uit de paneldiscussies naar voren zijn gekomen. Ten slotte kijken we met welke concrete ideeën en producten Stichting Lezen de docenten in het vmbo het beste kan ondersteunen en welke strategie Stichting Lezen het beste kan volgen voor haar campagne.

Grafiek 19

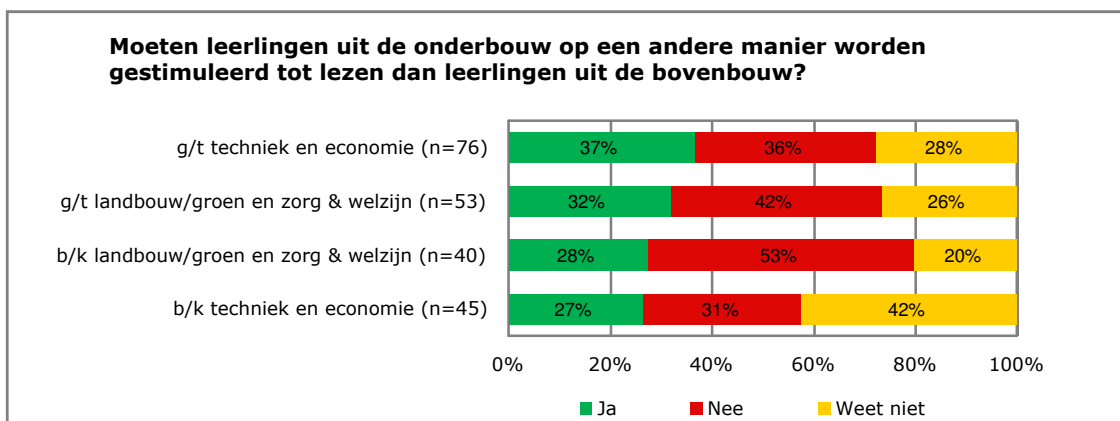
Volgens de respondenten kan lezen in het vmbo het beste worden gestimuleerd door leerlingen zelf een boek naar keuze te laten lezen, voor te lezen, een combinatie te maken tussen boek en verfilming en door enthousiasme van de docent of medeleerlingen. (Fragmenten) voorlezen kan, net als enthousiast vertellen over een boek, leerlingen nieuwsgierig maken. Het kan het boek 'verkopen'. Een panellid zegt daarover: 'Ik lees ook voor om leerlingen te enthousiasmeren. Al is het maar vijf minuten in de les. Niet te lang uit hetzelfde boek. Als leerlingen dan zeggen 'het was net zo leuk' dan zeg ik: nou dan ga je

het toch zelf halen.’ Het belang van geschikte titels en het ontsluiten van geschikte titels lijkt dus groot. Dat is de sleutel tot het enthousiasme.

Opvallend is ook het lage percentage respondenten dat betrekken van ouders ziet als een goede manier om lezen te stimuleren. Het is wel verklaarbaar. Panelleden geven aan dat ouders geen belang hechten aan lezen en dat ouderbetrokkenheid in het algemeen een probleem is. Dat neemt niet weg dat met een gerichte inzet op ouders van jonge kinderen bijvoorbeeld, het knelpunt zou kunnen worden aangepakt.

Wanneer we kijken naar de uitsplitsing naar sector en leerweg valt een aantal verschillen op. Leerlingen in de klas boeken laten promoten ziet ongeveer 50% van de respondenten die werkzaam zijn in de gemengde- en de theoretische leerweg als een goede manier om lezen te stimuleren. Voor de basis- en kaderberoepsgerichte leerwegen is dat beduidend minder. 38% voor leerlingen in de sectoren groen en zorg & welzijn en 22% voor de sectoren techniek & economie. Hetzelfde geldt voor het promoten van boeken door de docent, zij het dat de verschillen daar minder groot zijn. Techniek en Economie is ook de enige sector waar een – weliswaar klein – percentage respondenten denkt dat leerlingen op geen enkele manier kunnen worden gestimuleerd om te lezen.

We vroegen ook of leerlingen uit de onderbouw op een andere manier tot lezen moeten worden gestimuleerd dan leerlingen uit de bovenbouw. Hierover zijn de meningen sterk verdeeld.

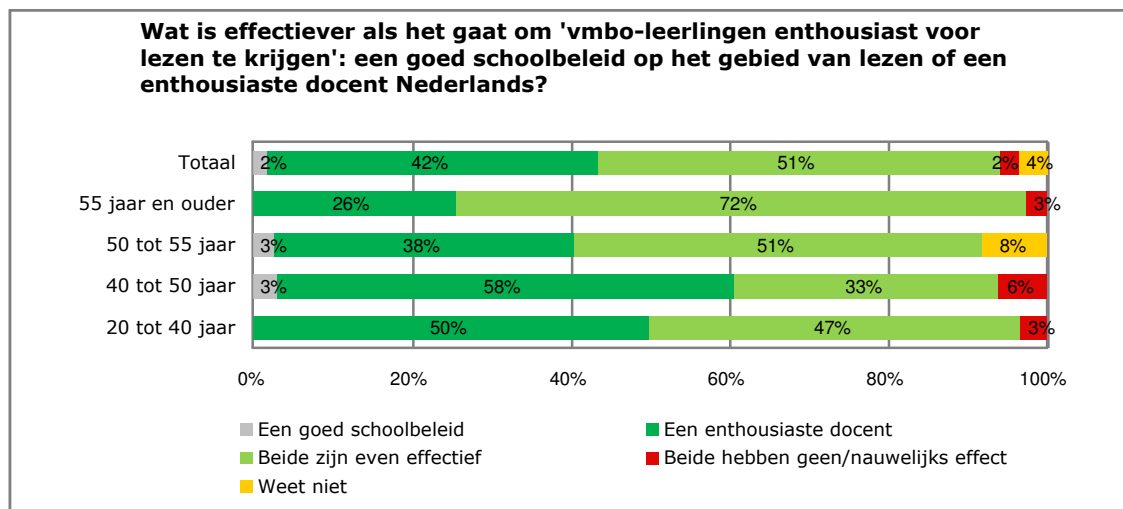

Grafiek 20

Opvallend zijn de relatief hoge percentages respondenten die op de vraag ‘weet niet’ antwoorden. Desondanks blijkt uit de antwoorden op de open vraag dat er wel degelijk ideeën bestaan over een verschillende invulling van leesstimulering in de onder- en de bovenbouw. Algemeen gesproken geven respondenten aan dat in de onderbouw wat vrijere vormen kunnen worden gekozen om leesplezier te stimuleren: leuke projecten, leerlingen

warm maken voor lezen. In de bovenbouw kan vervolgens worden toegewerkt naar verdieping, smaakontwikkeling en naar boeken die aansluiten op de vervolgopleiding.

Enthousiasme is niet het enige dat effect heeft volgens de respondenten. Een groot deel van hen vindt een enthousiaste docent en een goed schoolbeleid even effectief. In het optimale geval bestaan de twee ‘voorwaarden’ dus naast elkaar en versterken ze elkaar.

Grafiek 21

Mannelijke respondenten zijn vaker dan gemiddeld van mening dat ‘een enthousiaste docent’ effectiever is (51%) en minder vaak dan gemiddeld dat beide even effectief zijn (40%). Bij vrouwen is dat andersom. Daar is 38% van mening dat een enthousiaste docent effectiever is en 56% dat beide even effectief zijn. Mannen geven ook vaker aan dat beide nauwelijks of geen effect hebben. Het zou kunnen dat mannen relatief vaker werkzaam zijn in de sector techniek en economie, de sector waar de leerlingen het moeilijkst zijn te motiveren.

5.1 Behoeften/wensen

Hoe ziet de ideale les eruit? Wat is het doel van die ideale les? En wat heeft de docent nodig om deze ideale les te realiseren? Deze vragen stelden we aan de experts tijdens een van de paneldiscussies. Om met het laatste te beginnen: de behoefte aan een uur extra per week om echt te kunnen lezen is vrijwel algemeen. Meer voorbereidingstijd wordt ook genoemd, net als budget om boeken te kopen en auteurs uit te nodigen. Over dat laatste is de algemene opvatting dat ze te duur zijn en dat uitgeverijen daarin ook een rol zouden moeten spelen. Deze wensen hangen dus nauw samen met beleid.

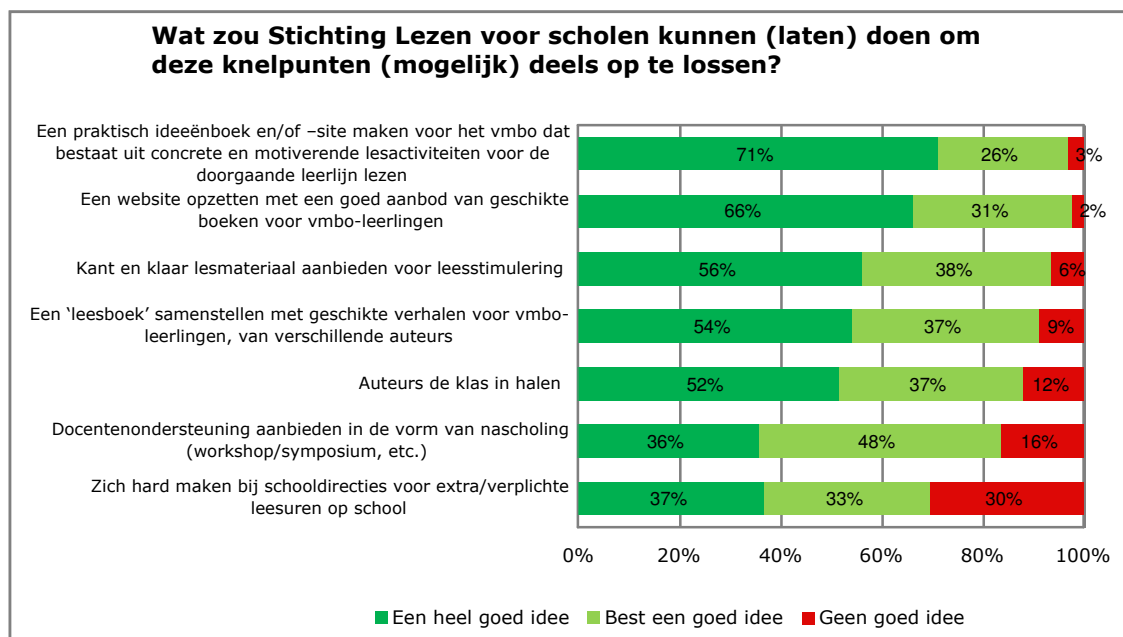
Het doel van de ideale les is, voor een aantal, in de eerste plaats het verbeteren van de technische vaardigheden en woordenschat, ‘alle normale leesbevorderingsdoelen.’ Andere

doelen die worden genoemd zijn: ‘samen beleven in de klas’, leesplezier en smaakontwikkeling.

Voor de een is de ideale les nog echt een droom waarin auteurs op bestelling naar de school kunnen worden gehaald. Voor de ander is het al werkelijkheid in de vorm van een project waarin de aansluiting is gemaakt met de opleiding en waarbij leerlingen eerst elkaar en vervolgens kleine kinderen voorlezen. In de ideale les is ruimte om echt te snuffelen aan de volle breedte van het aanbod. Om de eigen smaak te leren kennen. Een les waarin uiteenlopende korte verhalen worden gebruikt, evenals fragmenten en moderne media die boeken echt de klas in kunnen brengen. Voor de ideale les is er een site waar van alles over boeken te vinden is: trailers, interviews, fragmenten, al dan niet voorgelezen, met video of alleen audio. Een site waar docenten leuke opdrachten en inspirerende ideeën vinden die voorbereidingstijd schelen.

5.2 De rol van Stichting Lezen

Zoals we in het vorige hoofdstuk al zagen zijn er binnen de dagelijkse praktijk van het vmbo een aantal knelpunten die ‘de ideale les’ van de experts in de weg staat. Naar aanleiding van de paneldiscussie vroegen we de respondenten hoe (met welke concrete producten of initiatieven) Stichting Lezen docenten Nederlands in het vmbo het beste kan helpen.

Grafiek 22

Twee ideeën spreken de respondenten het meest aan. Ten eerste een praktisch ideeënboek en/of -site, specifiek voor het vmbo, dat bestaat uit concrete en motiverende lesactiviteiten

voor de doorgaande leerlijn lezen. Bijna driekwart van de respondenten (71%) vindt dat een heel goed idee en 26% vindt dat best een goed idee. Daarbij maken panelleden echter wel een kanttekening: zolang het kort is, 'to the point' en past in een les is dat een prima idee. Men wil liever geen projecten die meerdere lessen beslaan. Een lesactiviteit is bij voorkeur gekoppeld aan een kort verhaal.

Het tweede idee dat veel respondenten aanspreekt is het opzetten van een website met een goed aanbod van geschikte boeken voor vmbo-leerlingen. Tweederde van de respondenten (66%) vindt dat een heel goed idee en 31% vindt het best een goed idee. Oudere respondenten (vanaf 50 jaar) vinden het opzetten van een website relatief vaker een goed idee dan jongere respondenten (tot 50 jaar).

Over hoe een dergelijke website eruit zou moeten zien, bestaan veel ideeën onder de panelleden. Men is vooral op zoek naar korte verhalen. Daarom zou de website (o.m.) geordend kunnen worden naar lengte van de verhalen: tien tot twintig minuten, twintig tot dertig minuten en uiteindelijk literatuurtitels. Verder moet er informatie te vinden zijn over thematiek en moet men een indruk van het boek kunnen krijgen door een fragment: de eerste pagina's, kapt enzovoorts. Dan heb je als docent een instrument in handen om te zeggen: 'Kijk eens, dit is iets voor jou.'

Volgens een panellid zou Stichting Lezen zelfs *de* site moeten zijn. De vindplek voor alles op het gebied van leesbevordering. Ook andere panelleden zien een hele grote site met 'van alles en nog wat' voor zich. Of een portal. Nu is het aanbod erg versnipperd. De website zou dus zowel op het gebied van lesactiviteiten als op het gebied van het ontsluiten van geschikte titels een rol moeten spelen.

De site gebruikt interactiviteit om docenten en leerlingen te enthousiasmeren. Bijvoorbeeld met filmpjes van schrijvers die zich voorstellen en vertellen waarom ze schrijven, een fragmentje uit het boek, een paar leerlingen die daar commentaar op geven enzovoorts. Een aantal panelleden heeft dat nog liever dan auteurs in de klas want dat heeft allerlei praktische bezwaren. Via een site is het altijd beschikbaar op het moment dat het de docent uitkomt. Op de site kunnen ook filmpjes staan van boekfragmenten die in scène zijn gezet. Dat kan men dan bespreken in de klas. 'Voor en door' dus. Een interactieve site met tips van docenten voor docenten. En eventueel van leerlingen voor leerlingen.

De site scheelt ook voorbereidingstijd. Voor jonge beginnende docenten is het heel fijn als ze daar opdrachten en lessen kunnen vinden. En daarvoor moet Stichting Lezen vervolgens reclame maken. Met behulp van posters, nieuwsbrieven enzovoorts. Belangrijk bij een dergelijke site is in elk geval dat het aanbod actueel is.

Er zijn overigens ook een aantal panelleden die meer zien in een magazine. Daarmee heb je

iets in handen, iets tastbaars. Iets wat je ook makkelijk aan collega's kunt geven. En het biedt leerlingen de mogelijkheid om in klassikaal verband toch individueel op zoek te gaan naar een verhaal dat aanspreekt. Of je kunt voorlezen terwijl leerlingen meelesen. Zo'n magazine moet aandacht besteden aan geschikte boeken in het algemeen en nieuwe boeken in het bijzonder en er moeten korte verhalen in staan en boekfragmenten. Een aantal panelleden noemt Tikker en Bumper uit het verleden als voorbeeld, maar een nieuw magazine moet wel specifiek voor het vmbo zijn, eventueel ook met verwerkingsopdrachten op vmbo-niveau, anders haken leerlingen af. Uiteraard moet het magazine wel rekening houden met niveauverschillen binnen het vmbo, maar dat niet expliciet benoemen om te voorkomen dat leerlingen zich dom voelen.

56% van de respondenten vindt het aanbieden van kant en klaar lesmateriaal voor leesbevordering een heel goed idee en 38% vindt dat best een goed idee. Een aantal panelleden noemt in dit verband 'Nieuwsbegrip'. Dat heeft een goede website en men krijgt wekelijks opdrachten aangeleverd. Nieuwsbegrip speelt in op de actualiteit. Zoiets zou er ook moeten zijn voor boeken: gebeurt er iets in de wereld dan meteen een aantal citaten en sprankelende beelden erbij. De meningen zijn echter verdeeld over het meest geschikte medium. Voor zowel een site als een magazine noemen de panelleden vergelijkbare voor- en nadelen. Belangrijke voorwaarde is wel dat het geen producten moeten zijn waar de school een duur abonnement voor moet afsluiten. Liefst zijn de producten gratis. Stichting Lezen moet zich daarbij richten op Fictie. Daarover is men unaniem. Voor non-fictie hebben ze de rest van de schooltijd. Bovendien is er voor non-fictie al heel veel.

Ook samenstellen van een geschikt leesboek/verhalenbundel voor de doelgroep vindt meer dan de helft van de respondenten een heel goed idee. Een panellid zou graag zien dat Stichting Lezen zorgt voor (budget voor) vertaling van werk van buitenlandse jeugdboekenschrijvers uit Marokko, Turkije, Polen. Een actie vergelijkbaar met Nederland Leest is ook een idee waarover het panel enthousiast is. Elke vmbo-leerling een boek cadeau. Zo'n soort actie is er al wel eens geweest, maar niet specifiek voor het vmbo, waardoor veel van de verhalen in de betreffende bundel te moeilijk waren. Het zou dus een boekje moeten zijn met heel diverse korte verhalen die makkelijk genoeg zijn en die aansluiten bij de belevingswereld van jongeren. Zo'n boekje stelt je ook in staat er klassikaal iets mee te doen. Overigens is dit laatste voorstel opvallend wanneer we het vergelijken met het aantal respondenten van het online onderzoek dat aangaf klassikaal hetzelfde boek lezen een goede manier te vinden om lezen te stimuleren. Dat was slechts 14%.

Auteurs in de klas halen was bij meerdere deelnemers aan de eerste paneldiscussie onderdeel van de ideale les. Een aantal had er ook positieve ervaringen mee. Toch vindt een deel van de respondenten dit juist geen goed idee (12%). Sectievoorzitters vinden 'auteurs in de klas halen' relatief minder vaak een heel goed idee en relatief vaak best een goed idee. Mannelijke docenten vinden 'auteurs in de klas halen' relatief minder vaak een

heel goed idee. Mogelijk hangen bezwaren samen met de relatief hoge kosten hiervan, want ook in de tweede paneldiscussie kwam dit bezwaar naar voren. Daarnaast vergt het organisatorisch relatief veel van docenten. Het kost kortom tijd en geld. Als Stichting Lezen hier een rol in wil spelen dan moet zij zich dus richten op die twee knelpunten.

Er is relatief weinig behoefte aan nascholing. Zowel bij respondenten als bij panelleden. In elk geval niet om collega's die weinig aan lezen doen toch zover te krijgen. Dat werkt niet. Toch zijn er op dit punt verschillen. Respondenten die lesgeven op een school in een grote stad vinden nascholing relatief vaak geen goed idee, terwijl respondenten die lesgeven in een kleine stad/dorp dit relatief vaak juist wel een goed idee vinden. En mannelijke respondenten vinden nascholing relatief vaak geen goed idee. Over workshops en symposia zijn de panelleden enthousiaster. Daar kun je als enthousiaste docent ideeën uitwisselen en dat is altijd nuttig.

Opvallend is dat een relatief grote groep respondenten (30%) 'hard maken bij directies voor extra of verplichte leesuren' geen goed idee vindt. Respondenten die lesgeven op een school in een grote stad vinden 'het zich hard maken bij schooldirecties' relatief minder vaak een heel goed idee, terwijl respondenten die lesgeven in een kleine stad/dorp dit juist relatief vaak een heel goed idee vinden. Mannelijke respondenten vinden 'het zich hard maken bij schooldirecties' relatief vaak geen goed idee. Misschien was de beantwoording anders geweest als de vraagstelling was geweest 'hard maken voor beleid op het gebied van leesstimulering' (algemeen) of hard maken voor extra tijd en geld voor leesstimulering' (specifiek).

Een aantal panelleden ziet namelijk wel degelijk een rol voor Stichting Lezen in de beleidsvorming op scholen. Ook richting de overheid zou Stichting Lezen zich volgens sommigen hard kunnen maken voor een beleid gericht op leesbevordering en het vrijmaken van geoormerkt geld daarvoor. Het zou ook kunnen helpen als er een leesambassadeur komt. Iemand die aanspreekt, wat gewicht in de schaal kan leggen en zich hard maakt voor leesbevordering.

Ten slotte sprak ook het persoonlijke initiatief van een panellid 'verplicht een leesboek in je tas' een aantal panelleden aan. 'Boek in je tas. Klaar. Dat moet ook een reclame worden op televisie. Gewoon landelijk op alle jeugdzenders.', was de reactie van een van de panelleden. Een ander idee dat uit het panel naar voren kwam, is een lobby van Stichting Lezen richting makers van populaire televisieprogramma's als GTST. Daarin zouden meer mensen moeten lezen. Op die manier kan lezen een hipper imago krijgen.

6 Aanbevelingen en conclusies

Terug naar de centrale vraagstelling en de doelstellingen van dit onderzoek. De eerste doelstelling was inzicht krijgen in de mate waarin en de wijze waarop docenten Nederlands in het vmbo leerlingen stimuleren om fictie en non-fictie te lezen. Uit het onderzoek ontstaat een beeld van een sterk versnipperde praktijk. Respondenten en panelleden geven in (grote) meerderheid aan dat lezen belangrijk is. Tegelijkertijd geven zij echter aan dat veel collega-docenten weinig aandacht besteden aan lezen, zelf niet lezen en vooral: zelf niet enthousiast zijn over lezen. Hierdoor loopt de mate waarin docenten lezen stimuleren sterk uiteen. Is een docent enthousiast, dan probeert die op allerlei manieren ook de leerlingen enthousiast te krijgen. Dergelijke docenten zullen ook eerder extra tijd inruimen voor lezen. Dat kan gaan om klassikaal zelfstandig lezen, hardop lezen door leerlingen of voorlezen door de docent.

Beleid lijkt er op het gebied van leesbevordering lang (nog) niet altijd te zijn. Is er wel beleid dan betreft het eerder samenwerking met de openbare bibliotheek of de eigen mediatheek en de aanschaf van boeken dan bijvoorbeeld een uur extra tijd voor leesbevordering. Terwijl dat laatste wel een duidelijke wens is. Leesbevordering hangt op deze manier nog teveel aan een persoon. Het gevolg is dat ook de manier waarop leesbevordering plaatsvindt, varieert van verplichte leeslijsten en boekverslagen tot het inzetten van multimedia, auteurs in de klas en voorlezen als onderdeel van de maatschappelijke stage.

Ook hier geldt dat docenten die prioriteit geven aan lezen een stapje extra zetten. Ze proberen een boek aan te raden dat echt bij de leerling past. Ze vragen wat leerlingen leuk vinden en stemmen daar het advies op af. Ze proberen een boek echt te verkopen aan een leerling. Andere docenten sturen de leerlingen met een lijstje naar de bibliotheek of laten de leerlingen zelf kiezen zonder hen in de keuze te begeleiden. Bovendien lijkt tussen de regels het beeld door te schemeren dat jongere docenten nog minder aandacht besteden aan stimuleren van lezen dan oudere docenten. Dat is een risico.

De tweede doelstelling van het onderzoek was inzicht krijgen in het belang dat docenten hechten aan het stimuleren van lezen, ook met het oog op verbetering van vaardigheden als technisch en begrijpend lezen. Dat belang zien docenten zeker in. Toch zijn er ook hier verschillen.

Aan de ene kant is er een groep voor wie leesplezier voorop staat. Volgens hen volgen de technische vaardigheden dan 'vanzelf'. Want leerlingen die met plezier lezen, lezen meer en krijgen op die manier meer oefening. Dat is goed voor de woordenschat en voor de leesvaardigheid. Ook bij andere vakken hebben leerlingen daar profijt van. Aan de andere

kant zijn er docenten die vinden dat de leesvaardigheid een voorwaarde is voor leesplezier. Lezen kost veel leerlingen gewoon moeite. Zij besteden daarom extra aandacht aan leesvaardigheid.

De derde doelstelling was om inzicht te krijgen in de knelpunten die docenten ervaren bij het stimuleren van lezen. Knelpunten zijn er op verschillende niveaus. Ten eerste de leerlingen zelf. Bij veel leerlingen binnen het vmbo heeft lezen een suf imago. Ze hebben het druk met vrienden, sporten enzovoorts. Voor lezen is geen plek. Ook zijn televisie, internet en gamen in de plaats gekomen van lezen. Daarnaast krijgen zij lezen niet van huis uit mee. Ook veel ouders lezen niet. Bovendien is het niveau waarop leerlingen lezen soms onvoldoende. In sommige gevallen geldt dat volgens respondenten van dit onderzoek voor bijna de helft van de leerlingen.

Toch is de situatie niet hopeloos. Er zijn nog altijd voldoende leerlingen die wel graag lezen, al zijn dat vaker meiden dan jongens. Leerlingen zijn nog best te enthousiasmeren, maar dan moeten docenten wel weten wat geschikte boeken zijn voor hun leerlingen en waar ze die kunnen vinden. Dat is echter een knelpunt. Opnieuw geldt dat veel respondenten aangeven goed op de hoogte te zijn van het aanbod, maar in de paneldiscussies ontstaat een iets ander beeld. Zelfs de meest enthousiaste docenten hebben moeite geschikte titels te vinden. Zeker voor vmbo-bovenbouw. Er komen wel steeds meer geschikte boeken, maar het aanbod is nog te klein en niet goed ontsloten. Sommige docenten weten hun weg te vinden op sites die een overzicht bieden van titels voor de doelgroep, anderen niet. Verder zijn er te weinig korte verhalen over uiteenlopende onderwerpen die docenten binnen een les of een halve les kunnen (voor)lezen en behandelen.

Een ander belangrijk knelpunt is al eerder genoemd: gebrek aan enthousiasme bij collega's. Docenten die zelf niet enthousiast zijn over lezen kunnen leerlingen onmogelijk enthousiast maken. Ook kan het feit dat collega-docenten andere prioriteiten hebben een hindernis zijn bij het formuleren van beleid op het gebied van leesbevordering binnen de school. De enthousiaste docent is dan de spreekwoordelijke roepende in de woestijn, waardoor het lastiger is om bijvoorbeeld de directie te overtuigen van het belang.

Ten slotte zijn tijd en geld knelpunten die veel deelnemers aan het onderzoek noemen. Geld is tijd en als het geld er niet is komt de extra tijd om aandacht te besteden aan lezen er ook niet. Ook projecten, goede boeken, een mediatheek, samenwerking met de openbare bibliotheek en uitnodigen van auteurs op school kosten allemaal geld, terwijl dat precies de zaken zijn die men goed kan gebruiken voor leesbevordering. Op sommige scholen sluit men zelfs de bibliotheek of mediatheek om kosten te besparen.

De vierde en vijfde doelstelling van het onderzoek liggen in elkaars verlengde: inzicht

krijgen in de wijze waarop Stichting Lezen kan inspelen op de behoeften en wensen van docenten en in de wijze waarop Stichting Lezen kan helpen knelpunten op te lossen. Daarmee komen we ook bij de kern en de centrale vraagstelling van dit onderzoek: op welke wijze kan Stichting Lezen docenten Nederlands in het vmbo ondersteunen bij het tot enthousiaste lezers maken van leerlingen?

Er is onder de deelnemers van het onderzoek behoefte aan korte verhalen. Stichting Lezen zou met een bundel of een serie bundels kunnen komen die in die behoefte voorziet. Een ander idee is een magazine zoals die in het verleden ook bestonden. Zo'n magazine moet de docent van leestips, korte verhalen en fragmenten voorzien. Het moet echter wel gratis zijn. Men wil geen (duur) abonnement.

Er is ook behoefte aan een goede website. Die website biedt een actueel aanbod van titels specifiek voor het vmbo, met uitgebreide informatie over die boeken zodat een docent een goede indruk krijgt of een boek geschikt is voor een bepaalde klas of zelfs leerling. Ook moet de site interactief zijn, een middel om boeken en lezen echt te verkopen aan leerlingen. Er moeten filmpjes op staan voor leerlingen, door leerlingen, voor docenten, door docenten, van schrijvers die vertellen over hun werk en van fragmenten van boeken. De site moet zo laagdrempelig mogelijk zijn om het 'luie docenten' makkelijk te maken. Stichting Lezen zou zo'n site moeten maken en actief moeten promoten. Dat laatste kan met een nieuwsbrief (zowel digitaal als op papier), posters, workshops of zelfs een roadshow die langs scholen gaat. Hoewel het niet met zoveel woorden is gezegd, is het belangrijk verschillende media te benutten om zo'n site te promoten, want zoals een van de panelleden opmerkte: 'Hoe vindt een site de luie docent?'

Sommige deelnemers aan het onderzoek zien ook een rol voor Stichting Lezen weggelegd op beleidsniveau. Bijvoorbeeld door een lobby richting overheid of schooldirecties. Doel is extra geld vrijmaken voor leesbevordering in het vmbo of voor het verplicht stellen van een mediatheek in elke school. Het vinden van een ambassadeur kan daar onderdeel van zijn. Of nog een stapje verder: afspraken maken met televisiemakers voor 'product placement' in populaire (jongeren)programma's om lezen hip te maken.

Belangrijkste conclusie is dat er een wereld te winnen lijkt op het gebied van leesbevordering in het vmbo. Dat vergt echter een uitgekiende campagne. Een eenduidige praktijk op het gebied van leesbevordering in het vmbo ontbreekt. Leesbevordering hangt af van personen en enthousiasme. De beste strategie voor een campagne is dan ook een doordacht samenstel van acties op de meest kansrijke punten die samen een campagne vormen.

Mogelijk moet Stichting Lezen zich daarbij specifiek richten op de jongere docent. Niet alleen omdat zij de toekomst hebben, maar ook omdat lezen binnen deze groep misschien

al minder ‘in het DNA zit’ dan bij de oudere generatie. Daarbij kan nog op een andere manier een link worden gemaakt met beleid, namelijk door richting schoolleiders aan te sluiten bij de zeven lerarencompetenties van SBL (Stichting Beroepskwaliteit Leraren en ander onderwijspersoneel), waarmee met name de groep jonge docenten bekend is. Vooral de pedagogische (o.a. morele ontwikkeling) en de vakinhoudelijke (o.a. culturele bagage) competenties bieden kansen.

Voor de campagne moet in elk geval gelden: maak het docenten zo makkelijk mogelijk. Dat is een heel valide punt. Docenten hebben het druk, moeten voldoen aan jaarplannen en krijgen vaak geen extra tijd voor leesbevordering. Dan kunnen oplossingen als een website, een verhalenbundel, een magazine of een product dat lijkt op ‘Nieuwsbegrip’ al een verschil maken.

Belangrijkste conclusies op een rij:

- Een grote meerderheid van de deelnemers aan het onderzoek vindt lezen belangrijk.
- Er zijn genoeg vmbo-leerlingen die graag lezen. Er is wel verschil tussen leerwegen en sectoren, onder- en bovenbouw en tussen jongens en meisjes.
- Enthousiaste docenten zijn onmisbaar bij het stimuleren van lezen.
- Beleid op het gebied van leesstimulering is geen gemeengoed. Budget is beperkt.
- Leerlingen in de klas een boek naar keuze laten lezen is de meest gebruikte *manier* om lezen te stimuleren.
- De methode Nederlands is het meest gebruikte *middel* om lezen te stimuleren.
- De docent is de belangrijkste aangever van geschikte titels.
- Een meerderheid stimuleert ook van het lezen van non-fictie, vaak aan de hand van opdrachten.
- De mate waarin docenten het lezen van fictie en non-fictie stimuleren, loopt sterk uiteen.
- Deelnemers aan het onderzoek vinden lezen in het vmbo belangrijk voor:
  - Ontwikkelen technische vaardigheden / maken van leeskilometers;
  - Algemene ontwikkeling;
  - Ervaren van leesplezier.

- Een meerderheid van de deelnemers aan het online onderzoek merkt dat leerlingen meer plezier krijgen in lezen als lezen wordt gestimuleerd.
- De belangrijkste knelpunten bij het stimuleren van lezen in het vmbo zijn:
  - Imago van lezen bij leerlingen;
  - Gebrek aan stimulering door ouders;
  - Onvoldoende leesniveau bij leerlingen;
  - Gebrek aan enthousiasme bij docenten, zowel binnen als buiten de vakgroep;
  - Geen prioriteit vanuit schoolleiding/beleid, bijna geen extra tijd/geld;
  - Onvoldoende geschikte boeken/verhalen voor de doelgroep en/of moeilijk te vinden.
- Er is behoefte aan uiteenlopende korte verhalen die men binnen een lesuur kan lezen/behandelen. Dat kan in de vorm van een bundel of een magazine.
- Er is behoefte aan een wervende, interactieve, website met een actueel aanbod van geschikte titels.
- Overheid en beleidsmakers moeten meer aandacht besteden aan leesbevordering binnen het vmbo.
- Een campagne moet een uitgekende combinatie zijn van (kleinschalige) initiatieven en producten op verschillende terreinen. Die moeten laagdrempelig zijn: makkelijk en liefst kosteloos.

Bijlage A Online vragenlijst uitgezet door DUO Market research

Hoofdsectie

~~Wijgt tot de vraag 'Hoe vaak in het verleden heeft u...'~~

- Ja, en ik ben tevens sectievoorzitter → [Ga verder met vraag](#)
- Ja, maar ik ben geen sectievoorzitter → [Ga verder met vraag](#)
- Nee

U behoort helaas niet tot de doelgroep van het onderzoek. Hartelijk dank voor uw getoonde interesse!

→ **Beëindig vragenlijst**

In welke leerwegen geeft u Nederlands in het vmbo?
Meerdere antwoorden mogelijk.

- Vmbo-b
- Vmbo-k
- Vmbo-g
- Vmbo-t

In welke sector(en) geeft u Nederlands in het vmbo?
Meerdere antwoorden mogelijk.

- Techniek
- Economie
- Landbouw/Groen
- Zorg en welzijn

Hoe belangrijk vindt u het om in uw lessen aandacht te besteden aan 'het stimuleren van lezen'? (we bedoelen hiermee het lezen van fictie)?

- zeer belangrijk
- enigszins belangrijk
- niet belangrijk, maar ook niet onbelangrijk
- niet zo belangrijk
- helemaal niet belangrijk

Kunt u uw antwoord toelichten? Waarom vindt u dat [!v3!]?
[!v3!]

Speelt het stimuleren van lezen van non-fictie (ook) een rol in uw lessen?

- Ja, een grote rol
- Ja, een kleine rol
- Nee, speelt geen rol

Besteedt u in uw lessen aandacht aan 'het stimuleren van lezen' (fictie)? Zo ja, hoe vaak doet u dit 'gemiddeld'??

Nee, ik besteed hier in mijn lessen geen aandacht aan [Ga verder met vraag](#)

Ja, per
vmbo-klas

gemiddeld

uur per maand

Ja, anders, namelijk

Op welke manier(en) besteedt u in uw lessen aandacht aan 'het stimuleren van lezen'??
Meerdere antwoorden mogelijk.

- Ik volg hierbij mijn methode Nederlands
- Ik laat leerlingen in de klas allemaal hetzelfde boek lezen
- Ik laat leerlingen in de klas een boek naar keuze lezen
- Ik 'promoot' leuke boeken die ik zelf heb gelezen
- Ik laat leerlingen in de klas boeken 'promoten' die zij hebben gelezen
- Ik lees voor
- Ik ga wel eens met leerlingen naar de mediatheek/bibliotheek
- Ik doe wel eens een project
- Ik besteed er op andere manieren aandacht aan,
namelijk

Welke middelen/materialen gebruikt u voor 'het stimuleren van lezen'??
Meerdere antwoorden mogelijk.

- Mijn methode Nederlands
- Eigen boeken (van mezelf)
- Boeken die ik voor mijn school heb aangeschaft (boekenkast in de klas)
- Boeken van leerlingen
- Materialen van de mediatheek
- Materialen van de schoolbibliotheek
- Materialen van de openbare bibliotheek
- Materialen van andere aanbieders, namelijk
- Auteurs in de klas
- Bepaalde websites, namelijk
- Bepaalde projecten, namelijk
- Anders, namelijk

Heeft u de indruk dat uw aandacht voor 'het stimuleren van lezen' effect heeft en zo ja, waar merkt u dit aan?
Meerdere antwoorden mogelijk.

- Ja, ik merk dat de technische leesvaardigheid van de leerlingen omhoog gaat
- Ja, ik merk dat de leerlingen een grotere woordenschat krijgen
- Ja, ik merk dat de leerlingen meer plezier in lezen krijgen
- Ja, ik merk dat de leerlingen een eigen smaak ontwikkelen
- Ja, ik merk iets anders, namelijk
- Nee, ik merk (nog) geen effect

 Wat vindt u belangrijker als het gaat om 'lezen in het vmbo': aandacht besteden aan technische leesvaardigheid of aandacht besteden aan leesplezier (dat lezen leuk kan zijn of goed voor de algemene ontwikkeling)?

Om welke redenen besteedt u in uw lessen geen aandacht aan 'het stimuleren van lezen'??
Meerdere antwoorden mogelijk.

3

- Ik vind het niet (zo) belangrijk
- Ik heb daar geen tijd voor, want dan kom ik met mijn reguliere lesprogramma in de knel
- Het kost mij teveel moeite; ik moet al zoveel
- Ik ken geen/te weinig geschikte boeken voor mijn leerlingen
- Ik weet niet goed hoe ik dat zou moeten doen
- Een andere reden, namelijk

Wat vindt u belangrijker als het gaat om 'lezen in het vmbo': aandacht besteden aan technische leesvaardigheid of aandacht besteden aan leesplezier (dat lezen leuk kan zijn of goed voor de algemene ontwikkeling)?

- Technische leesvaardigheid
- Leesplezier
- Dat verschilt per leerweg en/of per sector ➡ [Ga verder met vraag](#)
- Ik vind beide even belangrijk

Kunt u uw antwoord toelichten?

Voor hoeveel procent van uw leerlingen is de technische leesvaardigheid ?onder de maat??
U mag een schatting maken, het gaat niet om exacte percentages.

- Voor procent van de leerlingen vmbo-b
- Voor procent van de leerlingen vmbo-k
- Voor procent van de leerlingen vmbo-g
- Voor procent van de leerlingen vmbo-t
- Voor procent van de leerlingen vmbo-Techniek
- Voor procent van de leerlingen vmbo-Economie
- Voor procent van de leerlingen vmbo-Landbouw/Groen
- Voor procent van de leerlingen vmbo-Zorg en welzijn

Besteedt u in uw lessen aandacht aan de technische leesvaardigheid van leerlingen?

- Ja
- Nee ➡ [Ga verder met vraag](#)

Op welke manier besteedt u in uw lessen aandacht aan de technische leesvaardigheid van leerlingen?

Raadpleegt u wel eens websites op het gebied van lezen/leesbevordering?

- Ja
- Nee ➡ [Ga verder met vraag](#)

Wat is voor u de belangrijkste website op het gebied van lezen/leesbevordering die u raadpleegt?

➡ Welke van de volgende uitspraken gaan voor u op?

Om welke redenen raadpleegt u geen website(s) op het gebied van lezen/leesbevordering?
Meerdere antwoorden mogelijk.

- Ik ben niet op de hoogte van specifieke sites over lezen/leesbevordering
- Ik heb daar geen tijd voor
- Ik vind dat teveel moeite
- Andere reden, namelijk

Welke van de volgende uitspraken gaan voor u op?

	Helemaal/grotendeels	Deels	Niet
Ik ben goed op de hoogte van het aanbod van geschikte leesboeken voor mijn leerlingen	☐	☐	☐
Ik kan mijn enthousiasme voor boeken goed overbrengen op mijn leerlingen	☐	☐	☐
Ik laat mijn stem op school duidelijk horen als het om beleid rondom leesbevordering gaat	☐	☐	☐
Ik onderneem veel als het om ?stimuleren van lezen in het vmbo? gaat	☐	☐	☐

Heeft uw school een specifiek beleid op het gebied van ?stimuleren van lezen??

- Ja
- Nee, maar dat komt er wel ➡ [Ga verder met vraag](#)
- Nee, en dat komt er naar mijn weten ook niet ➡ [Ga verder met vraag](#)

Waar bestaat dit beleid op het gebied van ?stimuleren van lezen? uit? *Meerdere antwoorden mogelijk.*

- Extra budget voor boeken, projecten e.d.
- Extra lestijd
- Extra voorbereidingstijd voor docenten
- Samenwerking met de mediatheek op school
- Samenwerking met de schoolbibliotheek
- Samenwerking met de openbare bibliotheek
- Samenwerking met andere partners
- Anders, namelijk

Kunt u aangeven hoeveel budget uw sectie Nederlands krijgt in het kader van dit specifieke beleid?
Als u het niet precies weet, mag u een schatting maken.

- Onze sectie krijgt hier geen budget voor
Onze sectie krijgt jaarlijks
(maak een schatting als u het niet weet)
- Geen antwoord

Zijn er factoren die u als belemmerend ervaart bij het uitvoeren van het beleid dat zich richt op het stimuleren van lezen en zo ja, welke?

Nee, ik ervaar geen belemmerende factoren

Ja, namelijk

Wat is volgens u effectiever als het gaat om vmbo-leerlingen enthousiast voor lezen te krijgen?: een goed schoolbeleid op het gebied van lezen of een enthousiaste docent Nederlands?

- Een goed schoolbeleid op het gebied van lezen
- Een enthousiaste docent
- Beide zijn volgens mij even effectief
- Beide hebben volgens mij geen/nauwelijks effect
- Weet niet

Met welke van de volgende afdelingen/organisaties werkt u samen op het gebied van leesbevordering?

	Werk hier nauw mee samen	Werk hier oppervlakkig mee samen	Werk hier niet mee samen
De mediatheek op school	☐	☐	☐
De schoolbibliotheek	☐	☐	☐
De openbare bibliotheek	☐	☐	☐
Onderwijsondersteunende instellingen	☐	☐	☐

Waarom werkt u daar wel mee samen?

1

2

3

4

Waarom werkt u daar niet mee samen?

1

2

3

4

Zijn er nog andere afdelingen/organisaties met wie u samenwerkt op het gebied van lezen en zo ja, met wie?

Nee

Ja, namelijk

Er volgen op de volgende pagina's drie vragen over de manieren waarop je lezen zou kunnen stimuleren. Wilt u aangeven voor welke twee verzamelgroepen u deze vragen wilt beantwoorden?

- vmbo-b of vmbo-k in de sectoren Techniek of Economie
- vmbo-g of vmbo-t in de sectoren Landbouw/Groen of Zorg en welzijn
- vmbo-b of vmbo-k in de sectoren Landbouw/Groen of Zorg en welzijn
- vmbo-g of vmbo-t in de sectoren Techniek of Economie

Als selectie(1) gelijk is aan 1 ➡ Hoe kan lezen volgens u het beste worden gestimuleerd onder leerlingen vmbo-b of vmbo-k in de sectoren Techniek of Economie? Wilt u maximaal drie manieren aangeven?

Anders als selectie(1) gelijk is aan 1 ➡

Hoe kan lezen volgens u het beste worden gestimuleerd onder leerlingen vmbo-b of vmbo-k in de sectoren Techniek of Economie?
Wilt u maximaal drie manieren aangeven?

- Door je methode Nederlands te volgen
- Door leerlingen in de klas allemaal hetzelfde boek te laten lezen
- Door leerlingen in de klas een boek naar keuze te laten lezen
- Door zelf als docent leuke/spannende/mooie boeken in de klas ?te promoten?
- Door leerlingen in de klas boeken te laten ?promoten?
- Door leerlingen boeken te laten lezen in combinatie met een film die van dat boek gemaakt is
- Door zelf als docent voor te lezen
- Door met leerlingen naar de mediatheek/bibliotheek te gaan
- Door een project met leerlingen te doen
- Door de ouders erbij te betrekken
- Op een andere manier, namelijk
- Ik denk dat dit op geen enkele manier mogelijk is

Moeten leerlingen vmbo-b of vmbo-k in de sectoren Techniek of Economie uit de onderbouw volgens u op een andere manier worden gestimuleerd tot lezen dan leerlingen uit de bovenbouw? Zo ja, wat is dan het verschil?

Ja, namelijk

Nee

Weet niet

Wat ziet u als de grootste knelpunten om leerlingen vmbo-b of vmbo-k in de sectoren Techniek of Economie enthousiast voor ?lezen? te krijgen?
Wilt u maximaal 3 knelpunten aangeven?

- De technische leesvaardigheid is veelal onder de maat
- Lezen heeft een ?suf? imago
- Er zijn weinig boeken die leuk/geschikt zijn voor deze leerlingen
- Van huis uit wordt lezen weinig gestimuleerd
- Op school is er te weinig tijd om lezen te stimuleren
- Scholen hebben te weinig geld om lezen te stimuleren
- Veel docenten Nederlands zijn niet goed op de hoogte van het aanbod van leuke boeken voor deze leerlingen
- Een ander knelpunt, namelijk
- Ik zie geen enkel knelpunt

7

Als selectie(2) gelijk is aan 1 ➡ Hoe kan lezen volgens u het beste worden gestimuleerd onder leerlingen vmbo-g of vmbo-t in de sectoren Landbouw/Groen of Zorg en welzijn? Wilt u maximaal drie manieren aangeven?

Anders als selectie(2) gelijk is aan 1 ➡

Hoe kan lezen volgens u het beste worden gestimuleerd onder leerlingen vmbo-g of vmbo-t in de sectoren Landbouw/Groen of Zorg en welzijn?
Wilt u maximaal drie manieren aangeven?

- Door je methode Nederlands te volgen
- Door leerlingen in de klas allemaal hetzelfde boek te laten lezen
- Door leerlingen in de klas een boek naar keuze te laten lezen
- Door zelf als docent leuke/spannende/mooie boeken in de klas te promoten?
- Door leerlingen in de klas boeken te laten promoten?
- Door leerlingen boeken te laten lezen in combinatie met een film die van dat boek gemaakt is
- Door zelf als docent voor te lezen
- Door met leerlingen naar de mediatheek/bibliotheek te gaan
- Door een project met leerlingen te doen
- Door de ouders erbij te betrekken
- Op een andere manier, namelijk
- Ik denk dat dit op geen enkele manier mogelijk is

Moeten leerlingen vmbo-g of vmbo-t in de sectoren Landbouw/Groen of Zorg en welzijn uit de onderbouw volgens u op een andere manier worden gestimuleerd tot lezen dan leerlingen uit de bovenbouw? Zo ja, wat is dan het verschil?

- Ja, namelijk
- Nee
- Weet niet

Wat ziet u als de grootste knelpunten om leerlingen vmbo-g of vmbo-t in de sectoren Landbouw/Groen of Zorg en welzijn enthousiast voor te krijgen?
Wilt u maximaal 3 knelpunten aangeven?

- De technische leesvaardigheid is veelal onder de maat
- Lezen heeft een 'suf' imago
- Er zijn weinig boeken die leuk/geschikt zijn voor deze leerlingen
- Van huis uit wordt lezen weinig gestimuleerd
- Op school is er te weinig tijd om lezen te stimuleren
- Scholen hebben te weinig geld om lezen te stimuleren
- Veel docenten Nederlands zijn niet goed op de hoogte van het aanbod van leuke boeken voor deze leerlingen
- Een ander knelpunt, namelijk
- Ik zie geen enkel knelpunt

Als selectie(3) gelijk is aan 1 ➡ Hoe kan lezen volgens u het beste worden gestimuleerd onder leerlingen vmbo-b of vmbo-k in de sectoren Landbouw/Groen of Zorg en welzijn? Wilt u maximaal drie manieren aangeven?

Anders als selectie(3) gelijk is aan 1 ➡

Hoe kan lezen volgens u het beste worden gestimuleerd onder leerlingen vmbo-b of vmbo-k in de sectoren Landbouw/Groen of Zorg en welzijn?
Wilt u maximaal drie manieren aangeven?

- Door je methode Nederlands te volgen
- Door leerlingen in de klas allemaal hetzelfde boek te laten lezen
- Door leerlingen in de klas een boek naar keuze te laten lezen
- Door zelf als docent leuke/spannende/mooie boeken in de klas ?te promoten?
- Door leerlingen in de klas boeken te laten ?promoten?
- Door leerlingen boeken te laten lezen in combinatie met een film die van dat boek gemaakt is
- Door zelf als docent voor te lezen
- Door met leerlingen naar de mediatheek/bibliotheek te gaan
- Door een project met leerlingen te doen
- Door de ouders erbij te betrekken
- Op een andere manier, namelijk
- Ik denk dat dit op geen enkele manier mogelijk is

Moeten leerlingen vmbo-b of vmbo-k in de sectoren Landbouw/Groen of Zorg en welzijn uit de onderbouw volgens u op een andere manier worden gestimuleerd tot lezen dan leerlingen uit de bovenbouw? Zo ja, wat is dan het verschil?

- Ja, namelijk
- Nee
- Weet niet

Wat ziet u als de grootste knelpunten om leerlingen vmbo-b of vmbo-k in de sectoren Landbouw/Groen of Zorg en welzijn enthousiast voor ?lezen? te krijgen?
Wilt u maximaal 3 knelpunten aangeven?

- De technische leesvaardigheid is veelal onder de maat
- Lezen heeft een ?suf? imago
- Er zijn weinig boeken die leuk/geschikt zijn voor deze leerlingen
- Van huis uit wordt lezen weinig gestimuleerd
- Op school is er te weinig tijd om lezen te stimuleren
- Scholen hebben te weinig geld om lezen te stimuleren
- Veel docenten Nederlands zijn niet goed op de hoogte van het aanbod van leuke boeken voor deze leerlingen
- Een ander knelpunt, namelijk
- Ik zie geen enkel knelpunt

Als selectie(4) gelijk is aan 1 ➡ Hoe kan lezen volgens u het beste worden gestimuleerd onder leerlingen vmbo-g of vmbo-t in de sectoren Techniek of Economie? Wilt u maximaal drie manieren aangeven?

Anders als selectie(4) gelijk is aan 1 ➡ Wat zou Stichting Lezen voor scholen kunnen (laten) doen om knelpunten (mogelijk) deels op te lossen?

Hoe kan lezen volgens u het beste worden gestimuleerd onder leerlingen vmbo-g of vmbo-t in de sectoren Techniek of Economie?
Wilt u maximaal drie manieren aangeven?

- Door je methode Nederlands te volgen
- Door leerlingen in de klas allemaal hetzelfde boek te laten lezen
- Door leerlingen in de klas een boek naar keuze te laten lezen
- Door zelf als docent leuke/spannende/mooie boeken in de klas ?te promoten?
- Door leerlingen in de klas boeken te laten ?promoten?
- Door leerlingen boeken te laten lezen in combinatie met een film die van dat boek gemaakt is
- Door zelf als docent voor te lezen
- Door met leerlingen naar de mediatheek/bibliotheek te gaan
- Door een project met leerlingen te doen
- Door de ouders erbij te betrekken
- Op een andere manier, namelijk
- Ik denk dat dit op geen enkele manier mogelijk is

Moeten leerlingen vmbo-g of vmbo-t in de sectoren Techniek of Economie uit de onderbouw volgens u op een andere manier worden gestimuleerd tot lezen dan leerlingen uit de bovenbouw? Zo ja, wat is dan het verschil?

- Ja, namelijk
- Nee
- Weet niet

Wat ziet u als de grootste knelpunten om leerlingen vmbo-g of vmbo-t in de sectoren Techniek of Economie enthousiast voor ?lezen? te krijgen? *Wilt u maximaal 3 knelpunten aangeven?*

- De technische leesvaardigheid is veelal onder de maat
- Lezen heeft een ?suf? imago
- Er zijn weinig boeken die leuk/geschikt zijn voor deze leerlingen
- Van huis uit wordt lezen weinig gestimuleerd
- Op school is er te weinig tijd om lezen te stimuleren
- Scholen hebben te weinig geld om lezen te stimuleren
- Veel docenten Nederlands zijn niet goed op de hoogte van het aanbod van leuke boeken voor deze leerlingen
- Een ander knelpunt, namelijk
- Ik zie geen enkel knelpunt

Wat zou Stichting Lezen voor scholen kunnen (laten) doen om knelpunten (mogelijk) deels op te lossen?

	Een heel goed idee	Best een goed idee	Geen goed idee
Een website opzetten met een goed aanbod van geschikte boeken voor vmbo-leerlingen	☐	☐	☐
Docentenondersteuning aanbieden in de vorm van nascholing (workshop/symposium, etc.)	☐	☐	☐
Zich hard maken bij schooldirecties voor extra/verplichte leesuren op school	☐	☐	☐
Een praktisch ideeënboek en/of ?site maken voor het vmbo dat bestaat uit concrete en motiverende lesactiviteiten voor de doorgaande leerlijn lezen	☐	☐	☐
Een ?leesboek? samenstellen met geschikte verhalen voor vmbo-leerlingen, van verschillende auteurs	☐	☐	☐
Auteurs de klas in halen	☐	☐	☐
Kant en klaar lesmateriaal aanbieden voor leesstimulering	☐	☐	☐

Heeft u nog behoefte aan andere activiteiten/diensten die Stichting Lezen zou kunnen (laten) ontwikkelen op het gebied van ?leesbevordering in het vmbo? en zo ja, welke?

- Nee
- Ja, namelijk

Tenslotte volgt nog een aantal achtergrondvragen.
In welke leerjaren geeft u Nederlands in het vmbo?
Meerdere antwoorden mogelijk.

- Leerjaar 1
- Leerjaar 2
- Leerjaar 3
- Leerjaar 4

Hoeveel vmbo-leerlingen telt uw schoollocatie? *Het gaat om een schatting.*

leerlingen

Waar is uw school gevestigd?

10

- In één van de vier grote steden (Amsterdam, Den Haag, Rotterdam, Utrecht)
- In een andere grote stad
- In een middelgrote stad
- In klein stadje of een dorp

Wat is uw leeftijd?

jaar

Bent u een vrouw of bent u een man?

- Vrouw
- Man

Bijlage B Antwoorden op open vragen uit het online onderzoek

Vraag 4

Waarom vindt u aandacht voor ‘stimuleren van lezen’ zeer belangrijk?

- Aandacht voor ‘leuk lezen’ is belangrijk voor begrijpend lezen.
- Algemene ontwikkeling, fantasie prikkelen, in de huid van een ander kruipen, geconfronteerd worden met taal (zinsbouw, spelling, verhaalstructuren ...); leren verbanden leggen ...
- Allereerst omdat mijn leerlingen gewoon als eis binnen het schoolexamen een fictiedossier moeten opbouwen met een mondeling schoolonderzoek als afsluiting. Bovendien gaat er voor velen een wereld open wanneer je ze over de drempel heen hebt getild.
- Alles bestaat uit lezen!
- Als kinderen niet goed kunnen lezen, kunnen zij hier laten hinder van ondervinden.
- Als leerlingen ontdekken dat boeken lezen echt leuk kan zijn bereik heel veel: leesplezier, uitbreiding woordenschat, opvoeren van hun leessnelheid, tekstbegrip enz.
- De leesvaardigheid en het begrijpend lezen is zeer onder de maat. Er wordt thuis weinig gelezen, terwijl het juist voor de zwakke lezer zo belangrijk is. Door veel te lezen zijn de methoden beter te lezen en wordt de vraagstelling beter begrepen.
- De woordenschat van leerlingen gaat achteruit. O.a. Af te lezen uit de CITO VAS toetsen. Lezen is een uitstekende manier om woordenschat te oefenen.
- Wie leest heeft de wereld binnen handbereik.
- DMV lezen gaan andere werelden open, het geeft rust, fantasie wordt geprikkeld, woordenschat vergroot, goede zinsbouw bevordert, leren omgaan met gevoelens, herkenning, identificatie.
- Door het lezen van een boek, komen wij ook in gesprek over heel veel verschillende onderwerpen.
- Door leeskilometers te maken, wordt het technisch lezen verbeterd, de woordenschat vergroot en daarvan ondervinden de leerlingen bij alle vakken voordelen.
- Door te lezen en voor te lezen enthousiasmeer ik mijn leerlingen voor het vak Nederlands. Als ervaringsdeskundige heb ik gezien dat deze aanpak werkt.
- Door te lezen ontwikkelt de leerling zijn/haar woordenschat en zijn/haar sociale intelligentie en competentie.
- Door te lezen verbreden leerlingen hun woordenschat, ontwikkelen ze hun fantasie en is het een moment van rust in de hectiek.
- Door te lezen vergroten de leerlingen hun woordenschat en hun kijk op de wereld. Bovendien geeft lezen in de klas veel rust.
- Door te lezen vermeederen leerlingen hun woordenschat. Lezen kan een zeer plezierige bezigheid zijn, dat wil je ze graag vertellen en je wilt ze overtuigen.
- Doordat er zo weinig wordt gelezen, is de woordenschat ook niet meer op niveau.

- Drie jaar geleden zijn wij op actieve wijze gestart met het bevorderen van het lezen van onze leerlingen. M.n. Het plezier hebben in het lezen van boeken stond bij ons voorop. En dit is gelukt.
- Er wordt steeds minder gelezen. Leerlingen begrijpen vragen of teksten niet.
- Er zijn forse leegachterstanden, zowel technisch als begrijpend.
- Fictie is een gereedschap om met leerlingen over alle mogelijke onderwerpen van gedachten te wisselen. Leerlingen hoeven de dingen niet live te beleven om veel over het leven te weten te komen. Het is heel belangrijk om leerlingen zich te laten verdiepen.
- Fictie staat voor vmbo-leerlingen in dienst van leesvaardigheid, vergroten van de woordenschat.
- Goed voor de taalontwikkeling, woordenschat en zinsbouw.
- Goed voor veel dingen als woordenschat, zinsopbouw, enz., een fijne bezigheid voor leerlingen (als niet nu dan later) en misschien wel het belangrijkste: het vergroten van hun leefwereld.
- Grote achterstanden op het gebied van begrijpend lezen en woordenschat.
- Het blijkt keer op keer dat leerlingen zich verbaal, maar ook schriftelijk beter uiten als ze een grotere woordenschat bezitten. En die woordenschat kunnen ze zich alleen verwerven door te lezen en liefst boeken die ze 'leuk' vinden.
- Het doet een beroep op het inlevingsvermogen van de leerling. Het stimuleert de fantasie. Daarnaast kan het bijdragen aan taalontwikkeling.
- Het draagt bij aan een betere woordenschat en taalontwikkeling. Daarnaast krijg je door lezen een beter inlevingsvermogen in de maatschappij en/ of eigen omgeving. Je fantasie wordt geprikkeld. Lezen zet je tot denken en meningsvorming.
- Het is een goede manier om veel vaardigheden te oefenen, zoals lezen, lijn in een verhaal ontdekken, concentratie, inlevingsvermogen, het geheugen en creativiteit. Daarnaast leren leerlingen door het lezen van fictie bijvoorbeeld hoe ze met bepaalde zaken om moeten gaan.
- Het is een uitstekende manier om de woordenschat te vergroten en te wennen aan zinsbouw etc.
- Het is goed voor de woordenschat van leerlingen.
- Het is zo belangrijk voor onze leerlingen om hun blik op de wereld te vergroten. Deze is vaak zeer beperkt. Lezen kan hun taalvaardigheid en hun woordenschat bevorderen. Dat is weer is belangrijk om goed te leren communiceren.
- Het kiezen van boeken, het genieten van lezen en van voorlezen komen nergens anders aan de orde.
- Het leesniveau van de leerlingen is laag. Ze lezen daarom minder graag.
- Het lezen geeft een verrijking aan het leven (klinkt plechtig).
- Het lezen van fictie vergroot je wereld, je leesvaardigheid, je woordenschat, je woordbeeld, je inlevingsvermogen in anderen, waardoor het ook goed is voor je sociale vaardigheden.
- Het lezen van fictie verrijkt je leven.

- Het lijkt mij beter voor hun algemene ontwikkeling, taalgevoel en zelfs hun empathisch vermogen om fictie te lezen. Zo zien ze wat er kan gebeuren en hoe je daar eventueel op zou kunnen reageren.
- Het maakt hun wereld groter, ook is het goed voor hun taalschat.
- Het reikt kinderen kaders aan, vergroot de belevingswereld en biedt ze een vluchtwereld waar ze ook steun kunnen vinden als er dingen spelen.
- Het vergroot de woordenschat. Onze wereld wordt steeds taliger en de leerlingen beheersen het lezen steeds minder.
- Het verruimt je blik, het prikkelt de fantasie, het geeft je de mogelijkheid dingen van een andere kant te bekijken.
- Hoe meer kinderen lezen, hoe beter ze leren lezen. En hoe beter ze leren lezen, hoe beter ze kunnen functioneren in alle vakken. Want lezen is niet alleen een onderdeel van het vak Nederlands maar goed kunnen lezen is voor alle vakken belangrijk.
- Ik vind het belangrijk dat leerlingen kunnen lezen en ervaren dat lezen fijn is, je wereld vergroot.
- Ik vind het belangrijk dat leerlingen hun fantasie blijven gebruiken en dat wordt gestimuleerd door fictie.
- Ik vind het belangrijk om er aandacht aan te besteden omdat ik weet hoe leuk lezen kan zijn. Daarnaast is lezen ook erg leerzaam, het verbreedt hun wereld.
- Ik volg zelf allerlei bijscholingscursussen om het fictieonderwijs wat levendiger te kunnen aanbieden zodat het wat meer gaat leven voor de leerlingen.
- Ik wil graag dat een leerling eens in zijn leven echt gegrepen wordt door een verhaal in een boek. Deze ervaring gun ik iedereen. Verder vergroot lezen je woordenschat etc. En leer je andere werelden kennen.
- Inleving oefenen, herkenning van eigen ervaringen, uitbreiding woordenschat, aanleiding tot het bespreken van diverse thema's, wennen aan complexere zinsbouw, rust en concentratie beleven, ervaren dat lezen leuk kan zijn.
- Kennis van de wereld, afwijkende visies, taalontwikkeling en alle andere bekende argumenten.
- Kennismaken met taal, personen, culturen etc.; technisch lezen bevorderen.
- Kilometers maken met lezen leidt tot vergroting van met name de woordenschat.
- Kinderen consumeren steeds meer en lezen steeds minder, waardoor er een wereld aan fantasie en informatie aan ze voorbij gaat.
- Kinderen leren daardoor hun fantasie weer eens te gebruiken en bovendien vergoot het ook nog eens hun woordenschat. Het belangrijkste vind ik echter dat kinderen weer eens helemaal voor zichzelf bezig kunnen zijn.
- Kinderen lezen te weinig (nooit) en als ik dit niet stimuleer gaat het ook niet gebeuren. Ze lezen slecht en de drempel om het zelf te doen is te hoog.
- Kinderen lezen zo weinig waardoor de woordenschat achteruit gaat. Willen ze later kranten en teksten begrijpen is het belangrijk dat ze een grote woordenschat hebben. Verder vind ik het belangrijk dat kinderen zich in een andere belevingswereld kunnen inleven.

- Kilometers maken, ten minste 20 minuten lezen in elke les Nederlands en achteraf verwerken levert het meeste rendement.
- Leerlingen bewust maken van de dingen die in de wereld gebeuren door realistische verhalen te lezen, leren inleven, beter technisch en begrijpend leren.
- Leerlingen ervaren zo verschillende werelden en leren te reflecteren op hun eigen reactie.
- Leerlingen krijgen daardoor een beter woordbeeld en kunnen in een tekst vaak steeds beter verbanden leggen.
- Leerlingen kunnen zich verdiepen in (leef) wereld van een ander en hopelijk blijven ze in de toekomst lezen.
- Leerlingen leren nadenken over zaken die in hun leven kunnen voorkomen. Empathie bevorderen.
- Leerlingen lezen tegenwoordig minimaal.
- Leerlingen moeten mi kilometers maken om goed lezers te worden. Hun taalvaardigheid (woordenschat) gaat omhoog en ze ontwikkelen een gevoel van schoonheid. Ze komen in aanraking met andere ideeën en leefwerelden.
- Leerlingen ontdekken dat hun wereld groter is, goed voor de woordenschat en prikkeling van de fantasie.
- Leerlingen plezier en begrip in en van geschreven teksten geven, hun wereld vergroten.
- Leerlingen stimuleren omdat lezen een geweldig tijdverdrijf is, het je woordenschat uitbreid en je een veelzijdig beeld van de samenleving geeft.
- Leerlingen vinden lezen niet leuk tot een aantal haten het. Ik vind het belangrijk ze te laten zien dat lezen minder erg en hopelijk leuk kan zijn.
- Lezen = je ontwikkelen. In deze visuele tijd is lezen heel belangrijk. Ik probeer kinderen kritisch te laten kijken naar hun wereld, en daarbij is lezen van groot belang omdat ze daarmee leren dat er veel manieren zijn om naar de wereld te kijken.
- Lezen bevordert taalvaardigheid in de breedste zin.
- Lezen biedt ongemerkt veel voordelen: woordbeeld - woordbegrip - zinsbouw - relaties tussen personen -vergroten algemene kennis - eigen persoonlijkheid leren kennen - hoe reageren mensen op situaties etc. Zonder dat je dat als 'les' krijgt aangeboden.
- Lezen breidt de woordenschat van de leerlingen uit, hun belevingswereld wordt groter en hun interesses worden breder.
- Lezen hebben leerlingen niet alleen op school nodig. Het is ook wel handig als je opdrachten van toekomstige bazen goed kunt lezen. Ik heb gemerkt dat leerlingen nu al moeite hebben met het lezen van bepaalde opdrachten.
- Lezen heeft een negatief imago onder vele leerlingen. Op velerlei manieren kunnen leerlingen op school kennismaken met (jeugd) boeken en positieve ervaringen opdoen.
- Lezen is belangrijk voor de creativiteit, voor het openen van andere werelden, voor de woordenschat, het taalgevoel; kortom: lezen is noodzakelijk.
- Lezen is belangrijk voor de fantasie. Verder is het begrijpend lezen een fundamenteel onderdeel van ons bestaan.
- Lezen is belangrijk voor de taalontwikkeling en literaire ontwikkeling, lezen verbreedt de kijk op de wereld.

- Lezen is de basis van het leren.
- Lezen is de basis van het onderwijs. Om goed te kunnen presteren is het belangrijk dat leerlingen ook vragen van een proefwerk/ S.O./ opdracht begrijpen. Om begrijpend lezen te stimuleren door middel van leuke leesprojecten is er veel winst te behalen.
- Lezen is de manier om een taal onder de knie te krijgen en de finesse daarvan aan te voelen ...
- Lezen is de sleutel van de studie.
- Lezen verruimt de horizon van ieders wereld en geeft verdieping.
- Lezen is een goede aanvulling op een goede basis van je zijn en een stuk van je algemene ontwikkeling. Meer weten over de wereld, jij eigen mening ontwikkelen, woordenschatuitbreiding en zorgen voor een stukje ontspanning.
- Lezen is goed voor de algemene ontwikkeling, concentratie, ervaringen opdoen over andere leefwerelden, woordenschat. Veel leerlingen denken dat lezen niet leuk is; als ze dan eenmaal toch (moeten) lezen, ontdekken ze dat er ook voor hen leuke en goede leesboeken zijn.
- Lezen is goed voor de ontwikkeling van het zgn. taalgevoel. Het is ook een goede concentratieoefening.
- Lezen is goed voor de woordenschat.
- Lezen is goed voor: algemene ontwikkeling, verruiming van horizon, ontwikkeling van taalgevoel en het op een juiste manier omgaan met taal.
- Lezen is het fundament van onze taal Overall is lezen onontbeerlijk.
- Lezen is leuk, door te lezen verbreden leerlingen hun kijk op de wereld en eventueel hun kijk op zichzelf.
- Leerlingen leren door te lezen langer stil te zitten en zich te concentreren. Voor alle andere vakken is het lezen van (informatieve) teksten erg belangrijk.
- Lezen is leuk, goed voor tekstbegrip, woordenschat, verbeelding en algemene ontwikkeling.
- Lezen is reizen in je hoofd. Ik hoop leerlingen die rijkdom te bieden.
- Lezen is van geweldig groot belang voor het goed functioneren in de samenleving.
- Lezen komt het leren ten goeden.
- Lezen maakt je deelgenoot van alles wat er om je heen gebeurt.
- Lezen van fictie bevordert het leesplezier van kinderen. Ik probeer de leerlingen ook enthousiast te maken voor lezen. Leg ook uit dat dit goed is om op een andere manier met Nederlands bezig te zijn.
- Lezen van fictie vergroot het wereldbeeld van de leerling, de woordenschat, de technische leesvaardigheid. Ook is het niet verkeerd deze leerlingen kennis te maken met cultuur.
- Lezen vergroot de kennis, het inlevingsvermogen, het verbreedt de kijk op de wereld.
- Lezen vergroot de woordenschat en tegelijkertijd ook de (belevings)wereld van de leerlingen.
- Lezen vergroot in alle opzichten je kennis.
- Lezen verruimt de blik op de wereld, verhoogt de woordenschat en taalkennis.

- Literatuur is ideeëndrager; leerlingen moeten kennis nemen van andere (denk- en leef-) werelden om genuanceerd te kunnen denken; ze moeten tevens fictie en non-fictie kunnen onderscheiden; kennis hebben van onze taal en cultuur.
- Met name voor de ontwikkeling van de woordenschat en creatief denken.
- Lezen moet gewoon.
- Omdat de leerlingen thuis geen boek meer aanraken, en voor de woordenschat en zinsopbouw die ze ervan leren.
- Omdat het (oefenen van) lezen van fictie ten eerste bij alle vakken van pas komt en ten tweede in het leven handvatten kan bieden op allerlei vlakken. Ten derde omdat je naast de andere verplichte onderdelen van het Nederlands (spelling, grammatica) lezen.
- Omdat ik het belangrijk vind dat leerlingen leren hoe mooi, boeiend, fascinerend enz. De wereld van fictie kan zijn. Daarbij is het van belang dat zij op een andere manier leren omgaan met taal, met Nederlands. De meesten lezen nooit.
- Omdat ik merk dat kinderen te weinig lezen en een zeer beperkte woordenschat hebben. Verder hebben ze er vanuit het PO al een hekel aan. Lezen vergroot echter hun leerprestaties, dat probeer ik ze duidelijk te maken.
- Omdat lezen de sleutel is voor bijna alle informatie.
- Omdat recreatief lezen de ontwikkeling op veel gebieden bevordert, waarbij ook de persoonsontwikkeling.
- Omdat lezen je leven verrijkt. Ik vind het stimuleren dus zeer belangrijk, maar ik vind het minder belangrijk dat het stimuleren van lezen ook echt altijd succes heeft.
- Omdat lezen je wereld vergroot, maar ook omdat veel leerlingen niet vanzelf komen tot het lezen van geschikte boeken.
- Omdat lezen je wereldbeeld in het algemeen vergroot, je woordenschat, je woordbeeld, etc.
- Omdat lezen plezier op kan leveren, lezen bevordert het nadenken over jezelf, je omgeving en culturen. Bovendien draagt het bij aan de vergroting van het inlevingsvermogen en de woordenschat.
- Omdat vmbo-t met betrekking tot literatuur al eindonderwijs voor veel jongeren is: een schande!
- Ons doel van literatuuronderwijs: De leerlingen krijgen meer inzicht in fictie (literatuur) door het leven in de samenleving en de leerlingen krijgen meer inzicht in de samenleving door het lezen van fictie (literatuur). Dit doel kan alleen bereikt worden.
- Ontwikkeling empathisch vermogen, vergroten van de kennis van de wereld, woordenschat vergroting.
- Ontwikkeling leesvaardigheid, ontwikkelen algemene kennis.
- Ontwikkeling van de fantasie.
- Ontwikkeling van de woordenschat. Goed voor de algemene ontwikkeling. Zeer nuttige vrijetijdsbesteding. Lezen zet ook aan tot zelf schrijven.
- Ontwikkeling woordenschat, woordbeeld, zinsbouw, verbanden leren zien, inleven.
- Op het moment dat leerlingen een vmbo-diploma krijgen wil ik dat ze iets van de wereld mee hebben gekregen, dat houdt in dat het lezen van verschillende soorten teksten (artikelen, betogen, fictie) een belangrijk gedeelte is van alles dat geleerd moet worden.

- Taalgevoel en taalontwikkeling worden groter als een leerling leest.
- Veel leerlingen hebben de zin in lezen verloren. Dat is heel jammer omdat ze afhaken om dan ook andere dingen te lezen.
- Veel leerlingen in het vmbo lezen niet zo graag, maar als ze eenmaal een goed boek te pakken hebben, zijn ze wel enthousiast. Het neemt ze mee in een andere wereld, het vergroot hun woordenschat en hun kijk op de wereld.
- Veel lezen zorgt voor een goede taalontwikkeling.
- Verbetering: begrijpend lezen, spelling, taalvaardigheid, creativiteit..
- Vergroten van woordenschat, bevorderen leesplezier.
- Vergroting van belevingswereld, vergroting van de algemene ontwikkeling en plezier krijgen in het lezen.
- Verrijkt je leven, goed voor taalontwikkeling, goed voor spelling.
- Voor de uitbreiding van de woordenschat en het bevorderen van het beeldend taalgebruik.
- Wetenschappelijk is vastgesteld dat lezen de basis legt, de basis uitbreidt, voor verdere taalontwikkeling en algemene ontwikkeling.
- Woord beeld; woordkennis; individueel kennis vergaren; zinsontwikkeling.
- Woordbeeld.
- Zo kunnen ze leren dat andere mensen andere meningen hebben en zo ook van andere culturen kunnen leren. Zo leren zo ook de maatschappij kennen.

Vraag 4

Waarom vindt u aandacht voor ‘stimuleren van lezen’ enigszins belangrijk?

- Belangrijk om verschillende redenen, maar niet zo belangrijk dat overal fictie bij betrokken moet worden.
- De leerlingen de rijkdom van het lezen van fictie te laten zien. Daarnaast is lezen natuurlijk goed voor taal in het algemeen.
- De verantwoordelijkheid ligt bij de leerling zelf. Ik kan heel goed begrijpen dat een vmbo-leerling andere interesses heeft dan het lezen van een boek. Ik ben al blij dat er (meestal meisjes) leerlingen zijn die uit zichzelf een boek lezen.
- Door fictie te lezen, leren leerlingen beter teksten te begrijpen en is dat goed voor hun tekstbegrip. Door leeskilometers te maken, werken leerlingen onbewust aan hun leesvaardigheid.
- Door lezen krijgen leerlingen een beter woordbeeld. Bovendien stimuleert het de fantasie.
- Door veel te lezen, wordt het makkelijker en kunnen leerlingen het leuker gaan vinden. Iets wat niet leuk is, wordt niet snel gedaan.
- Fictie biedt leerlingen naast tijdverdrijf de mogelijkheid kennis te maken met een andere wereld. Fictie stelt leerlingen in staat iets te leren zonder dat ze het ervaren als leren. Anderzijds vindt iedereen zijn vak of vakonderdeel van het grootste belang.

- Gedifferentieerd aanbieden van verschillende leesteksten is belangrijk, rekening houdend met interesse, mogelijkheden, dyslexie, etc. Van krantenartikel, tot recept, tot symbolen, etc. Je kan 't zo gek niet bedenken of er wordt gelezen.
- Gewoon.
- Het is belangrijk dat leerlingen merken dat lezen juist leuk, grappig en interessant is. Niet omdat het opgelegd is, maar omdat lezen ook plezierig kan zijn en je kan vermaken.
- Het is goed voor de ontwikkeling van leerlingen.
- Het moet niet de hoofdmoot van hun opleiding vormen maar voor de algemene ontwikkeling is het zeker van belang.
- Ik vind het belangrijk dat leerlingen kennismaken met de verschillende vormen van fictie (poëzie, proza etc.).
- Ik vind het belangrijk omdat steeds meer jongeren zich vervelen. Ze beseffen vaak niet dat je je ook helemaal in een andere wereld kan wanen, als je leest. Vaak kunnen ze ook antwoorden vinden op vragen waar ze tegen aan lopen in hun eigen leven.
- Ik vind het best belangrijk, maar er zijn zoveel vakonderdelen die belangrijk zijn.
- Ik zou het leuk vinden als een deel van mijn leerlingen fictie zouden lezen, maar het lezen van de krant of een blad zou ik ook al toejuichen. Het hoeft voor mij niet per se fictie te zijn.
- Je hoopt hierdoor de leerlingen aan het lezen te krijgen.
- Kost veel tijd en heeft weinig interesse bij leerling.
- Leerlingen beleven vaak geen plezier aan het lezen, omdat zij niet het juiste boek (onderwerp/schrijver) kunnen vinden. Ook is het technisch lezen van veel leerlingen slecht en dat lijkt alleen maar slechter te worden.
- Leerlingen hoeven maar een paar boeken voor de lijst te lezen.
- Leerlingen in de puberteit, zitten vol vragen/problemen
- Lezen geeft ontspanning/herkenning/informatie. Meeleven met een hoofdpersoon, horizon verbreden.
- Leerlingen leren natuurlijk veel van lezen, moeten wat mij betreft 'kilometers maken', maar het zou ook fijn zijn als ze genieten van lezen, net als ik. Enigszins, omdat het niet het enige is dat telt ...
- Leerlingen lezen nu niet of nauwelijks. Velen hebben ook geen bibliotheekabonnement (meer vanwege hoge boetes). Het helpt ze naar mijn idee verder.
- Leerlingen zijn niet echt enthousiast.
- Leesplezier.
- Lezen bevordert het woordbeeld en is een vorm van ontspanning. Maar aangezien we in een hectische tijd leven, hebben we te maken met een bijna 'non'-lezersgeneratie.
- Lezen is ook een onderdeel om tekstbegrip en woordenschat op te vijzelen.
- Lezen op zich is belangrijk, het aansporen van het lezen van fictie is daarom ook belangrijk. Maar het belang van lezen zit hem niet in fictie alleen, vandaar enigszins belangrijk.
- Lezen vergroot de woordenschat, vooral belangrijk op een zwarte school.

- Lezen verruimt hun blik en taalvaardigheid.
- Ligt niet in de interessesfeer van leerlingen; volwassenen bepalen wat ‘goed’ voor ze is.
- Maakt geen onderdeel van het CE uit.
- Niet hoofdzaak. Belangrijk met het oog op leesdossier. Minder belangrijk met het oog op de andere vaardigheden (m.n. lezen en schrijven) voor het examen. Lessen meer in dienst van examen. Daarnaast ook realistisch; concurrentie internet etc. Is erg groot.
- Om leesvaardigheid/woordenschat te vergroten.
- Omdat ik zelf het belang van lezen inzie, maar me ook realiseer dat er een heleboel andere zaken zijn om aandacht aan te besteden.
- Omdat lezen volgens mij een aantal aspecten bij jongeren aanstipt: leesvaardigheid, het stimuleren van de fantasie, vergroten van de woordenschat en het leren inleven in de denkwereld van iemand anders.
- Onze doelgroep heeft erg weinig theorietijd. Mijn prioriteiten liggen elders. Alleen de vmbo-t leerlingen stimuleer ik extra.
- Onze leerlingen houden niet van lezen.
- Op onze school wordt hier nog weinig aandacht aan besteed. Ik merk dat leerlingen weinig met plezier lezen en het fictieonderwijs vaak achterwege wordt gelaten. Dit is de reden dat ik zelf met een onderzoek gestart ben om manieren te vinden dit meer te stimuleren.
- Tegenwoordig lezen leerlingen op het vmbo nauwelijks en dat is jammer..
- Veel van onze leerlingen hebben een hekel aan lezen. We hebben daarom gekozen om op verschillende manieren middels de methode *Bazar* het lezen te stimuleren.
- Voor mij is het belangrijk, maar de kinderen hebben er een ontzettende hekel aan. Het vechten tegen de bierkaai.

Vraag 4

Waarom vindt u aandacht voor ‘stimuleren van lezen’ niet belangrijk, maar ook niet onbelangrijk?

- Er zijn nog andere gebieden die belangrijk zijn, zoals begrijpend lezen (zakelijk lezen), spelling en taalschat. Fictie is dus een onderdeel van het totaalpakket en krijgt niet meer of minder aandacht dan de andere taalgebieden.
- Het is slechts een klein onderdeel van het examenprogramma.
- Ik geef les in klas 4 en fictie zit in klas 3 en wordt daar eigenlijk al afgesloten.
- Leerlingen moeten kennismaken met literatuur, zich leren inleven, leren kiezen en beoordelen, maar... Ik vind in het geval van onze school zakelijke teksten net even belangrijker.
- Leerlingen niet of nauwelijks te motiveren.
- Tijd tekort in reguliere lessen. Met leeshoek proberen we het leuk aan te kleden en zon 10 minuten per les de leerlingen laten lezen.

Vraag 5

Besteedt u in uw lessen aandacht aan 'het stimuleren van lezen' (fictie)? Ja, anders, namelijk

...

- 1 lesuur per week.
- 1 uur per week.
- 1 van de 3 lessen in de week wordt besteed aan literatuur/leesbevordering.
- 1,5 uur per week.
- 2 uur 5 x per jaar en met een groot project van ongeveer 12 uur en bibliotheekbezoek.
- 3 keer in een schooljaar, een periode van 6 weken (één les per week).
- Als het aan de orde komt in de methode. Tevens aparte fictie-opdrachten 3x per jaar.
- Elke les 5 minuten.
- Elke les mogelijkheid om kwartier te lezen.
- Elke les Nederlands, in alle klassen, 15 tot 20 minuten. Daarnaast ook zo veel mogelijk in de vaklessen.
- Gemiddeld 1 lesuur in de week.
- Het klassikaal lezen van artikelen, teksten en soms de krant.
- Ik ben dit aan het ontwikkelen dus weet nog niet hoeveel uur.
- In de bovenbouw hebben we elke week een lesuur waarin aandacht wordt besteed aan en zakelijk lezen en aan fictie.
- In de brugklassen moeten de leerlingen een fictiedossier inleveren en vanaf de tweede klas moeten ze een boek gelezen hebben om de klassikale verwerkingsopdracht te kunnen maken.
- In projecten.
- Incidenteel, als het past bij of aansluit bij wat behandeld wordt.
- Laten vertellen over goede boeken, laten werken met opdrachten jonge jury.
- Leerlingen moeten verplicht aan het eind van de les een boek lezen, als ze klaar zijn met hun opdrachten.
- Middels leesdossier-opdrachten; in klas 4 is ons (uitgebreide) leesdossier een SE-opdracht.
- Moeilijk te zeggen.
- Moeten aantal boeken lezen en verslag maken.
- Naar aanleiding van teksten uit het leerboek.
- Nu nog vrij weinig, alleen een aantal keer per schooljaar.
- Overal verweven in de lessen.
- Probeer 1 uur in de week, binnenkort extra les Nederlands voor lezen.
- Te pas en te onpas
- Vmbo-t leerlingen ongeveer 4 uur per maand.
- Voorlezen, boeken laten bespreken, zelf stukjes laten (voor)lezen.
- We beginnen in september met de aftrap van het JJ project en dat duurt tot april.

Vraag 6

Op welke manier(en) besteedt u in uw lessen aandacht aan ‘het stimuleren van lezen’? Ik besteed er op andere manieren aandacht aan, namelijk ...

- Alle leerlingen lezen elke dag op school ongeveer een half uur uit een gekozen leesboek.
- Behandel opmerkelijke krantenberichten.
- Boek-filmcombinatie.
- Boekbespreking.
- Boekverslag laten maken.
- Brief over leesverleden laten schrijven.
- Door middel van fictie-opdrachten.
- De hele klas (inclusief docent) leest een half uur per week.
- De leerlingen lezen 1 uur in de week tijdens de les.
- Door middel van vrij lezen op 2 momenten per week.
- Door een boek met de boekverfilming te vergelijken.
- Door een scala van gevarieerde opdrachten, waarbij een persoonlijke inbreng/ beleving bijzonder gewaardeerd wordt; tevens nodigen wij de laatste jaren een auteur uit die workshops geeft.
- Door presentaties/ verwerkingsopdrachten.
- Een schrijver op school.
- Een schrijver uitnodigen in de klas.
- Elke ‘tekst’ gebruiken om te verwijzen naar bewustwording van het lezen.
- Elke les 1 kwartier de karnt lezen: Spits, Metro, Pers.
- Er staan vaste fictieboeken op de lijst.
- Film- en boekverslagen, recensies en discussies.
- Film en literatuur.
- Heb nu contacten gelegd met de plaatselijke bieb voor een schrijversbezoek.
- Het laten maken van boekverslagen.
- Het lezen van kranten (via site *sevendays*).
- Ik laat leerlingen over gelezen boeken van gedachten wisselen volgens de benadering van Aidan Chambers ‘Vertel eens’.
- Ik neem boeken mee, zij mogen ze lenen van mij.
- Ik probeer leerlingen die zelf slecht kunnen kiezen te helpen bij het juiste boek kiezen.
- In combinatie met schrijfopdrachten.
- Korte verhalen; analysetechnieken.
- Korte, leuke verwerkingsopdrachten, inzetten van luisterboeken (als voorlees- en mee leesboek), inzetten van film en ckv-middelen.
- Leerlingen hebben voor het examen een opdracht gekregen waardoor zij met plezier aan het lezen zijn geslagen.
- Lezen mag en kan altijd, met of zonder muziekje aan!

- Luisterboeken, boeken op daisy, pc boeken.
- Maken van boekverslagen.
- Nieuwsbegrip.
- Opdrachten jonge jury (slechts fragmenten laten lezen om ze te prikkelen).
- Oude verhalen vertellen (mythen, sagen, legendes, fabels).
- Poëzieproject.
- Regelmatig nieuwe boekenposters ophangen.
- Samen onderzoeken.
- Schrijfster in de klas met allerlei leuke dingen.
- Strafwerk bestaat uit het lezen van een interessant fictieverhaal voor mijn leerlingen met een aantal vragen. Meestal valt de straf dan mee, ervaren de leerlingen.
- Taaluur.
- Tijdens een leesuur.
- Verfilming van boeken.
- Verfilmingen.
- Verplichte keuze uit boekenlijst.
- Via films probeer ik een link te leggen naar boeken.
- Via het PTA.
- Ze werken aan een fictiesite voor het mondeling tentamen in klas drie en vier.
- Zelf gemaakte lessen of lessen uit het tijdschrift 'Jeugdliteratuur'.

Vraag 7

Welke middelen/materialen gebruikt u voor 'het stimuleren van lezen'?

Materialen van andere aanbieders, nl ..

- Allerlei knipsels overal vandaan.
- Bazar.
- Boektoppers, Lijsters.
- De jonge jury.
- Digibord dus internet.
- Digischool, Stichting lezen, Bazaarweb, Villa Kakelbont, Boekenzoeker.
- Gemeentebibliotheek.
- Het tijdschrift 'Jeugdliteratuur'.
- Jeugdliteratuur in de praktijk.
- Jeugdliteratuur, jonge jury, lijsters.
- KIK.
- Krant.
- Lijsters.
- Lijsters, Bazar.

- Van alles.
- Verfilmde boeken-dvd.

Bepaalde websites, namelijk ...

- Bijvoorbeeld Teleblik en YouTube.
- Boekenzoeker.org.
- Bruuttaal.
- CLK leesplein.
- De jonge jury.
- Digischool, Stichting lezen, Bazaarweb, Villa Kakelbont, Boekenzoeker.
- Fictiedossier.nl
- Jeugdboekenplein.
- Lees mij.
- Leesadviezen.nl
- Leesplein (2x).
- Lezen voor de lijst.
- Literatuurplein, makkelijk lezen e.d.
- Recensies.
- Stichting Lezen.
- Van alles.
- Van jeugdboekauteurs.
- Voornamelijk via google.
- Websites over jongerenboeken (NBLC; PBC Overijssel.
- Wwv.boekenzoeker.org.
- Wwv.jongjury.nl (3x).
- Wwv.leesplein.nl (2x).
- Wwv.lezenvoordelijst.nl; boekenzoeker.org.
- YouTube en andere sites.

Bepaalde projecten, nl ..

- Bazar (4x).
- Bazar (leesbevorderingproject voor vmbo).
- Boeken leren uitzoeken.
- Boekenlijst.
- Film en literatuur naar aanleiding van een boek.
- Horende bij de workshops van de uitgenodigde auteur.
- Jonge Jury (3x).
- Jongerenjury.

- Kruistocht in spijkerbroek, Harry Potter.
- Kunstbende.
- Leescafé.
- Loverboys, pesten.
- Poëzie.
- Vakoverstijgend.
- Vele: o.m. Communicatie, wonen, etc.
- Zelf gedichten, tekeningen, posters maken.
- Zelf gemaakt.
- Zelf ontwikkeld Jonge Jury project.

Anders, namelijk ...

- Eigen lesmateriaal, dvd's.
- Eigen materiaal (2x).
- Ik wijs de leerlingen altijd op de Boekenbeurs.
- Krantenproject.
- Lesideeën van cursussen en oud-medestudenten.
- Ook: tijdschriften, kranten, brochures etc.
- Op Nieuw Niveau heeft leuke verhalen, die ik gebruik als strafwerk.
- Overleg met de plaatselijke bib.
- Powerpoints van boeken maken/ het promoten van boeken aan elkaar gelieerd aan een opdracht om een reclamecampagne op te zetten voor een bepaald product.
- Uitgebreid boekverslag.
- We hebben een aantal boeken van de bibliotheek een heel jaar in de klas.
- Zelf samengestelde opdrachten.

Vraag 8

Heeft u de indruk dat uw aandacht voor lezen effect heeft? Ja, ik merk iets anders, namelijk ...

- Boeken lezen is niet meer voor 'studies'.
- Dat het meten erg lastig is.
- Dat je met de keuze van je boeken rekening moet houden met de jongens.
- Dat leerlingen boeken kiezen die ik heb voorgelezen.
- Dat leerlingen de rust die het lezen met zich meebrengt fijn vinden en dat is nieuw voor de meesten van hen.
- Dat leerlingen dingen lezen in de krant en daarover praten in de lessen Maatschappijleer.
- Dat leerlingen graag naar verhalen luisteren.
- Dat leerlingen hun aversie tegen lezen kwijtraken.
- Dat leerlingen regelmatig boeken lenen.

- Dat leerlingen trots op zichzelf zijn. Ze hebben namelijk op eigen kracht een boek uitgelezen.
- Dat lezen niet meer als studie wordt gezien.
- Dat lezen serieuzer wordt genomen.
- Dat sommige leerlingen geïnteresseerd raken, maar zeker niet allemaal.
- Dat ze ook leerstof beter opnemen.
- Dat het vooral aanslaat bij leerlingen die graag lezen. De rest is moeilijk te stimuleren.
- De bieb uit de buurt valt het op dat steeds meer leerlingen van onze school boeken komen lenen.
- De groep die al las ... blijft dat doen, anderen blijven balen ...
- De leerlingen vragen regelmatig of het boek ook in de bibliotheek verkrijgbaar is, ze willen het sneller uit lezen.
- De scores van het examen zijn hoog.
- De technische vaardigheid bij fictie (open plekken, dubbele lagen etc) omhoog gaat. Dat is iets anders dan technische leesvaardigheid waarbij ik denk aan hardop lezen.
- Elk van bovenstaande keuzes heeft effect.
- Er is weinig interesse.
- Er worden veel boeken geleend.
- Goede examenresultaten.
- Je moet erin berusten dat je maar een beperkt aantal leerlingen bereikt en dat het effect niet zo groot is.
- Lezen in de klas geeft vragen naar meer.
- Niet lezers gaan lezen.
- Per klas verschillende ontwikkelingen, er blijven altijd kinderen die niet te stimuleren zijn tot lezen of heel moeilijk.
- Sommigen worden rustiger in hun gedrag.
- Wisselend beeld, soms geen effect, soms wel.
- Wisselend effect in plezier ontwikkelen.
- Ze gaan makkelijker praten over zichzelf.
- Zelfbewuster met hun leven omgaan.

Vraag 11

Wat vindt u belangrijker als het gaat om 'lezen in het vmbo'?

Technische leesvaardigheid belangrijker:

- Dat vraagt het examen.
- De leerling in het vmbo leest slecht en mist daardoor vaak een stuk belangrijke informatie.
- Het is heel lastig om leerlingen in deze tijd van overprikkeling ook nog met leesplezier lastig te vallen.

- Leesplezier is een individuele beleving. Je vindt lezen een leuke bezigheid of niet net als fietsen of voetballen of computerspelletjes.
- Technisch lezen hebben de leerlingen ook nodig bij een vervolgopleiding, de meeste leerlingen lezen niet voor het plezier, en hebben er moeite mee. Ik vind het daarom belangrijker ze de teksten die ze moeten lezen, goed te leren lezen.
- Veel leerlingen komen binnen met een AVI 6 leesniveau.
- Voor je positie in de maatschappij is het belangrijk dat je goed bent in ‘begrijpend lezen’.

Leesplezier belangrijker:

- Aangezien het niet getoetst wordt bij het CE, doe je het voor het plezier van de leerlingen.
- Als een leerling met plezier een boek heeft gelezen, is de stap naar een volgend boek snel gezet.
- Als een leerling plezier heeft, zal dat uiteindelijk ten goede komen van de leesvaardigheid.
- Als er leesplezier is zijn leerlingen gemotiveerd voor ook het technische gedeelte.
- Als er plezier ervaren wordt, zal het lezen toenemen!
- Als het leesplezier er is, komt het technische lezen vanzelf. (als het goed is).
- Als het plezier er eenmaal is komt de rest ook.
- Als kinderen een beetje lol in lezen hebben gaat het leren vanzelf.
- Als kinderen eenmaal geënthousiasmeerd zijn, dan volt het technische leesaspect vanzelf.
- Als kinderen meer plezier hebben tijdens het lezen, zullen ze steeds meer gaan lezen. En hoe meer kinderen lezen, hoe beter ze er in worden.
- Als kinderen plezier beleven aan het lezen, al is het nog van simpele boeken, dan zullen zij later ook blijven lezen. Het niveau van de boeken zal dan ook veranderen.
- Als leerlingen geen plezier in het lezen hebben, leren ze er naar mijn idee niet zo veel van.
- Als leerlingen het leuk vinden om te lezen, zullen zij (misschien) vaker lezen. En wanneer ze vaker lezen, lezen ze gemakkelijker/beter.
- Als leerlingen maar eerst plezier krijgen in lezen, volgt de leesvaardigheid vanzelf.
- Als leerlingen plezier beleven aan het lezen, dan is de kans groot dat zij de rest van hun leven blijven lezen.
- Als leesplezier ontdekt wordt, is dat eerder blijvend.
- Als ze met plezier lezen, zullen ze ook eerder uit eigen beweging een keer een boek pakken. Als ik te veel hamer op de technische leesvaardigheid, ben ik bang dat ik ze juist ontmoedig in plaats van stimuleer om een boek te lezen.
- Bij technisch lezen worden er ook andere aspecten benadrukt; spreken in een groep, lezen en begrijpen gaat vaak niet samen.
- Door het lezen structureel aan te bieden, hoop je dat leerlingen thuis ook gaan lezen.
- Door leesplezier weet je zeker dat de leerling blijft lezen!

- Eerst moeten ze af van het wijd en breed verspreide idee dat lezen niet leuk zou zijn. Dus eerst plezier laten beleven aan lezen. Ik weet ineens niet meer of je breid met een ei of een ij spelt. Is dit erg?
- Ik denk dat het technisch lezen vanzelf komt, als de leerlingen eenmaal 'leeskilometers' maken. Bovendien is het toch geweldig als je leerlingen ergens enthousiast voor kunt krijgen.
- Ik denk dat technisch lezen vooruit gaat als kinderen veel lezen. Ze gaan pas veel lezen als ze er plezier in hebben.
- Ik ga er van uit dat het technisch lezen afdoende op de basisschool is onderwezen. Ik weet dat dit een illusie is, maar technisch lezen (van fictie) heeft geen aandacht op onze school. Het enthousiasmeren van leerlingen wordt wel belangrijk gevonden.
- Ik geef alleen les in de 4e klas vmbo-tl. Technisch lezen is daar bij de meeste leerlingen niet zo'n probleem meer.
- Ik vind natuurlijk allebei erg belangrijk, maar het begint altijd bij leesplezier, technische leesvaardigheid komt daarna (soms vanzelf).
- Ik werk alleen in de bovenbouw, technisch lezen komt hier bij hoge uitzondering aan de orde.
- Ik zou het fijn vinden dat leerlingen meer zouden gaan lezen.
- In het vmbo neemt het initiatief tot lezen toe, wanneer je meer een beroep doet op het plezier. In mijn ervaring komt de leesvaardigheid er achter aan. Doe je het andersom, dan neemt het plezier juist af.
- In het voortgezet onderwijs besteden we meer aandacht aan begrijpend lezen. Dat houdt meer verband met leesplezier. De lol van het lezen stimuleert je om de tekst (het boek) beter te begrijpen.
- Leerlingen bewust maken dat er meer in de wereld is dan computerspelletjes en televisie om je te vermaken. Je eigen fantasiewereld biedt oneindig veel mogelijkheden.
- Leerlingen moeten eerst in gaan zien dat lezen zo erg nog niet is.
- Leerlingen op het vmbo lezen over het algemeen niet veel en graag. Het maakt mij dan niet zo veel uit wat ze lezen, als ze maar plezier krijgen in het lezen.
- Leerlingen, die geen plezier hebben in lezen, gaan dat niet (veel) doen, waardoor de leesvaardigheid en woordenschat sowieso niet verbetert.
- Leesplezier bevordert de aanpak van het technisch lezen.
- Leesplezier bevordert het lezen en meer te lezen heeft positieve invloed op de leesvaardigheid en op de woordenschat. Belevend lezen mag ook een doel op zich zijn.
- Leesplezier bevordert taalvaardigheid.
- Leesplezier maakt dat leerlingen meer gaan / blijven lezen (en dus ook technisch beter gaan lezen).
- Leesplezier overstijgt ook de vier leerjaren op het vmbo.
- Leesplezier zorgt ervoor dat leerlingen gaan/ blijven lezen en daardoor ontwikkelen zij gaandeweg allerlei vaardigheden. Dat is voor mij belangrijker dan technische vaardigheden ontwikkelen.
- Leesplezier zorgt ervoor dat leerlingen ook later als volwassenen blijven lezen.

- Leesplezier ... daar draait het voor mij om. Als leerlingen verplicht moeten lezen dan beklijft er niets. Als ze dan ook nog eens een boekverslag moeten maken, zoeken ze op www.scholieren.com.nl
- Lezen begint met leesplezier. Het technisch lezen gaat dan vanzelf.
- Lezen moet vooral plezierig zijn. Je moet je kunnen verdiepen in een boek, het in een ruk uit willen lezen.
- Logisch.
- Meer leesplezier is meer kilometers maken dus een verbetering van de technische leesvaardigheid. Dat krijg je er 'gratis' bij. Andersom werkt minder goed, denk ik.
- Met plezier in lezen komt de techniek vanzelf.
- Na leesplezier kan er nog heel veel ander positiefs volgen. Andersom gaat die weg niet.
- Ook voor minder vaardige technische lezers zijn prima leesboeken beschikbaar. Juist voor deze lezers is het belangrijk dat zij het plezier in lezen (terug)vinden.
- Op een vmbo wordt er geen aandacht meer besteed aan technisch lezen. Daar is geen tijd meer voor en als het goed is, is er op de basisschool daar al uitvoerig aandacht aan besteed.
- Plezier in iets bekrachtigt de wil om dat wat je ervoor nodig hebt ook te beheersen.
- Plezier in lezen maakt de kans op meer lezen groter.
- Plezier in lezen vind ik belangrijk, omdat leerlingen dit bijgebracht moet worden.
- Het heeft veel meerwaarde; ook voor ander vakken.
- Plezier komt eerst. De vaardigheid volgt doordat kinderen nu wel lezen.
- Plezier stimuleert.
- Snelheid van lezen is voor mij erg betrekkelijk; leesplezier, daar gaat het om; het is uiteindelijk een zaak van iedere mens zelf. Ik heb geen zin om dat te forceren, het is een heel belangrijk proces, dat je heel voorzichtig moet koesteren.
- Technisch lezen laat ik samenvallen met begrijpend lezen.
- Vanuit leesplezier wordt het technisch lezen aangewakkerd.
- Voordat leerlingen leestechisch beter worden, moeten ze eerst plezier krijgen in het lezen.
- Voorlopig leg ik als beginnend leraar mijn doelen nog niet te hoog; als ik de leerlingen kan stimuleren om plezier te krijgen in het lezen, ben ik al heel tevreden.
- Wanneer je het leesplezier bevordert volgt het technisch lezen vanzelf.
- Wanneer je het plezier ontwikkelt, dan bevordert je meteen de technische leesvaardigheden.
- Wanneer ze plezier hebben in lezen en taal zullen ze sneller een boek pakken. Er zijn veel jongeren die een weerstand tegen lezen krijgen als het 'moet'.
- We maken het voor de leerlingen zo aantrekkelijk, dat ze zelf gaan vragen of ze mogen lezen!!!!!!
- Zie mijn vorige antwoord, lezen is gewoon goed voor de algemene ontwikkeling en bovendien gewoon goed om te doen. Stimuleert/verbetert fantasie, eigen denken en taalgevoel.

- Zodra het leesplezier er is, zal het technisch lezen ook vooruit gaan. Als er geen leesplezier is, kunnen ze er een grotere aversie tegen krijgen.
- Zonder leesplezier zal de technische kant ook niet beter worden.
- Zonder plezier of leesmotivatie is het trekken aan een dood paard.

Beide even belangrijk:

- Aandacht besteden aan snelheid van lezen is belangrijk, ook voor latere studies. Ontwikkeling van interesse voor boeken is gewoon goed voor de algemene ontwikkeling. Leren nadenken over allerlei thema's maakt mensen sociaal bewogen.
- Als de leerlingen een non-fictie tekst niet kunnen lezen is dat ook een probleem.
- Als de leerlingen plezier krijgt in lezen, vergroot dat ook de woordenschat. Met het vergroten van de woordenschat worden opdrachten uit de leerboeken beter begrepen.
- Als er technisch niet goed gelezen wordt, blijft lezen lastig en wordt het nooit leuk.
- Als leerlingen het leuk vinden om te lezen, wordt de leesvaardigheid als 'vanzelf' getraind. Het trainen van leesvaardigheid kan niet zonder te lezen, dus moeten leerlingen er plezier in hebben.
- Deze zaken houden verband met elkaar. Goede lezer is meestal ook iemand die plezier heeft in lezen, en andersom.
- Een goede technische leesvaardigheid verlaagt de drempel tot het plezier beleven aan lezen. Is de leesvaardigheid wat minder, dan zal een leerling minder snel voor zijn plezier gaan lezen. Het ene hangt samen met het andere.
- Een leuk boek geeft een positief effect. Dus positieve ervaring uitbuiten.
- Gaat automatisch .
- Heb je geen plezier in lezen, dan zal het technisch lezen ook achterwege blijven. Is de techniek niet voldoende dan zul je minder snel plezier in lezen krijgen.
- Het een kan volgens mij niet zonder het ander.
- Het gaat om de lol hebben, maar het is ook belangrijk voor je taalvaardigheid als je veel leest. Je ziet in toenemende mate dat leerlingen geen lol meer hebben in lezen. Het is stoerder om nooit te lezen, dan wanneer je wel graag leest. Helaas.
- Het is belangrijk dat leerlingen goed lezen, dit hebben ze immers nodig voor hun examen. Maar het is ook belangrijk dat ze lezen leuk vinden. Het is altijd maar de computer en televisie aan, dat is vrij passief.
- Het is belangrijk om de woordenschat te vergroten en op onze zwarte school ook om bijvoorbeeld het juiste lidwoord te kiezen. Dat is het technische gedeelte, maar dat kan alleen als leerlingen het ook leuk vinden om te lezen.
- Het ligt dicht bij elkaar en versterkt elkaar.
- Het vergroten van het technisch leesniveau vergroot het plezier in lezen.
- Ik geef les aan onder andere brugklassen. Bij deze leerlingen merk ik dat het technisch lezen niveau laag is. Ik denk dat wanneer leerlingen plezier krijgen in het lezen, zij ook meer gaan lezen en het niveau van technisch lezen omhoog zal gaan.

- Ik merk dat mijn leerlingen lezen steeds leuker gaan vinden, naarmate ze een aantal 'leuke' boeken hebben gelezen. Verder is iedere verbetering van technisch lezen meegenomen.
- Ik vind het belangrijk dat leerlingen plezier hebben in het lezen, maar het uitbreiden van de woordenschat en het nadenken over een boek en er je mening over geven, vind ik ook belangrijk.
- Ik vind het belangrijk dat leerlingen plezier in lezen krijgen - alleen dan zullen ze uit zichzelf een boek pakken en zal het lezen effect hebben. Als de technische leesvaardigheid hen blokkeert vind ik het nodig om leerlingen extra hulp te bieden.
- Ik vind technische leesvaardigheid belangrijk want als leerlingen dit goed beheersen helpt het hen bij andere vakken. Maar leesplezier vind ik ook belangrijk want hoe meer je met plezier leest, hoe meer je leest.
- Je kunt het niet los van elkaar zien.
- Je leert pas echt goed als je het niet met tegenzin doet.
- Je moet leerlingen eerst laten lezen zodat zij weer plezier krijgen in het lezen, daarna zou je je meer kunnen richten op de technische leesvaardigheid.
- Leerlingen die blijven hangen in technisch lezen missen steeds de boot met fictie. Gelukkig is er materiaal aangepast aan hun leesniveau en leeftijd. Ik vind het moeilijk om in te schatten wat een leerling aan kan en wanneer er een volgende stap gemaakt kan worden.
- Leesplezier is de basis, maar de techniek is daarmee onlosmakelijk verbonden.
- Leesplezier is leuk maar de vooruitgang in technisch lezen ook.
- Leesplezier is ontzettend belangrijk, maar lezen is ook ondersteunend voor biologie, aardrijkskunde en geschiedenis.
- Leesplezier staat voorop, maar als ik leerlingen hardop laat lezen bevordert dit het technisch lezen. Ik merk dat leerlingen steeds minder lezen, dus het technisch lezen gaat ook achteruit. Zo kan ik het leesplezier en het technisch leesniveau in de gaten houden.
- Leesvaardigheid is belangrijk m.b.t. Het examen. Tevens hoop ik dat ze ervaren dat lezen ook leuk kan zijn.
- Lezen heeft zowel praktisch nut als een waarde voor de leerling als persoon. Voor hun werk zullen ze straks moeten kunnen lezen 'wat er staat' maar het is ook belangrijk dat ze kunnen genieten van een goed boek of dat ze geïnspireerd raken door een goed boek.
- Lezen ter ontspanning is belangrijk, maar technisch lezen is noodzakelijk.
- Ligt voor de hand.
- Misschien vind ik het persoonlijk belangrijker dat leerlingen leesplezier ontwikkelen, maar ze moeten ook een examen halen en daar moet voor geoefend worden. Onze basisleerlingen vinden het uiterst moeilijk om zich te concentreren op een tekst uit de krant.
- Nu en in de toekomst zal de leesvaardigheid (technisch) een belangrijke rol vervullen. Leesplezier kan die vaardigheid vergroten. Daarnaast is voor je plezier lezen iets wat je overal altijd kunt doen.
- Spreekt volgens mij vanzelf.
- Technisch lezen voor spelling, woordbeeld, lezen op toon enz.

- Technische leesvaardigheid komt ook terug bij andere vakken en is onderdeel van het CSE. Lezen van fictie is een manier om te ontsnappen aan de werkelijkheid en draagt bij aan de algemene ontwikkeling.
- Technische leesvaardigheid wordt gestimuleerd door leesplezier (lees: motivatie om te lezen) en omgekeerd.
- Verbetering van de leesvaardigheid heeft een positief effect op het leesplezier.
- Voor hun opleiding is het noodzakelijk dat het technisch lezen goed ontwikkeld wordt. Als leerlingen het leuk vinden om te lezen, zullen ze ook eerder een boek pakken en ontwikkelt het technisch leesniveau zich ook.
- Wanneer er leesplezier is krijg je automatisch meer taalvaardigheden.
- Wanneer lezen je moeite kost, kun je niet alle boeken lezen en dat kan het leesplezier in de weg staan, dus is het belangrijk om ook de technische leesvaardigheid te trainen.
- Zonder leesplezier kun je geen goede vorderingen maken in het technisch lezen. Kinderen die achterblijven in technisch lezen ervaren vaak ook geen leesplezier.
- Zonder leesplezier, pakken kinderen geen boek. Slechte technische leesvaardigheid, kost ze heel veel tijd in het dagelijks leven.

Vraag 13a

Hoe besteedt u aandacht aan de technische leesvaardigheid van leerlingen?

- Aanleren van leesstrategieën.
- Alles wordt door de leerlingen voorgelezen en uitgelegd.
- Als we bezig gaan met begrijpend lezen, laat ik leerlingen om de beurt voorlezen.
- Begrijpend lezen.
- Boeken klassikaal lezen. Ik lees voor en dan om de beurt een leerling laten lezen. Dan ik weer en dan weer een leerling. Ongeveer vier regels.
- Correctie tijdens het klassikaal lezen.
- Daar besteed ik geen specifieke aandacht aan.
- De leesvaardigheid uit het boek. Kranten- en/of tijdschriftartikelen bekijken.
- Door de opbouw van de zinnen te bespreken, vreemde woorden bespreken, hardop lezen.
- Door hardop lezen van teksten. Corrigeren indien nodig.
- Door het doorlezen en behandelen van teksten.
- Door het laten lezen van teksten die in de methode worden aangeboden.
- Door het veel laten lezen in de boeken.
- Door klassikaal stukjes van verhalen te laten voorlezen, het presenteren van een boekpromotie waarbij fragmenten worden voorgelezen etc.
- Door leerlingen te laten voorlezen en daarop commentaar te geven.
- Door leerlingen te wijzen op fouten en door het goede voorbeeld te geven.
- Door leerlingen zelf ook hardop te laten lezen. Wanneer ik voorlees de leerlingen ook hele kleine stukjes te laten lezen.
- Door leesbeurten bij fictie en zakelijke teksten.

- Door leesstrategieën aan te bieden en samen te lezen.
- Door technische leeslessen.
- Door ze te laten voorlezen, bijlessen.
- Gebruik van nieuwsbegrip / teksten van websites / kranten / krant in de klas / etc.
- Gezamenlijk lezen en daarnaast ook individuele begeleiding.
- Hardop lezen (4x).
- Hardop lezen in de klas m.b.v. teksten of klassikale boekjes. Stillezen tijdens lessen.
- Hardop lezen individueel.
- Hardop lezen, synchroon lezen, in groepjes lezen.
- Hardop teksten lezen. Ook wel in de vorm van een spel. Bij een leesfout mag de volgende verder.
- Het laten voorlezen van de verhalen en de informatieve teksten in de methode. En daar aanwijzingen bij geven omtrent tempo, uitspraak etc.
- Het samen 'ontleden' van zelf uitgezochte artikelen (bijvoorbeeld uit zelf meegenomen tijdschrift) + door middel van krant in de klas.
- Ik geef feedback op toon, ik geef aan hoe je leestekens kunt laten horen, ik verdeel moeilijke woorden in lettergrepen (doe het voor), etc.
- Ik geef leerlingen een leesbeurt en geef tips hoe ze het beste hardop voor kunnen lezen. Verder begin ik iedere les met 10 minuten zelfstandig stil lezen.
- Ik laat de leerlingen stil lezen. En ik doe woordenschatoefeningen met de leerlingen.
- Ik laat de leerlingen voorlezen.
- Ik laat leerlingen regelmatig een stukje lezen en voorlezen.
- Ik laat teksten hardop voorlezen.
- Ik laat ze regelmatig een stuk voorlezen.
- Ik verbeter de leesfouten en oefen met de leerlingen in het technisch lezen dor middel van voorlezen en noodzakelijke(!) feedback daarop te geven.
- Klassikaal leesbeurten; technisch lezen als onderdeel van presentatie.
- Kleine stukjes voorlezen, helpen, verbeteren.
- Laat ze voorlezen en geef tips. Leerlingen worden getoetst op technisch lezen en krijgen extra ondersteuning indien nodig. Lezen is onderdeel van ons taalbeleid en er wordt in alle vakken aandacht aan besteed.
- Laten voorlezen, klassengesprek over de tekst, inhaken op films of gedichten.
- Leerlingen laten voorlezen. Aandacht voor zakelijk lezen, krantenartikelen, stappenplannen.
- Leerlingen zelf methodiek teksten voor laten lezen en hen dan aanspreken op fouten en toon.
- Lees vaardig in methode op niveau, extra aandacht voor leesvaardig tijdens taalvaardigheidslessen.
- Leesoefeningen zowel in de klas als bij het huiswerk, waarbij ik vooral probeer om ze de grote lijn te laten zien, en niet te blijven hangen bij de moeilijke details.
- Leesstrategieën en hardop lezen.

- Leestechnieken/strategieën aanbieden en Nieuwsbegrip programma gebruiken.
- Leestips, klassikaal lezen, voorlezen enz.
- Lezen en nabespreken.
- Lezen in tweetallen (troefreeks).
- Lezen klassikaal, lezen in soort van niveaugroepen, tutorlezen.
- Liefhebbers voor laten lezen bij fragmenten uit jeugdliteratuur, ik lees zelf voor, in kleine groepjes aan elkaar voor laten lezen.
- Met behulp van gesproken boeken, eenvoudig geschreven boeken.
- Methode (3x).
- Methode: laten voorlezen, zelf voorlezen en laten meelesen, spiegelen: een ander voor de verbetering verantwoordelijk maken; criteria (lastig, want relatief): vaste intonatie die rekening houdt met leestekens; accenten op de juiste woorden; en relatieve criteria.
- Oefenen (2x).
- Opdrachten bij teksten in de methode. Leerlingen zelf teksten mee laten nemen, waarover ze iets vertellen. Zelf teksten verzamelen als lesmateriaal.
- Regelmatig hardop laten lezen van teksten.
- Samen delen van boeken lezen. Opdrachten voor laten lezen.
- Samen hardop lezen, boekbespreking waarin ze een stukje voorbereid moeten voorlezen.
- Samenvattingen maken (ook mondeling) teksten behandelen, voor laten lezen.
- Snellezen. Stillezen.
- Stap voor stap strategieën aanleren en toe laten passen. Succes laten beleven door beter gelezen teksten. Samen lezen van zakelijke teksten. Samenvattingen maken.
- Stapsgewijs teksten lezen klassikaal. Veel verschillende soorten teksten lezen. Strategieën oefenen. Leerlingen een keuze geven in teksten.
- Structuur, woordenschat.
- Teksten analyseren.
- Teksten hardop lezen, letten op interpunctie.
- Teksten hardop lezen, uit laten leggen wat ze gelezen hebben.
- Testen bij aanvang schooljaar, maken handelingsplan per leerling, trainen en stellen een einddoel per leerling per jaar.
- Theorie geven, uitleg geven, oefeningen maken en toepassen in de dagelijkse praktijk op school.
- Vaak laat ik de leerlingen teksten voorlezen, nadat ze die hebben mogen doorlezen. Dit zijn vaak teksten die horen bij opdrachten uit de methode. Vooral bij fictie-opdrachten doe ik dit omdat daar de teksten vaak wat langer zijn.
- Veel duo-lezen, ralfi-lezen, veel gerichte oefeningen (map luc konings), veel herhaling.
- Veel hardop voorlezen, leesstrategieën toepassen.
- Veel leesbeurten in groepjes, maar met de mogelijkheid om elkaar te complimenteren en feedback te geven. Dit niet voor de onzekere leerling met dyslexie, die zelf aangeeft hier niet aan mee te willen doen. Diegene heeft bij mij een rol in het voorzitten!
- Veel oefenen (2x).

- Verschillende teksten hardop te laten lezen in de klas. En tijdens pluslessen wordt hier ook aandacht aan besteed.
- Via de lesmethode. Verklaren van teksten.
- Via de methode (2x).
- Via de methode die ik gebruik.
- Via de methode en ik gebruik: nieuwsbegrip.nl
- Via de methode en via oude examens.
- Via de methode, via krantenberichten en in de examenklassen via oude eindexamenteksten.
- Volgens de methode en door leerlingen veel te laten voorlezen. O, o wat kun je daar veel aan afleiden!
- Volgens de methode en door leerlingen te laten voorlezen en door zelf voor te lezen.
- Vooral in de onderbouwklassen besteed ik veel aandacht aan de ontwikkeling van sneller lezen door middel van allerlei leesteksten op snelheid te trainen op allerlei manieren . De stukken tekst laat ik door de leerlingen uitzoeken, ook zoek ik zelf leuke teksten.
- Voorlezen.
- Voorlezen, presenteren met tekst etc.
- Voorlezen; presenteren; zakelijke teksten uitpluizen.
- Wij maken de opdrachten uit de methode Taallijnen. Verder lees ik vaak voor uit de krant of hang artikelen op in de klas waar een bijzondere foto bij staat.
- Wij werken met verschillend materiaal om de leesvaardigheid te vergroten, zoals bijvoorbeeld Muiswerk.
- Woorden bespreken , klassikaal lezen (hardop). Voorlezen-nalezen.
- Zelf een stukje laten voorlezen bij zaakvakken (wie heeft er zin om een stukje voor te lezen ..., wie durft er een stukje voor te lezen?) En dit voorlezen 'vet' te belonen (=complimenteren!).

Vraag 14a

Wat is voor u de belangrijkste website op het gebied van lezen/leesbevordering die u raadpleegt?

- Allemaal belangrijk.
- Allerlei, er zijn er erg veel.
- Bij methodes uitgeverij.
- Bol.com.
- Community NE Kennisnet.
- Dat is verschillend.
- De jonge jury.
- De leerlingen prikkelen voor het lezen/leesbevordering.
- De site van levende talen.

- De website van de Westfriese bibliotheek. Verder schaffen we soms leesboeken aan van een uitgever met ‘makkelijk lezen boeken’.
- Digischool (2x).
- Digischool, lezen.nl en methode.
- Diversen.
- Een vaktijdschrift Leven Talen/ced-groep.
- Fictiedossier-vmbo / jongejury/ boekentoppers/ lijsters.
- Geen.
- Geen idee (2x).
- Geen vaste website.
- Geen voorkeur.
- Heb verschillende sites die ik raadpleeg voor verschillende dingen.
- Het opdoen van ideeën.
- Ideeën opdoen.
- Ik ga via Kennisnet naar links. Raadplegen van databanken.
- Ik gebruik verschillende sites: www.bazarweb.nl, www.makkelijklezenplein.nl, www.boekenjeugdguids.nl, www.boekenzoeker.org.
- Ik heb via de Amsterdamse Universiteitsbibliothek toegang tot allerlei essays aangaande bevordering leesbeleving via een socio-culturele perspectief.
- Ik pluk de info uit allerlei hopen en gaten.
- Ik surf veel.
- Ik zoek via google naar leesteksten.
- Ik zoek via google. Weet uit mijn hoofd even geen site op te noemen.
- Interesse.
- Jonge jury.
- Jonge Jury site.
- Jonge Jury, Stichting lezen, Bazar, Digischool (tips van collega’s).
- Jonge jury, jeugdboekenplein.
- Jonge jury, leesplein, bazar en andere (waar ik nu niet op kom).
- Jongejury.nl
- Kennisnet.
- Kennisnet, Stichting lezen en schrijven.
- Lees mij!
- Lees mij, Openbare bibliotheek.
- Leesplein.
- Leesplein.nl
- Leestipmachine.
- Lezen voor de lijst, Digischool.
- Lezen voor de lijst, site van de CED-groep, www.nieuwsbegrip.nl
- Lezen.nl

- Lezen voor de lijst.
- Makkelijklezenplein.nl
- Masterplan Dyslexie /onderwijs maak je samen/ Digischool / Nieuwsbegrip van het CED.
- Nieuwsbegrip, sevendays, lijsters, boektoppers.
- Nieuwsbegrip.nl
- Nieuwsbegrip.nl leesmij.nl
- Op dit moment van de kinderboekenweek.
- Openbare bibliotheek, Boekenzoeker.org.
- Stichting Lezen (6x)
- Stichting lezen, via google kom ik ook op diverse sites terecht.
- Toepasbaarheid.
- Vaak zijn dat de sites waar leerlingen boeken kunnen bestellen voor een geringe prijs, zoals lijsters e.d.
- Van de bibliotheek waar we mee samenwerken.
- Van Stichting Lezen en over het Bazarproject.
- Verschillende, ik heb niet echt een voorkeur. Hangt ook van mijn doel op dat moment af.
- Via community- diginet etc.
- Wat zoal langskomt via 'de list'.
- We werken op dit moment met www.lezenvoordelijst.nl Ook www.leesadviezen.nl, leerlingen kunnen programma raadplegen op school.
- Websites van auteurs, het leesplein.
- Weet ik niet uit mijn hoofd, ik krijg aanbod via de uitgevers.
- Weet ik op dit moment niet.
- www.anderslezen.nl
- www.bazarweb.nl www.stichtinglezen.nl
- www.boektoppers.nl
- www.digischool.nl
- www.kennisnet.nl en vandaar doorklikken.
- www.leesplein.nl
- www.blijswijk.com
- De site van de Nederlandse bibliotheek/biblion.
- www.lezen.be.
- www.lezen.nl
- www.lezenenschrijven.nl
- www.lezenvoordelijst.nl; www.boekenzoeker.org.
- www.nieuwsbegrip.nl
- www.stichtinglezen.nl
- www.stichtinglezen.nl / www.jongejury.nl
- www.taalweb.nl

- Zou ik het zo niet weten. Ik surf altijd naar specifieke onderwerpen.

Vraag 15

Om welke reden(en) raadpleegt u geen website(s) op het gebied van lezen/leesbevordering?
Anders, namelijk ...

- De eigenwijze frik denkt dat hij voldoende op de hoogte is door zijn lange ervaring.
- De info van de websites krijg ik van andere leden van onze werkgroep Leesbevordering.
- Er is te weinig aandacht voor het vmbo, het gaat voornamelijk over 'te moeilijke' boeken.
- Gebrek aan voldoende beschikbaarheid computers.
- Genoeg eigen ideeën.
- Ik red me er momenteel mee.
- Komt vaak niet uit wat lokaal (met pc's) betreft.
- Leesbevordering krijgt op andere manier input.
- We gebruiken de sites van de methode Nieuwsbegrip.
- Wij hebben materiaal op school.
- Zelf genoeg fictie ideeën.

Vraag 18

Waar bestaat dit beleid op het gebied van 'stimuleren van lezen' uit? Anders, namelijk ...

- Afspraken binnen de sectie (2x).
- Boekenkisten per klas ingesteld. Tussenuren, lesuitval worden gebruikt om te lezen.
- De afspraak allemaal 20 minuten per les te lezen.
- De hele school (inclusief docenten) leest een half uur in de week.
- Een uur per week besteden aan lezen.
- Eenduidige werkwijze door de hele school, aanleg van een leesdossier in een doorgaande lijn, toetsen, verplicht een leesboek in de tas.
- Er is geen algemeen beleid, dit is mijn eigen beleid.
- Extra projecten/TAALBELEID.
- Extra kansuren.
- Jaarlijks een 9 tal auteurs van jeugdboeken op school.
- Kwaliteitsagenda geeft geld uit om een uur lezen te geven aan de eerste klassen.
- Schooltaalbeleid, sectiebrede afspraken rondom fictie.
- Schrijvers die boeken hebben geschreven voor onze leerlingen worden op school uitgenodigd voor een presentatie van de door hen geschreven boeken.
- Schrijvers in de school, afspraken over mondeling examen, 'leesuur', voorlezen.
- Schrijvers op school.
- Staat in het taalbeleidsplan.
- Verplicht lezen door alle docenten tijdens opvang.

- We gaan binnenkort voor het eerst samenwerken met de ob.

Vraag 20

Belemmerende factoren bij het uitvoeren van beleid dat zich richt op het stimuleren van lezen? Ja, namelijk ...

- Collega's die Nederlands geven zijn niet competent of staan er niet achter. Ik mis enthousiasme bij andere docenten Nederlands ten aanzien van lezen.
- Dat de leraren Nederlands te weinig lezen en het lezen stimuleren. Te grote nadruk op boekverslagen (schriftelijke) in plaats van mondelinge reflectie op gelezen boeken (en verhalen!). Te weinig combinatie met spreken en luisteren.
- Dat het heel lang duurt voor leerlingen zich laten 'overhalen'.
- Dat wat de leerlingen bij Nederlands geleerd krijgen, wordt door sommige collega's van andere vakken niet gedeeld of zelfs ontkracht. Dus het schoolbreed doorvoeren van afspraken rondom taal. Iedere docent is taaldocent gaat helaas niet op.
- Één van de vele prioriteiten in het onderwijs ...
- Eigen schoolbib is nog niet in orde (geen geld). In mijn lokaal heb ik wel een kast vol superleuke boeken (voor ieder wat wils).
- Er is een groot verschil tussen de leerlingen.
- Er zijn nog altijd collega's die het belang van lezen niet onderschrijven, of vinden dat de leesbevordering alleen de taak is van de docent Nederlands.
- Er zijn te weinig boeken op school .
- Financiële.
- Geen geld en tijd.
- Geld.
- Geld tekort om een aantrekkelijke collectie op te bouwen en in stand te houden.
- Geen tijd om structureel een overeenkomst met de bibliotheek uit te werken.
- Geldgebrek om bijvoorbeeld klassikaal te kunnen lezen.
- Geschikte boeken voor leerlingen en te weinig lestijd.
- Het budget. Als ik een auteur wil vragen, is er geen geld voor andere zaken.
- Ik zou wel een goede schoolbibliotheek/mediatheek willen.
- Je begint enthousiast met een leesles in de eerste en in de tweede is dat uur alweer verdwenen, omdat er geen geld is voor ook een uur lezen in de tweede.
- Leerlingen die niet gemotiveerd zijn, lezen te weinig, worden te weinig door de ouders.
- Motivatie van de leerlingen om met literatuur aan de slag te gaan.
- Onze school bibliotheek wordt opgeheven en de samenwerking met de openbare bibliotheek wordt intensiever. Alle leerlingen krijgen een bibliotheekpas en geen boete meer bij het te laat terugbrengen. Ook krijgen alle docenten gratis een bibliotheek pas.
- Ouders vinden het vaak onzin dat een kind moet lezen.
- Te weinig boeken, te weinig geld, te weinig originele opdrachten.
- Te weinig lestijd.

- Thuisituaties.
- Tijd -en geldgebrek.
- Tijd en ideeën.
- Tijd, geld, materialen.
- Tijd, geld.
- Tijd, ruimte en geld.
- Tijdgebrek (2x).
- Vaste tentamens waardoor ik geen invloed heb op de keuze van de boeken.
- Via een zogenaamd BSA formulier wordt jaarlijks ouders gevraagd om te kiezen waar hun leerling aan mee / mag doen. Diverse ouders vullen dan het zogenaamde Schrijvers op School project ad 5 euro niet in.

Vraag 23

Waarom werkt u *wel* samen met de *mediatheek*?

- Alle media binnen de school.
- Alles dichtbij.
- Beheer zelf de boeken.
- Bekend.
- Beschikbaarheid is goed.
- Bij ons op school zijn mediatheek en bibliotheek één. We kunnen er met de leerlingen naar toe, er wordt voorlichting gegeven, in overleg worden boeken aangeschaft, er zijn digitale leermiddelen enz.
- Binnen bereik.
- Daar kunnen de leerlingen boeken halen ook onder de les.
- De dames van de mediatheek zijn zeer goed op de hoogte van alle vernieuwingen en hulpmiddelen voor leerlingen.
- De lijnen zijn kort.
- De mediatheek verzorgt een rondleiding voor alle nieuwe leerlingen en is de eerste plaats waar leerlingen boeken kunnen lenen.
- Dichtbij, toegankelijk, denken mee.
- Doen heel veel voor de sectie Nederlands. Ook op het gebied van tv-opnames.
- Een deel van de centrale bibliotheek is bij ons op school.
- Elkaar aanvullen.
- Enorme kennis, regelmatig nieuwe aanwinsten. Luisterboeken, dvd's.
- Geïntegreerd in de lessen / school.
- Geven advies aan leerlingen, welke boeken bij hen passen.
- Goed geoutilleerd.
- Goede communicatie, medewerkers met enthousiaste en goede ideeën en een goede collectie.
- Goede, deskundige medewerkers.

- Heb ik zelf het beheer over en kan dus de aanschaf van boeken regelen.
- Hebben veel boeken en korte lijnen.
- Hebben wij niet in het bijgebouw.
- Heeft een ruim aanbod, heb niet meer nodig, we overleggen ook samen welke boeken we aanschaffen en promoten.
- Hier kunnen de leerlingen de boeken halen.
- Iedere dag geopend, dus gemak.
- In aanschaf boeken en afspraken over uitlenen.
- In eigen beheer.
- In overleg bv boeken aanschaffen, overleg rondom fictie, overleg rondom algemene (ICT-)vaardigheden.
- Is aanwezig binnen school.
- Is aanwezig, dus dichtbij.
- Is er niet.
- Is het makkelijkste bereikbaar.
- Is in het gebouw. Handig.
- Is logisch.
- Is makkelijk, want in school zelf. Hebben veel boeken.
- Is onderdeel van de sectie Nederlands en werkt met ons samen voor het genoemde project.
- Is zeer laagdrempelig. Ondersteunt mijn lessen.
- Kennis van websites om informatie te vinden over boeken.
- Kennis van zaken.
- Laagdrempelig.
- Laagdrempelig, grote deskundigheid, materialen aanwezig, korte communicatielijnen.
- Lage drempel voor leerlingen.
- Makkelijk bereikbaar.
- Makkelijk toegankelijk.
- Makkelijk, dichtbij, leerlingen komen er vaak, dus 'eerstelijns'.
- Men heeft boeken aangeschaft die passen bij de belevingswereld van de leerlingen.
- Net zo enthousiast als wij.
- Om een grote variatie in teksten aan te kunnen bieden.
- Omdat daar de boeken staan die wij lezen.
- Omdat dit laagdrempelig is voor de leerlingen en er ook via deze kant gestimuleerd wordt om te lezen.
- Omdat dit toegankelijk is voor de leerlingen, makkelijk, dichtbij, gratis, leuke medewerkster. Makkelijk even in de les in te passen, vergt weinig organisatorische rompslomp.
- Omdat het de enige aanbod is bij ons op school.
- Omdat het er is en het zo uitkomt.
- Omdat het heel makkelijk is voor zowel de leerlingen als mijzelf.

- Omdat ik die zelf beheer. Ik bepaal zelf welke leesboeken we aanschaffen.
- Onze mediatheek en de openbare bibliotheek zitten in 1 en dezelfde ruimte. Onze mediatheek en de openbare bibliotheek hebben hetzelfde boekenaanbod.
- Op die manier kan ik met de hele klas gebruik maken van computers en websites bezoeken op het gebied van lezen. (webkwesties doen).
- Opdrachten voor de leerlingen in het computerlokaal.
- Opzoeken informatie over boeken.
- Ter ondersteuning, motivatie.
- We hebben de beschikking over een mediatheek.
- We hebben elkaar nodig.
- We overleggen samen over de aanschaf van boeken. Het is voor de leerling makkelijk als ze hiervoor op school terecht kunnen.
- Wij hebben een uitgebreide mediatheek op school. De medewerkers zijn op de hoogte van boeiende boeken en helpen jongeren ook uitstekend bij het maken van een keuze.
- Zij weten de nieuwste files en boeken en geven ook vaak advies.
- Zijn de aanbieders van de boeken, adviseren leerlingen ook op het gebied van lezen.
- Handig als we op een lijn zitten.

Vraag 23

Waarom werkt u *niet* samen met de *mediatheek*?

- Daar staan geen boeken. We kunnen wel opdrachten doen via internet, maar daarvoor moeten we een computerlokaal reserveren.
- Deze is erg beperkt.
- Geen.
- Geen tijd voor (2x).
- Hebben we niet (32x).
- Hebben we niet meer.
- Hebben we niet op onze vestiging (3x).
- Is hier niet op gericht.
- Slecht aanbod; wordt niet in geïnvesteerd.
- Staan alleen computers.
- Stelt helemaal niets voor bij ons.

Vraag 23

Waarom werkt u *wel* samen met de *schoolbibliotheek*?

- Achter in mijn lokaal.
- Af en toe een mail betreffende een project.
- Alle boeken binnen de school.
- Beheer zelf de boeken.
- Beheer ik zelf.

- Beschikbaarheid is goed.
- Bij ons op school zijn mediatheek en bibliotheek één. We kunnen er met de leerlingen naar toe, er wordt voorlichting gegeven, in overleg worden boeken aangeschaft, er zijn digitale leermiddelen enz.
- Boeken Nederlands staan in de lokalen van de docenten Nederlands.
- De door de sectie aangeschafte boeken worden beheerd door de schoolbibliotheek.
- De lijnen zijn kort.
- De medewerkers hebben grote kennis van jeugdliteratuur. Zij richten ook interessante leeshoeken in. Het aanschafbeleid is gericht op lezers van alle niveaus en leeftijden.
- De mediatheek verzorgt een rondleiding voor alle nieuwe leerlingen en is de eerste plaats waar leerlingen boeken kunnen lenen.
- De uitleen wordt daar geregeld.
- Deze beheer ik zelf, kleine school.
- Deze zetten we momenteel zelf op!
- Dichtbij, toegankelijk, denken mee.
- Die beheer ik zelf en is zeer summier.
- Die beheer ik zelf. Schoolbibliotheek is overigens een groot woord voor een collectie boeken die niet meer onderhouden wordt.
- Die heb ik zelf opgezet.
- Die zijn we aan het opzetten - daar heb ik dus zelf ook invloed op.
- Een deel van de centrale bibliotheek is bij ons op school.
- Eigenlijk is er geen schoolbibliotheek... De enthousiastelingen onder ons schaffen zelf boeken aan en richten zo (op iedere verdieping) hun eigen biebje in.
- Elkaar aanvullen.
- Enorme kennis, regelmatig nieuwe aanwinsten. Luisterboeken, dvd's.
- Goed boekenaanbod, discussie, kennis van (jeugd) boeken.
- Goed geoutilleerd; aanschaf op verzoek.
- Goede boeken.
- Goede communicatie, medewerkers met enthousiaste en goede ideeën en een goede collectie.
- Handig en een korte lijn.
- Heb ik zelf het beheer over en kan dus de aanschaf van boeken regelen.
- Hebben veel boeken en korte lijnen.
- In eigen beheer.
- In ieder lokaal van de docent Nederlands zijn boeken. En er is een grotere bibliotheek/mediatheek.
- Is aanwezig binnen school.
- Is aanwezig, dus kortbij.
- Is bij ons hetzelfde als de mediatheek.
- Is er niet.
- Is geannexeerd door de sectie Nederlands.

- Is in het gebouw, handig.
- Is onderdeel van de sectie Nederlands en werkt met ons samen voor het genoemde project.
- Is zeer laagdrempelig. Ondersteunt mijn lessen.
- Kennis van zaken: advies over leuke boeken voor leerlingen.
- Kopen de boeken aan die in de methode staan. Geven ook tips welke boeken goed scoren bij het vmbo (Helen Vreeswijk etc) en er wordt altijd gehoopt op een goede uitleen van boeken.
- Laagdrempelig, grote deskundigheid, materialen aanwezig, korte communicatielijnen.
- Lage drempel voor leerlingen.
- Leerlingen halen hier voornamelijk de leesboeken vandaan.
- Makkelijk bereikbaar.
- Materiaal binnen handbereik.
- Meeste rendement.
- Net zo enthousiast als wij.
- Omdat dit toegankelijk is voor de leerlingen, makkelijk, dichtbij, gratis, leuke medewerkster. Makkelijk even in de les in te passen, vergt weinig organisatorische rompslomp.
- Omdat het heel makkelijk is voor zowel de leerlingen als mijzelf.
- Omdat hier veel boeken te vinden zijn.
- Omdat ik de boeken daarvoor zelf aanschaf. De boeken zijn in mijn lokaal aanwezig.
- Omdat ik die zelf heb opgezet en beheer.
- Omdat ik ook de collectievorming van de schoolbibliotheek doe.
- Op onze school is enkel een mediatheek.
- Ter ondersteuning, motivatie.
- Veel kennis, veel goede en nieuwe boeken.
- Voor de leesboekverslagen die de leerlingen moeten inleveren.
- Voor het lenen van boeken.
- We hebben een zeer uitgebreide schoolbibliotheek met erg geschikte boeken en de leerlingen moeten een leesboek bij zich hebben. Ik regel dit zelf.
- We hebben elkaar nodig.
- We overleggen samen over de aanschaf van boeken. Het is voor de leerling makkelijk als ze hiervoor op school terecht kunnen.
- Wij zijn als docenten zelf het 'personeel' van de schoolbieb, dus ik ga erheen met mijn klas als ik dat wil.
- Zij bestellen non-fictie boeken.
- Zij weten de nieuwste files en boeken en geven ook vaak advies.
- Zijn de aanbieders van de boeken, adviseren leerlingen ook op het gebied van lezen. Handig als we op een lijn zitten.

Vraag 23

Waarom werkt u *niet* samen met de *schoolbibliotheek*?

- Die hebben we ook niet. Wel hebben enkele docenten Nederlands een goedgevulde boekenkast op school.
- Geen.
- Geen tijd voor.
- Heb voldoende aan mediatheek.
- Hebben we niet (27x).
- Hebben we niet op onze vestiging.
- Is de mediatheek.
- Is opgenomen in de mediatheek.
- Mediatheek en schoolbibliotheek is bij ons hetzelfde.
- Nauwelijks aanwezig en sterk verouderd.
- Ook deze ontbreekt bij ons.
- Slecht aanbod; wordt niet in geïnvesteerd.
- Te weinig interessante literatuur. Geen ambitie binnen de school om daar een verandering in aan te brengen.
- Vanwege geldgebrek is er de laatste 10 jaar geen nieuw boek meer aangeschaft,.
- Verder weg.
- We hebben geen schoolbibliotheek, deze is geïntegreerd in de mediatheek.
- Weinig goede boeken in staan, veel boeken die gedateerd zijn en/of niet aansluiten bij de leerlingen.
- Zeer minimaal aanwezig.
- Zit samen met de mediatheek.

Vraag 23

Waarom werkt u *wel* samen met de *openbare bibliotheek*?

- Aanvullende informatie.
- Actieve bieb.
- Afspraken vanuit school om daar elke maand met alle 1e en 2e klassen naar toe te gaan.
- Alle docenten zijn dit jaar verplicht naar een voorlichting op de bibliotheek geweest. Wat kan de bibliotheek voor de docent betekenen.
- Altijd zo geweest.
- Beschikbaarheid is goed.
- Bezoek om promoten.
- Bibliotheek geeft soms wat tips over lezingen, verder geen contacten.
- Bibliotheekbezoek in de onderbouw.
- Daar hebben we al jaren goede contacten mee. Ook schrijvers op schoolcontacten lopen via onze openbare bibliotheek.

- De kosten zijn hoger dan de baten.
- De openbare bibliotheek bevindt zich in hetzelfde pand, mijn lokaal grenst aan de bibliotheek.
- De openbare bibliotheek verzorgt rondleidingen en bedenkt projecten voor onze leerlingen.
- De openbare bibliotheek werkt erg nauw met onze school samen.
- De openbare bibliotheek zit bij ons in het schoolgebouw, dus we kunnen er binnendoor naartoe, op afspraak ook tijdens uren buiten de openstelling. Wij hebben daarom als kleine school toch een breed aanbod van jeugdboeken.
- Deed veel aan klassikaal lenen en lezen maar was de enige op school die bijhield wat leerlingen leenden (ondanks die handige printjes van de bieb), gevolg dat er veel boeken kwijtraakten van klassen.
- Dit is meer met speciale activiteiten, al dan niet geïnitieerd door de bibliotheek.
- Een nog groter aanbod van leesmateriaal.
- Enkele personen die er werken ken ik persoonlijk en houden mij op de hoogte van nieuwe ontwikkelingen/boeken.
- Er is een goede samenwerking met afwisselende lessen.
- Er zijn een aantal projecten, die we draaien in samenwerking met de bibliotheek. Ze leveren ook boeken hiervoor.
- Gelegde contacten worden onderhouden, we krijgen afgeschreven boeken.
- Gemakkelijk bereikbaar voor de leerlingen/laagdrempelig/goede ondersteuning.
- Goed contact met de bibliotheek. We mogen daar een ochtend langs komen met uitgebreide uitleg en opdrachten. Ik kom daar zelf erg vaak.
- Goed georganiseerd, met goede ideeën.
- Goed werk.
- Groot aanbod.
- Groot aanbod.
- Groter aanbod + kennismaking voor de leerlingen.
- Het begeleiden en stimuleren van leerlingen bij het kiezen en aanbieden van boeken.
- Het boekenaanbod waar de school beperkt in is, kan ik hier aanschaffen.
- Hier werken we mee samen bij speciale acties.
- Ik zit nog maar net op mijn huidige school maar ik promoot altijd de OB.
- In de buurt van de school.
- In het verleden hebben we samengewerkt met de openbare bibliotheek. Toen was het nog gratis om met een klas een rondleiding te krijgen. Af en toe lenen we leeskisten.
- Initiatief vanuit gemeente.
- Is erg nuttig.
- Is in de buurt, veel kennis van zaken.
- Is in ons dorp aanwezig.
- Jaarlijks gaan brugklassers hier naar toe.
- Klas 1 bibliotheekbezoek, goede contacten met de bibliotheek, ook dankzij stages e.d.

- Klassenbezoeken.
- Know-how en boekenvoorraad.
- Kun je snel veel boeken in de school krijgen.
- Leerlingen zijn gratis lid van de bieb via onze school.
- Materialen.
- Mediatheek en schoolbibliotheek hebben we niet.
- Niet nodig door zeer goede eigen voorzieningen.
- Nodigen schrijvers uit om te praten in de klas.
- Om leerlingen de weg naar de bibliotheek te leren vinden.
- Omdat die heel goed kunnen ondersteunen bij het leesonderwijs van het vmbo. Als docent raak je ook weer gemotiveerd voor het leesonderwijs.
- Omdat die in de buurt is en we daar wel eens met een klas naartoe gaan.
- Omdat er een samenwerkingsverband is. De bibliotheek denkt mee. Een mediatheek en schoolbibliotheek heb ik helaas niet tot mijn beschikking.
- Omdat hier veel leesmateriaal te vinden is.
- Omdat ze veel te bieden hebben.
- Onze brugklassers gaan een aantal lessen naar de plaatselijke bibliotheek om kennis te maken, etc.. We hopen zo het biebbezoek te stimuleren.
- Onze school is te klein (ruimte) om een echte bibliotheek op te zetten. De bibliotheek van Grootebroek is heel dichtbij. Logisch om daar dan contact mee te leggen en verschillende activiteiten voor verschillende klassen te plannen elk jaar.
- Op persoonlijk initiatief.
- Op projectbasis een goede partner.
- Op school hebben wij geen schoolbibliotheek of schoolmediatheek dus ik kan alleen maar met de openbare bibliotheek samenwerken.
- Prettige manier om buiten het schoolgebouw met leesbevordering bezig te zijn. En de bibliotheek levert collecties als dat nodig is voor het Jonge Jury project of poëzie.
- Ruimere keus en gerichte pakketten.
- Samen met hen zorgen dat de boeken die op onze leeslijst staan, voldoende beschikbaar zijn. Projecten opzetten e.d.
- Soms. Om te kijken of er titels aanwezig zijn.
- Speciale brugklasbezoeken met een programma, dat we samen gemaakt hebben.
- Toegankelijk.
- Verzorgt schrijver op school met boeken en luisterboeken en daisyspeler.
- Voor het lenen van boeken.
- Voornamelijk klas 1. Hoe werkt een bibliotheek. Lenen boeken van bepaalde schrijvers.
- Vroeger gezamenlijk bezoek en verstrekken pasjes, opdrachten, boekenkisten, themakisten.
- We doen samen een leesbevorderingproject (al 10 jaar).
- We hebben al ruim 20 jaar een goede samenwerking met de bibliotheek in de stad. Zij kennen ons, wij kennen hen.

- We hebben geen schoolbib, vandaar.
- Wel omdat die goed te bereiken is, omdat er af en toe een mooi project voor het vmbo wordt aangeboden en omdat ze een goed functionerende onderwijsmediatheek hebben.
- Wij bezoeken de bibliotheek en krijgen daar uitleg en opdrachtjes.
- Wij draaien het Bazar-project in samenwerking met de bibliotheek in Giessen.
- Wij hebben geen mediatheek of schoolbibliotheek. Ik heb zelf in de afgelopen jaren een soort bibliotheek van fictieboeken aangeschaft. De openbare bibliotheek is enigszins in de buurt en vanwege het ontbreken aan de rest.
- Wij hebben geen schoolbibliotheek dus wij gaan naar de openbare.
- Wil wel intensief samenwerken, maar ik krijg er geen poot aan de grond. Ze reageren niet op verzoeken om met klassen voorlichting te kunnen krijgen.
- Zij bieden leuke workshops aan, het zit vlakbij de school en ik vind het van belang dat leerlingen er een keer komen.
- Zij bieden ochtenden aan met een programma dat de leerlingen wegwijst in de bibliotheek.
- Zij hebben een groot aanbod; ik kan er een hele klassenset bestellen.
- Zij regelen voor ons de aanschaf van 'Nederlands leest'.
- Zij verzorgen soms iets op het gebied van lezen waar we met onze leerlingen heen kunnen, ze komen soms op school voor bijv. Een poëzieproject, ze helpen met het zoeken van geschikte boeken voor bepaalde leeftijden/interesses.

Vraag 23

Waarom werkt u *niet* samen met de *openbare bibliotheek*?

- Afstand.
- Dat komt binnenkort. We worden lid, maken leerlingen 'gratis' lid, gaan met themaboxen werken, projecten doen, etc.
- Die richten zich op de havo/vwo-scholen in de gemeente.
- Doelgroep.
- Doet mijn collega.
- Er zijn zoveel plaatsen waarmee we dan zouden moeten samenwerken. Leerlingen worden wel op individuele basis door mij verwezen naar de openbare bibliotheek.
- Gebeurt wel in onderbouw. Ik werk voornamelijk in bovenbouw.
- Geen contacten mee, het ontbreekt mij aan tijd om daar contact mee op te bouwen. Bovendien heeft de schoolbibliotheek/mediatheek goede contacten met de openbare bibliotheek, dus indirect werk ik wel samen met de openbare bibliotheek.
- Geen goede ervaring mee.
- Geen tijd voor.
- Gewoon nog niet aan begonnen.
- Ik haal hier zelf wel boeken, maar vooral door tijdgebrek.
- Ik stimuleer de leerlingen er zelf naar toe te gaan.
- Is geen abonnement.

- Leerlingen niet lid en te ver.
- Leerlingen komen vaak uit de hele regio.
- Mediatheek/schoolbibliotheek is voldoende.
- Nog niet in kunnen verdiepen.
- Onze mediatheek en de openbare bibliotheek zitten in 1 en dezelfde ruimte. Onze mediatheek en de openbare bibliotheek hebben hetzelfde boekenaanbod.
- Per jaar 1x een bezoek met de brugklassers (noem ik geen samenwerken).
- Praktische bezwaren. Ik woon niet waar ik werk, dus kom er zelf niet. Afstand school - bibliotheek te groot om binnen één les erheen te gaan.
- Te veel gedoe, leerlingen zijn vaak geen lid, hebben geen ov-chipkaart (bij zich), etc. Kost daardoor ook veel te veel leestijd. Ik zou het wel willen... Misschien 1 bezoek per jaar, zodat leerlingen in elk geval de weg weten.
- Te veel tijd.
- Te veel werk. Geen uren voor en dus geen tijd.
- Te ver weg (3x).
- Te ver weg (wel een abonnement op).
- Te weinig tijd om te besteden aan leesbevordering.
- Tijdgebrek.
- Tja.... Tijd?
- Ver van mijn bed show.
- We hebben boeken op school.
- We zijn een regioschool, er is niet sprake van één bibliotheek.
- Weet niet.
- Wel om gevraagd maar weinig respons van de kant van de bibliotheek.
- Werkt de mediatheek weer mee samen, gaat buiten mij om.

Vraag 23

Waarom werkt u *wel* samen met een *onderwijsondersteunende instelling*?

- Aanbieder Leesdok, daar werken we sinds dit schooljaar mee.
- APS-ondersteuning bij invoeren Lekker Lezen in onze school.
- Bieden leuke projecten en ideeën aan.
- Bv Profijt en het SLO.
- Cursussen voor docenten e.d.
- Daar komen soms leuke ideeën vandaan.
- De kosten zijn hoger dan de baten.
- Ideeën.
- Lesmateriaal en ondersteuning ten aanzien van leesbevordering.
- Om ideeën op te doen.
- Omdat zij projecten aanbieden waar wij iets aan hebben en die wij niet zelf kunnen geven op school.

- Schrijver, School en Samenleving voor schrijvers op school.
- Soms heb je gewoon ondersteuning nodig.
- SOS voor de aanvraag van auteurs.
- Specifieke informatie, afhankelijk van de specialiteit.
- St. Schrijvers School Samenleving.
- Toegankelijk.
- Via websites Dit is laagdrempelig.
- Voor specifieke onderdelen en/of onderwerpen.
- We hebben als school nauwe contacten met de kinderboekenwinkel. De Boekenwurm (Maastricht).
- Worden door de secties geraadpleegd.

Vraag 23

Waarom werkt u *niet* samen met een *onderwijsondersteunende instelling*?

- Beleid directie.
- Cursussen op andere gebieden gevolgd.
- Geen behoefte aan (3x).
- Geen budget, we werkten met BAZAR.
- Geen contact mee.
- Geen contact mee, op wat aanbod voor congressen na.
- Geen direct contact mee.
- Geen idee (2x).
- Geen idee wat er is.
- Geen idee wie daarin iets kan betekenen.
- Geen idee, eigenlijk.
- Geen idee, je kunt niet alles.
- Geen idee. Hoor er nooit iets van.
- Geen idee. Zo ver ben ik nog niet gekomen. Komt vast nog.
- Geen tijd voor.
- Geen tijd, ook geen zicht op.
- Heb geen informatie van ze.
- Heb voldoende aan mediatheek.
- Het leesonderwijs heeft op onze school gestalte gekregen, we werken er hard aan om dit zo te houden.
- Ik ken ze niet goed genoeg, heb me er niet te zeer in verdiept.
- Ik maak heel veel materiaal zelf.
- Ik weet niet waarom we daar niet mee samenwerken.
- Ik weet niet welke hiermee bedoeld worden.
- Ik weet niet welke instellingen bedoeld worden.

- Ik weet niets over aanbod van hun kant waar het gaat om fictie lezen voor het plezier.
- Ik zou niet weten welke.
- Ken ik niet (2x).
- Kost over het algemeen te veel tijd. Zijn m.i. Altijd projecten. Ik moet iets hebben wat integreerbaar is in de gewone lessen.
- Methode en eigen materialen zijn voldoende.
- Niet van toepassing.
- Niet in beeld.
- Niet mee bekend (2x).
- Niet mogelijk.
- Niet over nagedacht.
- Nog niet in kunnen verdiepen.
- Nog niet in verdiept.
- Nog niet nodig gehad.
- Nog niet onderzocht.
- Nog niet over nagedacht.
- Niet van toepassing.
- Omdat dat niet in mijn takenpakket zit.
- Omdat ik heel veel vakliteratuur lees en daardoor op de hoogte ben van alle leesprojecten. In Eindhoven neemt onze school een vooraanstaande positie in. Een aantal jaren terug werden we 2e bij de Nationale Onderwijs Prijs op het gebied van lezen.
- Onbekend.
- Op dit moment niet, indien nodig wel.
- Prijskaartje!
- Te lastig.
- Te omslachtig, niet toegespitst op de schoolsituatie, tijdgebrek.
- Te veel tijd.
- Te veel werk. Geen uren voor en dus geen tijd.
- Te weinig bekendheid over de mogelijkheden.
- Te weinig raakvlakken.
- Tijdgebrek.
- We zijn nog te veel bezig om het binnen de school goed op poten te zetten.
- Weet ik niet (2x).
- Weet niet goed waar ik terecht kan.
- Weet niet welke er bedoeld worden.
- Welke?
- Wil school geen geld aan uitgeven.
- Zijn vaak duur, tijdrovend en redelijk theoretisch.

Vraag 24

Andere afdelingen/organisaties met wie men samenwerkt:

- Alle secties, vakoverstijgende samenwerking.
- Andere scholen voor voortgezet onderwijs in de regio voor bepaalde projecten.
- Andere vakgebieden.
- CBS, Nieuwsbegrip.
- CPS.
- Eigenares van De Boekenwurm en tevens lid van stichting Zwaan Kleef Aan.
- Expertis.
- Ik volg wat onze zusterscholen binnen het grote bestuur aanbieden en organiseren.
- KIK.
- Leesboek voor de sectie Engels. Dat wordt in vmbo-b in het Nederlands gelezen en gezamenlijk gaan we de film zien in de bioscoop.
- Leesclub op school.
- Maastricht International Poetry Night: een dichter bezoekt de school. We hebben gemengde klassen, dus deze lessen zijn ook voor vmbo-tl leerlingen. Verder diverse projecten in het kader van literatuurlessen.
- Met andere vestigingen, onze school valt onder een overkoepelende organisatie.
- Onze eigen sectie collega's van de bovenbouw havo/vwo.
- Ouders van mijn leerlingen.
- Schrijver op school. (Ik weet de naam niet precies, mijn collega regelt dat.) Elk jaar komt er een schrijver op school (in alle stromingen) om te vertellen over zijn boek(en). We lezen dan eerst gezamenlijk een boek van deze schrijver.
- Schrijvers in de school.
- Seminarium voor orthopedagogiek Amsterdam.
- SSS-Schrijvers School Samenleving/schrijver in de klas-Theo Engelen.
- Stichting Schrijvers School en Samenleving.
- Taalbeleidsgroep van de school.

Vraag 25

Hoe kan lezen het beste worden gestimuleerd onder leerlingen b/k Techniek en Economie? Anders, namelijk ...

- Ik geef alleen les in 1 en 2 dus kan de vraag niet beantwoorden. Er is nog geen sectorkeuze gemaakt.
- Onderbouw heeft nog geen sectorkeuze, kan deze vragen dus niet beantwoorden!!!
- Project.

Vraag 25

Hoe kan lezen het beste worden gestimuleerd onder leerlingen g/t Landbouw/Groen en Zorg & Welzijn? Anders, namelijk ...

- Door de goede boeken in huis te hebben.
- Ik geef geen les aan sectoren, maar vmbo-tl.
- Leuke, zinvolle opdrachten geven.
- Uitnodigen van schrijvers.

Vraag 25

Hoe kan lezen het beste worden gestimuleerd onder leerlingen b/k Landbouw/Groen en Zorg & Welzijn? Anders, namelijk ...

- De juiste boeken.
- Door een leesles in te voeren en dan teksten/kranten/boeken/strips te laten lezen.
- Door uitdagende verwerkingsopdrachten waarbij leerlingen een keuze hebben, hun sterke kanten kunnen koppelen aan hun leeservaring!
- Ik geef alleen les in de onderbouw .
- Leerling in aanraking brengen met allerlei soorten teksten en daar interactieve werkvormen bij bedenken.

Vraag 25

Hoe kan lezen het beste worden gestimuleerd onder leerlingen g/t Techniek en Economie? Anders, namelijk ...

- Auteurs op school.
- Een praat van een leesdossier te laten maken; en interessante/ activerende vragen en opdrachten te maken/geven.
- Ik geef les op een vmbo-tl, niet in sectoren.
- In deze gebieden is het moeilijk het lezen te stimuleren omdat het over het algemeen taai stof is. Voor deze vakken zou ik focussen op de techniek van het smartreaden.
- Leuke leesopdrachten.

Vraag 26

Moeten leerlingen b/k Techniek en Economie in de onderbouw op een andere manier worden gestimuleerd tot lezen dan leerlingen in de bovenbouw? Ja, namelijk ...

- De kans op afhaken is groter.
- Ik denk niet dat leerlingen uit de bovenbouw op een andere manier gestimuleerd moeten worden. Wel moet te alle tijde de boeken die de leerlingen lezen aansluiten bij hun belevingswereld. Het aanbod van de boeken verandert mee met de leeftijd.

- In de onderbouw heb je nog tijd voor allerlei projecten. Leuk! Doen! In bovenbouw moet je je aan PTA houden. Heb je minder ruimte. Tenminste, bij ons op school! Jammer! Onderbouwleerlingen kun je nog meer vormen met betrekking tot leeshouding.
- In de onderbouw kun je ze nog wel 'dwingen'. In de bovenbouw is dit erg moeilijk.
- Ja: speelser en uitdagender (minder verplicht).
- Meer begeleiding, klassikaal hetzelfde boek.
- Meer bij de hand.
- Onderbouw is algemeen.
- Op niveau en door in de bovenbouw nadrukkelijk nieuwe mogelijkheden aan te bieden.
- Pogen ze warm te krijgen om te lezen.
- Veel lezen en laten voorlezen.
- Ze moeten eerst 'warm' worden gemaakt om te gaan lezen. De meeste kinderen hebben een hekel aan lezen of zeggen dat. Lezen is niet cool en wordt dus niet gedaan.
- Zelfde boek lezen, bespreken, ervaringen uitwisselen.

Vraag 26

Moeten leerlingen g/t Landbouw/Groen en Zorg & Welzijn in de onderbouw op een andere manier worden gestimuleerd tot lezen dan leerlingen in de bovenbouw? Ja, namelijk ...

- Alle aandacht voor allerlei boeken en teksten, fictief en informatief, in de bovenbouw kan de aandacht meer naar fictie uitgaan.
- Bij de bovenbouw stimuleren om boeken van een bepaald niveau te lezen.
- Er worden andere eisen gesteld, met het oog op het examen. We vragen ze in de bovenbouw bijv. Alleen literatuur uit het Nederlandse taalgebied te lezen. In de onderbouw mogen het ook vertaalde werken zijn.
- Het niveau moet groeien.
- In bovenbouw is lezen verplicht.
- In de bovenbouw is een duidelijker zicht op een vervolgopleiding en kunnen teksten of boeken daarop aangepast worden.
- In de onderbouw breed aanbod verzorgen, in de bovenbouw focussen op smaakontwikkeling.
- In de onderbouw moet het accent liggen op plezier in lezen in de bovenbouw op uitdagingen durven zoeken in het lezen.
- In de onderbouw op een speelse manier, in de bovenbouw wat meer de diepte in.
- In de onderbouw speelsere creatieve opdrachten.
- Meer bij de hand.
- Neen, dat maakt niet uit. IEDEREEN moet lezen leuk gaan vinden.
- Onderbouw meer sturen/samen lezen, bovenbouw meer vrijlaten; zelf laten kiezen.
- Onderbouw veel intensiever begeleiden. Daar zou ik wel met de hele klas hetzelfde boek gaan lezen.

- Onderbouw: vrije keuze; presentaties; onderlinge promotie.
- Voorlezen door de docent of een schrijver.
- Zowel jeugdliteratuur als romans behandelen.

Vraag 26

Moeten leerlingen b/k Landbouw/Groen en Zorg & Welzijn in de onderbouw op een andere manier worden gestimuleerd tot lezen dan leerlingen in de bovenbouw? Ja, namelijk

...

- Ik werk alleen in de onderbouw, dus niet in een aparte sector. (De bovenbouw zit bij ons op een aparte locatie, dus ik zie er ook niet veel van.).
- In de bovenbouw zijn leerlingen meer gericht op het vervolgonderwijs en kunnen teksten en boeken beter uitgezocht worden op (beroeps-) interessegebied.
- Leerling in aanraking brengen met allerlei soorten teksten en daar interactieve werkvormen bij bedenken.
- Leerlingen uit de onderbouw moeten aanvankelijk meer aan de hand genomen worden om te ontdekken hoe leuk lezen kan zijn.
- Meer voorlezen door de docent.
- Niveau van de boeken.
- Onderbouw kun je nog motiveren voor lezen.
- Smaak qua boeken verschilt, manier van aanpak verschilt: meer op volwassenen gericht.
- Speelser en uitdagender!
- Voorlezen is in de onderbouw vaak wel leuk, net als boekbesprekingen. Bovendien kies je andere boeken dan in de bovenbouw.

Vraag 26

Moeten leerlingen g/t Techniek en Economie in de onderbouw op een andere manier worden gestimuleerd tot lezen dan leerlingen in de bovenbouw? Ja, namelijk ...

- Aanbieden van verschillende vormen van lezen zoals artikelen, non-fictie, voorlezen, laten voorlezen.
- Boekenlijst in bovenbouw voor mond. Examen.
- Bovenbouw gericht werken naar een bepaald niveau.
- Het lezen in de onderbouw moet gericht zijn op plezier, in de bovenbouw op het ontdekken van de eigen mogelijkheden en interesses.
- Het niveau moet groeien.
- In de onderbouw heb je nog tijd voor allerlei projecten. Leuk! Doen! In bovenbouw moet je je aan PTA houden. Heb je minder ruimte. Tenminste, bij ons op school! Jammer! Onderbouwleerlingen kun je nog meer vormen met betrekking tot leeshouding.
- In de onderbouw kan er nog veel gedaan worden aan de ontwikkeling van het technisch lezen.
- In de onderbouw moet het wat speelser.

- In de onderbouw voorlezen , in de bovenbouw niet meer.
- Ja meer structuur, meer begeleiding, meer samen doen.
- Laten beleven dat lezen of voorgelezen worden leuk kan zijn. Bijv door proberen een leuk voorleesverhaal of boek te zoeken voor de leerling.
- Leerlingen in onze eindexamenklassen komen langzaam maar zeker uit de moeilijke periode van de puberteit, ze worden weer toegankelijker en gaan zich juist afvragen wat de toekomst gaat brengen en dat geeft prima aanknopingspunten.
- Leren dat lezen leuk is door op verschillende manieren boeken lezen aan te bieden.
- Meer aan de hand nemen om te laten ervaren dat lezen ook leuk is.
- Meer nadruk op vrije keus van de boeken, in bovenbouw wel een boekenlijst.
- Met boektoetsen. Dat werkt op onze school heel goed. Ze kunnen een mooi cijfer halen voor zo'n toets en het scheelt ergernis bij docenten als er weer eens gefraudeerd wordt met boekverslagen.
- Onderbouw gestuurd/samen bovenbouw meer vrij!
- Onderbouw de vrijheid geven alles te mogen lezen, bovenbouw meer sturen naar 15/16+ fictie.
- Onderbouw meer begeleiden. Alle leerlingen hetzelfde boek laten lezen.
- Onderbouw met name op leesplezier, bovenbouw ook begrippen, beoordeling, wat volwassener boeken.
- Onderbouw wil nog wel lezen, bovenbouw heeft het te druk met sporten, baantjes, puberen.
- Op niveau en door in de bovenbouw nadrukkelijk nieuwe mogelijkheden aan te bieden.
- Sturend, dus bijvoorbeeld allemaal hetzelfde boek lezen.
- Techniek en economie willen graag rechtlijnigheid en structuur: vandaar de voorkeur bij deze groep voor het volgen van de methode.
- Voorlezen, boekbesprekingen , promoten.

Vraag 27

Wat ziet u als de grootste knelpunten om leerlingen b/k Techniek en Economie enthousiast voor 'lezen' te krijgen? Anders, namelijk ...

- Gebrek aan enthousiasme bij docenten.
- Geen zin om te lezen.

Vraag 27

Wat ziet u als de grootste knelpunten om leerlingen g/t Landbouw/Groen en Zorg & Welzijn enthousiast voor 'lezen' te krijgen? Anders, namelijk ...

- Dat leerlingen denken dat er geen leuke boeken bestaan.
- Er is 'snelle' media voor handen. (computer tv enz).
- Er zijn teveel andere leuke dingen die de aandacht van leerlingen opeisen.

- Gebrek aan enthousiasme bij docenten.
- Het duurt even voordat het een automatisme is.
- Het kost teveel tijd, volgens de leerlingen.
- Leerlingen hebben er geen tijd voor over.

Vraag 27

Wat ziet u als de grootste knelpunten om leerlingen b/k Landbouw/Groen en Zorg & Welzijn enthousiast voor 'lezen' te krijgen? Anders, namelijk ...

- Desinteresse.
- Er is zoveel concurrentie om de vrijetijdsbesteding van leerlingen (baantjes, lekker hangen, film, computer, ze hebben het zo druk...).
- Ik geef geen les in een specifieke sector .
- Leerling in aanraking brengen met allerlei soorten teksten en daar interactieve werkvormen bij bedenken.
- Teveel tekst om te lezen.
- Veel dingen (pc, tv, vrienden) zijn belangrijker dan lezen. Er wordt geen vrije tijd voor vrijgemaakt.

Vraag 27

Wat ziet u als de grootste knelpunten om leerlingen g/t Techniek en Economie enthousiast voor 'lezen' te krijgen? Anders, namelijk ...

- Dat leerlingen denken dat er geen leuke boeken bestaan.
- Geen tijd en/of zin.
- Kost teveel tijd.
- Leerling heeft al te veel prikkels door werk en sport.
- Leerlingen hebben er te weinig tijd voor over.
- Mentaliteit Nederlandse maatschappij, beetje dom.
- Pc, tv en vrienden zijn belangrijker dan lezen.
- Snelle media.
- Veel dyslectische leerlingen.
- Veel te druk met andere dingen.
- Weinig tijd.

Vraag 29

Behoeftte aan andere activiteiten/diensten die Stichting Lezen zou kunnen ontwikkelen:

- Activerend lesmateriaal ontwikkelen.
- Concrete lesplannen.

- Een loskoppeling van sectorenonderwijs. Er zijn ook vmbo-tl scholen, waar geen sectorenonderscheid wordt gemaakt.
- Fictie-onderwijs gericht op vso-zmok.
- Gerichte opdrachten bij boeken, maar ook opdrachten voor boekverfilmingen.
- Goed lesideeën rond de theorie van lezen. (spanning, personages etc.).
- Goedkope schooluitgave van boeken met opdrachten om klassikaal te lezen.
- Het maken van ‘verplichte’ boekverslagen ter discussie stellen. Komen met alternatieven (zoals ik er zelf al meer dan 30 heb).
- Het vak Nederlands uitleggen aan basisschooldocenten (denk ook aan de Pabo); een doorlopende leerlijn creëren. Tevens het vak Nederlands weer terug brengen tot de basis: spelling/grammatica en leesonderwijs, ook hier geldt een gedegen start op de basisscholen.
- Het zou geweldig zijn als we een kast (kasten) met leuke leesboeken in de klas kunnen hebben. Lekker een paar leuke klassikale sets ook! Goeie opdrachten ontwikkelen bij de leesboeken, waarmee we kunnen controleren of leerlingen het boek ook werkelijk gelezen.
- Ideeën voor leerlingen met leermoeilijkheden zoals dyslexie of autisme spectrum stoornissen.
- Ik denk dat de man/vrouw in de klas het leesonderwijs inhoudelijk bepaalt, soms is de financiering van boeken om meer keus te hebben noodzakelijk.
- Ik heb het al aangegeven, ik ben een warm voorstander van een post-hbo of academisch traject voor jeugdliteratuur.
- Ik zou me onmiddellijk abonneren op een tijdschrift (bv vier maal per jaar) waarin fragmenten, korte verhalen, gedichten, schrijversgegevens, opdrachtjes enz. staan.
- Leesbevordering vooral gericht op dyslectische leerlingen. Ik vind het zelf moeilijk om geschikte boeken te vinden die dyslectische leerlingen en goed kunnen lezen (en binnen een bepaalde tijd) en daarnaast gericht zijn op hun leeftijd.
- Lesbrieven bij boeken (gericht op een specifiek boek).
- Poëzie ideeën en project stipboeken.
- Speciale ondersteuning voor docenten m.b.t de leesbegeleiding van leerlingen met dyslexie.
- Zoals eerder al gezegd: activiteiten die je in je lessen kunt inpassen, zonder dat je daar projecttijd voor hoeft uit te trekken. Iets wat je iedere week in een uur met je leerlingen kunt doen.
- Zorg dat er goede boeken beschikbaar zijn.

Bijlage C Deelnemers aan de paneldiscussies

Paneldiscussie 14 september 2010

Marijke Potters – Clusius College, Castricum
Birgit Wolf – Pleincollege De Burgh, Eindhoven – docent vmbo b/k 3 +4
Cora Dekkers – Prinsentuin, Oudenbosch – docent vmbo g bovenbouw
Pauline Zwart – Lek en Linge, Culemborg – docent bovenbouw, schrijver lesboeken
Monique Ricken – Vrije School, Zeist – docent mavo en vwo
Simon Timmerman – Oranje Nassaucollege, Zoetermeer – 3+4 zorg/welzijn bbl/kbl
Indra Nandram – Montessori college Oost, Amsterdam – techniek bovenbouw bbl/kbl
Chantal Weijenberg – Stedelijk Daltoncollege, Zutphen – mavo 1-4
Jaap Wapenaar – Lentiz Geuzencollege, Vlaardingen – onderbouw lwoo-vmbo-tl

Paneldiscussie 14 oktober 2010

Monique Castenmiller – Nova College, Amsterdam – docent alle leerwegen, hoofd mediatheek
Attie Nekkers – Scholengemeenschap Pantarijn, Kesteren – docent mavo/havo
Martine van de Ven – Sint-Janslyceum, 's Hertogenbosch – docent vmbo-t 1, 2 en 3
Bea van der Werff-Meijer – CSG Liudger, Drachten – docent g/t bovenbouw, decaan
Annie Deinum - CSG Liudger, Drachten – docent k/b en tl/havo onderbouw
Henk Bongers – Merletcollege, Grave
Anke Lavrijsen – SG De Rooi, Pannen – docent alle leerwegen onderbouw vmbo, mbo
Kitty Griffioen – Groenhorst College, Maartensdijk – docent, veel lwoo
Berber Voortman – Spinozalyceum, Amsterdam – docent vmbo-t 4, havo en vwo
Harrie Heijman – Anna van Rijn College, Nieuwegein – docent b/k/gt bovenbouw
F. Heijntink – Hilfertsheem-Beatrix, Hilversum – docent b/k
Maryse Bolhuis – CED-Groep, Rotterdam

In deze serie zijn eerder verschenen:

- Piek, Karlijn, *Zoveel lezen we (niet)*, 1995
Ven, Mascha van de, *Nieuwe media en lezen*, 2000
Kaufmann, Yolanda, *Voorlezen*, 2000
Tellegen, Saskia en M. Lampe, *Leesgedrag van vmbo-leerlingen*, 2000
Boter, Jaap, *Uitleengegevens als marketinginformatie*, 2001
Bos-Aanen, Joke, T. Sanders en L. Lentz, *Tekst, begrip en waardering*, 2001
Tellegen, Saskia, L. Alink en P. Welp, *De attractie van boek en computerspel*, 2002
Elsäcker, Willy van, *Begrijpend lezen*, 2002
Land, Jentine, et al., *Tekstbegrip en tekstwaardering op het vmbo*, 2002
Braaksma, Martine en E. Breedveld, *Het schoolvak Nederlands opnieuw onderzocht*, 2003
Guldmond, Ineke, *Emotionele betrokkenheid bij jeugdliteraire teksten*, 2003
Jager, Bernadet de, *Leesbegrip, leesplezier en de Friese taalnorm*, 2003
Verhallen, Maria, A.G. Bus en M.T. de Jong, *Elektronische boeken in de vroegschoolse educatie*, 2004
Lemaire, Christine, *Lezen doen we samen!*, 2004
Steendijk, Marjolein, *Een boekenwurm van zeven maanden door Bookstart*, 2004
With, Janetta de, *Overgangsliteratuur voor bovenbouwers?*, 2005
Schlundt Bodien, Walter en F. Nelck-da Silva Rosa, *Als jongeren lezen*, 2005
Land, Jentine, T. Sanders en H. van den Bergh, *Wat maakt een studietekst geschikt voor vmbo-leerlingen?*, 2006
Janssen, Tanja, H. Broekkamp en E. Smallegange, *De relatie tussen literatuur lezen en creatief schrijven*, 2006
Vries, Nienke de, *Lezen we nog?*, 2007
Chorus, Margriet, *Lezen graag!*, 2007
Hermans, Marianne, *Wereldliteratuur in het curriculum*, 2007
DUO Market Research, *Positie jeugdliteratuur in het voortgezet onderwijs*, 2009
Oberon, *Leesbevordering in het basisonderwijs*, 2009
Ghonem-Woets, Karen, *Elke dag boekendag!*, 2009
Ghonem-Woets, Karen, *Literaire competentie in groep 3 tot en met 8*, 2010
La Roi, Tiny, *Mijn leukste, spannendste, coolste, vetste ... boek!*, 2010
Van Berge, Maartje Johanna, *Er was eens*, 2010
Bakker, Niels, *Digitaal literair lezen - doen we het al?*, 2010
Lammers, Elma, *Wie niet lezen wil moet schrijven*, 2010
Bleeker, Elli, *On reading in the Digital Age*, 2010